

T.C
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

27 MAYIS DARBESİNİN SAKARYA BASININA YANSIMALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kadir İNEKÇİOĞLU

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Mustafa Serhan YÜCEL

Bilecik, 2021
10300076

T.C
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

27 MAYIS DARBESİNİN SAKARYA BASININA YANSIMALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kadir İNEKÇİOĞLU

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Mustafa Serhan YÜCEL

Bilecik, 2021
10300076

BEYAN

“27 Mayıs Darbesinin Sakarya Basınına Yansımaları” adlı yüksek lisans/doktora/sanatta yeterlik tezi/dönem projesinin hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel araştırma ve etik kurallarına uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel kurallara uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin herhangi bir kısmının Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını, aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Bu çalışmanın, Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP), TÜBİTAK veya benzeri kuruluşlarca desteklenmesi durumunda; projenin ve destekleyen kurumun adı proje numarası ile birlikte ETİK KURUL onayı alınması durumun da ise ETİK KURUL tarih karar ve sayı bilgilerinin beyan edilmesi gerekmektedir.	
DESTEK ALINMIŞTIR	DESTEK ALINMAMIŞTIR
Destek alındı ise;	
Destekleyen kurum;	
Desteğin Türü	Proje Numarası
1- BAP (Bilimsel Araştırma Projesi)	
2- TÜBİTAK	
Diğer;.....	
ETİK KURUL onayı var ise;	
ETİK KURUL karar tarih/sayı:	...../..... .....

Öğrenci Adı ve Soyadı

.....

Tarih

.....

İmza

.....

ÖN SÖZ

Hazırlanan bu çalışmada Türk siyasi hayatının dönüm noktalarından biri olan 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesinin Sakarya ili üzerindeki etkileri dönemin Sakarya yerel basınına ait gazeteleri kaynak alınarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Özellikle 27 Mayıs darbesinin meydana getirdiği sosyal, siyasi, ekonomik vb. etkileri, ulusal ve Sakarya yerel basının bu süreçteki tavrı önem arz etmektedir. Yerel düzeyde hazırlanan bu çalışmada Sakarya yerel kaynaklarının yanı sıra diğer kaynaklardan da istifade edilmiştir. Bu tezin yazılma aşamasındaki katkılarından dolayı tez danışmanım olan sayın hocam Doç. Dr. Mustafa Serhan YÜCEL'e ve bu çalışmada bana yardımcı olan değerli arkadaşım Ahmed HOCAOĞLU'na teşekkür ederim.

Kadir İNEKÇİOĞLU

2021

ÖZET

27 MAYIS DARBESİNİN SAKARYA BASININA YANSIMALARI

27 Mayıs 1960 Askeri darbesi Türk siyasi hayatının en önemli dönüm noktalarından biridir. 27 Mayıs darbesi ile beraber Türk halkın büyük desteği ile yönetime gelen Demokrat Parti'nin on yıllık iktidarı son bulmuş ve Cumhuriyet tarihinde darbelerin ve askeri vesayetin önünü açan yeni bir süreç ortaya çıkmıştır. 27 Mayıs'ın ortaya çıkardığı siyasi, sosyal, ekonomik vb. etkileri ise halkın tamamında hissedilmiştir. 27 Mayıs darbesinin bu etkilerini halka hissettiren en önemli araç ise dönemin en yaygın kitlesel iletişim ve haberleşme aracı olan gazeteler sayesinde olmuştur. Ulusal ve yerel düzeyde yayın yapan gazeteler sadece 27 Mayıs darbesi ile ilgili gelişmeleri aktarmakla kalmamış, askeri yönetimin ortaya çıkardığı korku ikliminde darbeden ve darbecilerden yana tavır almıştır. Gazeteler darbe ile ilgili haberleri ve gelişmeleri sevinç ifade eden büyük punto ve manşetlerle aktarmıştır. Ele aldığımız bu çalışmada Sakarya basınının 27 Mayıs darbesini nasıl karşıladığını ve nasıl etkilendiğini, dönemin yerel gazetelerine yansıyan haberler doğrultusunda değerlendirilmeye çalışılmıştır. 27 Mayıs sonrası Sakarya basını, 27 Mayıs darbesini büyük sevinç ile karşılamış ve darbeden inkılâp diye bahsetmiştir. Darbe sonrası tüm yurttaki olduğu gibi Sakarya'da da yönetimin değişmesiyle beraber gazetelerinde yayın politikaları da değişmiştir. Darbe sonrası yer alan haberlerde Demokrat Parti ve Demokrat Parti'liler hain, darbeyi gerçekleştiren asker ve ordu ise kahraman ilan edilmiştir. Sakarya'da 27 Mayıs darbesine dair kutlama ve miting haberleri gazetelerde tam sayfa olarak verilmiştir. Gazetelerde yer alan köşe yazılarında ise halka 27 Mayıs darbesinin haklılığı anlatılmaya çalışılmıştır. Hazırlanan bu çalışmada genel olarak 27 Mayıs darbesinin Sakarya basınına yansımaları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler; 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi, Basın, Sakarya, Demokrat Parti, inkılâp.

ABSTRACT

REFLECTIONS OF THE MAY 27 COUP D'ETAT IN THE SAKARYA PRESS

The military coup of the May 27, 1960 is one of the most important turning points in Turkish political history. With the May 27 coup, the ten-year-old political power of the Democratic Party, which had come to power with the great support of Turkish people, came to an end and a new period that paved the way for military domination in the history of the Republic emerged.

The effects the May 27 coup d'etat revealed such as political, social, economic etc. were felt by the whole society. The most significant device that made the public feel these effects of the May 27 coup d'etat was thanks to newspapers which were the commonest means of mass communication of the period. Newspapers published the national and local level not only conveyed the developments regarding the May 27 coup, but also too stand in favor of the coup and the coup plotters in the climate of fear created by the military government. Newspapers reported the news and developments about the coup d'etat with large font and headlines expressing joy. In this study, it has been tried to be evaluated how the Sakarya press welcomed the May 27 coup and how it was affected, in line with the news reflected in the local newspapers of the period. The Sakarya press after May 27 coup welcomed the coup with great joy and mentioned about the coup as a revolution. After the coup along with the change of administration in Sakarya, as in the whole country, the publishing policies in newspapers changed too. In the news appeared after the coup, the Democratic Party and its members (parties) were declared as traitors, while the soldiers and the army that made the coup were declared as heroes. Celebration and meeting news in Sakarya as to the May 27 coup were given full page in the newspapers. As the columns in the newspapers, the justification of the May 27 coup was tried to be explained to the public. In this study, the reflections of the May 27 coup d'etat in the Sakarya press were discussed in general.

Keywords; 27 May 1960 Military Coup D' etat, Press, Sakarya, Democratic Party, Revolution.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1945 SONRASI TÜRKİYE’DE SİYASİ DURUM VE 27 MAYIS’A GİDEN SÜREÇ

1.1. 1945 SONRASI TÜRKİYE’DE ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ.....	8
1.2. DEMOKRAT PARTİ’NİN KURULUŞU VE İKTİDAR DÖNEMİ.....	11
1.3. 27 MAYIS 1960 ASKERİ DARBESİ.....	15
1.4. 27 MAYIS SÜREÇİNDE BASIN.....	19

İKİNCİ BÖLÜM

27 MAYIS DARBESİNİN SAKARYA YEREL BASININA YANSIMALARI

2.1. 27 MAYIS SÜREÇİNDE SAKARYA YEREL BASINI.....	25
2.1.1. 27 Mayıs Darbesi Sonrası Sakarya Basınında Yer Alan Haberler ve Yaşanan gelişmeler.....	25
2.1.2. Askeri Yönetimin Sakarya’daki Uygulamaları.....	56
2.1.3. Darbe Sonrası Sakarya Basınının Tavrı.....	70
SONUÇ.....	85
KAYNAKÇA.....	87
EKLER.....	98

KISALTMALAR

CHP:	Cumhuriyet Halk Partisi
CENTO:	Merkezi Antlaşma Teşkilatı
CMP:	Cumhuriyetçi Millet Partisi
DP:	Demokrat Parti
HP:	Hürriyet Partisi
MBK:	Milli Birlik Komitesi
MGK:	Milli Güvenlik Kurulu
MKP:	Milli Kalkınma Partisi
M.Ö:	Milattan Önce
M.S:	Milattan Sonra
MP:	Millet Partisi
NATO:	Kuzey Atlantik Paktı
TBMM:	Türkiye Büyük Millet Meclisi

GİRİŞ

Sakarya şehri milat öncesi uygarlıklar döneminden Osmanlı Devletine, Osmanlıdan Cumhuriyete kadar uzanan tarihi bir geçmişe sahiptir. Sakarya ilinin bilinen ilk tarihi Anadolu’da ilk defa siyasi birliğini sağlayan Hititler ile başlamaktadır. Daha sonra bölge sırasıyla Frigler ve Lidya’lıların, ardından da M.Ö 6. yüzyıl da Pers İmparatorluğunun hâkimiyetine girmiştir. M.Ö 4. yüzyıl da ise Makedonya Kralı Büyük İskender bütün Anadolu ile beraber Sakarya bölgesini de Perslerden geri almıştır. Bölge daha sonra Bitinya Krallığına geçmiştir. Takriben M.Ö 1. yüzyıl da Bitinya Krallığı Roma İmparatorluğunun hâkimiyetine girer. Roma M.S 395 yılında ikiye bölününce Sakarya bölgesi Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğunun hâkimiyetinde kalmıştır (Eröz, 1968: 18). Bizans İmparatorluğu 1071 Malazgirt savaşında Alparslan komutasındaki Selçuklu Devletine yenilince Anadolunun kapısı Türklere açılmış oldu. Sultan Alparslan’ın Anadolu’nun fethi için görevlendirdiği Türkler böylece Sakarya Nehrine kadar olan bölgede hâkimiyet kurmuşlardır. Sultan Alparslan’ın ölümü üzerine doğan kargaşada Bizans, tekrar bu bölgeyi ele geçirmiştir. Anadolu Selçuklu Devletinin kurucusu Süleyman Şah ise 1075’de İznik’i feth etmiştir. Ancak Bizans devletinin batıdan istediği yardımın gelmesiyle beraber gerçekleşen Haçlı Sefer’i neticesinde İznik, İzmit ve Adapazarı yöreleri tekrar Bizans hâkimiyetine girmiştir (Eröz, 1968: 19). Türkiye Selçuklu Devleti 1243 yılında Köseadağ Savaşı sonrasında ise siyasi otoritesini kaybedip Moğol tahakkümü altına girmiştir. Bu dönemde birçok Moğol aşiretinin Anadolu’nun içlerine kadar yerleşmesi sonucunda bir kısım Türkmen boyları Batı Anadolu’ya doğru göç etmek zorunda kalmıştır. Bu göçler neticesinde Batı Anadolu’da Hamitoğulları, Germiyanoğulları, Mentешеoğulları, Karesioğulları gibi beylikler kurulmuştur. Osmanlı Beyliği de bu dönemde ortaya çıkmıştır. (Afyoncu, 2018: 15) Osman Gazi’nin babası Ertuğrul Gazi aşiretini kendilerine yaylak ve kışlak olarak verilen Söğüt ve Domaniç civarına yerleştirmiştir. Babasından sonra beyliğin başına geçen Osman Gazi ilk dönemlerinde Selçuklu sultanına bağlı olarak Bizans topraklarını kendi hâkimiyetine katmaya başlamıştır. Bilecik ve çevresindeki ilk fetihlerden sonra İzmit taraflarına doğru fetihler yayılmaya başlamıştır. (Yılmaz, 2017: 76) 1313’te Lefke (Osmaneli), Mekece, Geyve, Pamukova ve Gölpazarı yöresindeki kaleler ele geçirilmiştir. 1321 yılında Orhan Gazinin döneminde ise Karadeniz’e doğru uzanan

bölgenin ele geçirilmesi için görevlendirdiği komutanı Konuralp, Akyazı ve Hendek yörelerini ele geçirmiştir. Orhan Gazinin komutanlarından biri olan Akçakoca ise, 1324'te Sapanca Gölü ve Adapazarı merkez yöresini feth etmiştir. Böylece Sakarya bölgesi tüm kale ve beldeleri ile Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Bu tarihten sonra Sakarya'da kesintisiz Türk hâkimiyeti yaşanmıştır (Eröz, 1968: 20).

Sakarya milli mücadele döneminde Yunan işgaline uğrayan şehirlerden biri olmuştur. Üç yıl süren Kurtuluş Savaşı boyunca Adapazarı, düşmana karşı büyük mücadeleler vermiştir. Adapazarı merkez, Geyve ve Hendek de Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri kurulmuştur. Şehrin ileri gelenlerinden Belediye Başkanı Fahri Bey, Müderris Harun, Ali Faik, Adil Hasan, İş Adamı Metezade Hüseyin, Mehmet Sıtkı ve Emekli Binbaşı İsmail Hakkı Bey, Adapazarı'nda Kuvay-ı Milliye teşkilatını kurarak Mustafa kemal paşa'ya bağlılıklarını bildirmişlerdir. Yine Molla Halit, Kazım Kaptan ve İpsiz Recep gibi isimler, Ermeni ve Rum çetelerinin ayaklanmalarına karşı Hendek, Akyazı, Kaynarca, Karasu gibi ilçelerde büyük mücadeleler vermişlerdir (Turan, 2004: 19). Kurtuluş savaşı sürecinde İzmit bölgesini işgal altında bulandıran Yunan kuvvetleri, 25 Martta Kırkpınar ve Sapanca'yı, 26 Mart 1921 günü ise Adapazarı'nı işgal etmiştir. Adapazarı bu tarihten sonra üç ay boyunca Yunan işgali altında kalmıştır. (Aktaş, 2008: 59) Kuvay-ı Milliye birlikleri ve halkın verdiği mücadeleler sonucunda Adapazarı, 21 Haziran 1921 günü düşman işgalinden kurtarılmıştır (Şahin, 2005: 21). 1837-1954 yılları arasında Adapazarı, Kocaeli vilayetinin bir ilçesi olarak varlığını sürdürmüştür. (Fındıkoğlu, 1968: 8) 22 Haziran 1954'te Demokrat Parti döneminde çıkarılan bir kanun ile Adapazarı'nın merkez ilçe olmasıyla beraber ilk olarak Geyve, hendek, Akyazı, Karasu ilçelerinden oluşan Sakarya, Sakarya adı ile müstakil bir vilayet haline gelmiştir (Şahin, 2005: 121). Daha sonraları ise Karapürçek, Taraklı, Ferizli, Kaynarca, Pamukova, Söğütlü, Sapanca ve Kocaeli beldeleri de ilçe statüsü ile Sakarya'ya dâhil edilmiştir (Turan, 2004: 16-18).

Sakarya ili coğrafi olarak 30°,58-29°,27 doğu meridyenleri ve 40°,17-41°,13 kuzey paralelleri arasında yer almaktadır. Doğusunda Bolu, batısında Kocaeli, kuzeyinde Karadeniz, güneyinde Bilecik ili ile sınırları bulunmaktadır (Eröz ve Alpan, 1968: 15). Sakarya şehri ismini Sakarya nehrinden almaktadır. Frigya'lılar M.Ö 7. yüzyıl da bu bölgede hüküm sürmüşlerdir. Frigya'lılar kendilerince kutsal saydıkları "Sangari" adını bu nehre vermişlerdir. Bu isim daha sonradan "Sangarios" ismine

dönüşmüştür. Selçuklu döneminde Anadolu Türk hâkimiyetine girince nehir ve çevresine Sakarya adı verilmiştir (Turan, 2004: 10). Adapazarı isminin kökeni ise Sakarya nehri önceki dönemlerde Tavuslar Köprüsü (Uzun Köprü) civarında iki koldan akmaktaydı. Nehrin bir kolu Karaabdiler yani Justinianus Köprüsünden (Beşköprü), diğer kolu ise bugünkü yatağından akmaktaydı. Bu iki kol Söğütlü civarında tekrar birleşirdi. Adapazarı bu iki kol arasındaki kara parçası üzerinde kurulduğu için Adapazarı ismini almıştır (Balcı, 1953: 10). Sakarya'nın bölge nüfusu ilk başlarda Ermeni, Rum ve Türkmen ahaliden oluşmaktaydı. Özellikle Türk hâkimiyeti döneminde İstanbul ile Anadolu arasında işlek bir yol haline gelen Sakarya, her meslek erbabından insanların yerleşip ticaret yaptığı bir yerleşim yeri olmuştur. Bu nedenle Sakarya'da Semerciler, Hasırcılar, Pabuççular, Tıgçılar, Çıracılar gibi mahalleler kurulmuştur (Balcı, 1953: 8). Daha sonraki dönemlerde ise Sakarya'ya 93 Harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sonrası Kafkasya ve Doğu Karadeniz bölgesinden, 1912-1913 Balkan savaşları sonrası ve 1923 Lozan Anlaşması gereği mübadele ile Balkanlardan yoğun göçler yaşanmıştır. Yaşanan bu göçler ile birlikte Sakarya'nın nüfusu artmış ve müstakil bir yerleşim yeri olmuştur. Aldığı göçler ile Sakarya çok çeşitli bir etnik yapıya da bürünmüştür. En eski ahaliye Manav denmekle beraber Gürcü, Çerkez, Laz, Abaza, Boşnak, Arnavut, Pomak, Tatar, Kürt, Ermeni, Rum ve Yahudilerden müteşekkil Sakarya, kozmopolit bir yapıya bürünmüştür (Eröz ve Alban, 1968: 21-22). Uğrak bir yerleşim yeri haline gelen Adapazarı 1536'da köy iken 1646'da nahiye olmuştur. 1658'de ise Sapanca kazasının bir nahiyesi olan Akyazı'ya bağlanarak tekrar köy olmuştur. 1692'de kadılık, 1742'de nahiye ve 1837'de kaza haline gelmişse de daha önce bağlı bulunduğu Sapanca kazasının merkezi Adapazarı'na nakledilerek 1837'de Adapazarı ma'a sapanca kazası ismini almıştır. Böylece Adapazarı müstakil bir kaza, Sapanca ise nahiye merkezi olmuştur (Yalçın, 1952: 4).

Sakarya'daki ilk basın faaliyetlerinin ise genel olarak 20. yüzyıl ile başladığı kabul edilmektedir. 1954 yılına kadar Kocaeli'nin bir ilçesi olarak varlığını sürdüren Adapazarı'nın basın alanında ilk ortaya çıkan yayını 1908 yılında "Teorik" adında bir yazar tarafından Ermeni lisanı ile yayınlanan "Yergir" (Memleket) isimli gazetedir (Şahin, 2005: 17). Ancak gazeteden günümüzde tek bir vesika dahi bulunmadığından gazetenin tam olarak hangi tarihlerde yayımlandığından ve kaç sayı çıkardığına dair kesin bir bilgi yoktur (Şahin, 2005: 18). Birinci Dünya savaşı döneminde Adapazarı

basımına dair daha net bilgilere ulaşılmaktadır. Bu doğrultuda 1916'da Adapazarı'nda "Zurna" isminde bir gazete yayınlandığı bilinmektedir. Mühendis Cemil Bey ve Öğretmen Demir Ali Bey tarafından çıkartılan gazete, mizah gazetesi şeklinde haftalık olarak yayınlanmıştır. Zurna gazetesinin milli mücadele dönemine kadar kesintiler olmakla beraber yayın hayatını devam ettirdiği belirtilmektedir. Ancak gazete hakkındaki bu bilgilerin çoğu söylenti tarzında ve yazılı bir kaynağa dayanmamaktadır (Şahin, 2005: 20). Adapazarı'nın kaynaklara göre yayınlandığı bilinen ilk gazetesi ise "Adapazarı" isimli gazetedir (Tütengil, 1968: 7). 7 Mart 1919'da yayın hayatına başlayan Adapazarı gazetesi haftalık olarak yayınlanmıştır. Gazetenin sahibi ve müdürü Asım Bey, Neşriyat Müdürü ise Hayri Bey'dir. Adapazarı gazetesi 1937 yılına kadar yayın hayatını sürdürmüş 1937'de ise kapanmıştır (Tütengil, 1968: 10). Adapazarı'nın, 1954 yılında Sakarya ismini alarak vilayet olmasından önce de Adapazarı basımında "Sakarya" ismi ile bazı dergi ve gazeteler yayınlanmıştır. Bunlar 1943 yılında "Sakarya" adında halkevi dergisi, 1947'de "Bize Göre Sakarya" ve 1950'de çıkartılan "Sakarya" isimli gazetelerdir (Tütengil, 1967: 9). Ancak Türk basımında Sakarya adının daha önceki yıllarda Adapazarı dışında da kullanıldığı bilinmektedir. Bunun ilk örneği 15 Kasım 1925'te Eskişehir'de yayınlanmaya başlayan ve haftalık olarak çıkartılan "Sakarya" isimli gazetedir. Yine 1946'da "Sakarya" ve 1954'te de "Sakarya Postası" ismi ile Eskişehir'de yayınlanan gazetelerde bu sınıfa girmektedir. Eskişehir'in dışında Ankara da, 1958'de yayınlanan "Sakarya" ve 1962'de Polatlı'da yayınlanan "Yeni Sakarya" gazeteleri de Sakarya ismi ile Sakarya dışında yayınlanan gazetelere örnektir (Şahin, 2005: 20).

Sakarya'nın vilayet olduğu 1954 yılına kadar Adapazarı'nda yayınlanan gazeteler ise şunlardır.

- 1- Yeni Adapazarı (1937), haftalık gazete,
- 2- Adapazarı (1919), haftalık gazete
- 3- Adapazarı (1946), haftalık gazete, sahibi Hüseyin Vahdettin Er
- 4- Ada Postası (1946), haftalık gazete, sahibi Lebib Kökçü
- 5- Bize Göre Sakarya (1947), tek sayılı gazete
- 6- Demokrat Adapazarı (1948), sahibi Ekrem Alican
- 7- Zurna (1949), on beş günde bir yayınlanan mizah gazetesi
- 8- Vahdet (1950)

- 9- Yeni Zurna (1950), haftalık gazete
- 10- Sakarya (1950), haftalık gazete, sahibi Muzdad Talan
- 11- Vahdet Kocaeli (1951), haftada iki defa yayınlanan gazete
- 12- Adapazarı Akşam Haberleri (1951), günlük gazete, sahibi Selami Savaş
- 13- Yeni Ada Postası (1952), sahibi Sami Güllü (Tütengil, 1968: 10-12).

Adapazarı'nda evrak basım işlerini yapan matbaaların dışında, gazeteleri de yayımlayabilecek basımevlerinin kurulması 1951 yılında olmuştur. 1954 yılında ise Adapazarı merkezli Sakarya vilayetinin kurulması ile beraber Sakarya basını önemli atılımlar göstermiştir (Yazıcı, 2014: 148-149). Özellikle Adapazarı Matbaası, İstiklal Matbaası, Öğretmenler Sandığı Basımevi, Titaş, Necip Güllü, Teziş, Kardeşler, Güneş, Hakikat, Işık, Gürhan Basımevi gibi basımevi ve matbaaların kurulması ile beraber Sakarya'da peş peşe çıkartılan gazeteler hızla yayın hayatına girmeye başlamıştır (Tütengil, 1968: 23).

1954'ten 1960 yılına kadar Sakarya'da çıkartılan gazeteler ise şunlardır.

- 1- Hakikat (1954), günlük gazete, sahibi Necmi Doğan
- 2- Sakarya Postası (1954), haftada iki defa yayın yapan gazete, sahibi Fehmi Hız
- 3- Demokrat Sakarya (1954), günlük gazete, sahibi Sıtkı Aldinç ve Hasan Bıçak
- 4- Son Dakika (1954), günlük gazete, sahibi Hamdi Güllü
- 5- Sabah (1955), günlük gazete, sahibi Erdoğan Savaş
- 6- Anadolu (1956), günlük gazete, sahibi Ayhan Hakman
- 7- Türkiye (1956), günlük gazete
- 8- Zaman (1956), günlük gazete
- 9- Halkın Sesi (1957), günlük gazete, sahibi Sırrı Tunca
- 10- Sakarya Ekspres (1957), günlük gazete, sahibi Ayhan Hakman
- 11- Cemiyet (1957), günlük gazete
- 12- Demokrat Adapazarı (1958), günlük gazete
- 13- Gürses (1958), günlük gazete
- 14- Demokrat (1959), günlük gazete
- 15- Sakarya (1959), günlük gazete, sahibi Fahri Çatallar

16- Altıok (1960), günlük gazete

17- Hamle (1960), günlük gazete, sahibi Suat Fikri Girti (Tütengil, 1968: 13-16).

Çok partili hayata geçiş tüm Türkiye’de olduğu gibi Sakarya basınında da etkili olmuştur. Daha önceki dönemlerde daha çok il ve ülke haberlerini veren gazeteler, 1945’li yıllardan sonra canlanan siyasi hayat ile beraber basında da çeşitli partilerin yayın organı niteliğinde gazeteler yayınlanmaya başlamıştır. Özellikle Sakarya’da yayınlanan Demokrat Sakarya, Demokrat Adapazarı, Halkın sesi ve Altıok gazeteleri bu duruma örnek niteliğindedir (Yazıcı, 2014: 148). 1954 yılından itibaren özellikle 1960’dan sonra Sakarya merkezinin haricinde ilçelerde de basın faaliyetlerinde gelişmeler yaşanmıştır. İlçelerde çıkartılan gazeteler genel olarak şunlardır. Laf Ebesi (1950), Geyve Postası (1955), Yeni Geyve (1963), Hendek Postası (1958), Yeşil Hendek (1964), Bizim Hendek (1964), Karasu Postası (1962), Şirin Karasu (1963), Sapanca (1958) (Tütengil, 1968: 18-19).

27 Mayıs 1960 darbesinin hiç şüphesiz Türk siyasetinde ve toplum hayatında önemli etkileri olmuştur. 10 yıllık bir iktidarın darbe ile el değiştirmesi o dönemin Türkiye’inde yeni değişimlerin yeni oluşumların başlangıcı konumunda olmuştur. Tüm bu yaşanan gelişmelerin ve değişimin yansımaları ise basın yolu ile olmuştur. Türkiye’de halk, 27 Mayıs darbesinin tüm etkilerini dönemin en yaygın iletişim aracı olan gazeteler yoluyla takip etmiş ve öğrenmiştir.

“27 Mayıs Darbesinin Sakarya Basınına Yansımaları” isimli bu çalışmada da 27 Mayıs darbesinin Sakarya Yerel basınına yansıyan siyasi, sosyal, ekonomik ve diğer alanlardaki gelişmeleri aktarılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada dönemin Sakarya basını başında gelen Adapazarı Akşam Haberleri, Demokrat Sakarya, Anadolu, Sakarya Postası, Hamle, Sakarya Ekspres gazetelerine yansıyan haber, makale ve köşe yazıları kaynak alınmış ve 27 Mayıs’ın Sakarya basınına yansımaları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada dönemin yerel gazetelerinin haricinde yerel kaynaklar, tetkik eserler, kitap ve makalelerde kaynak olarak kullanılmıştır.

“27 Mayıs Darbesinin Sakarya Basınına Yansımaları” isimli bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kısaca 1945 sonrası Türkiye’de çok partili hayata geçiş süreci, Demokrat Parti ve iktidar dönemi, 27 Mayıs askeri darbesi ve 27 Mayıs’ın basına yansımaları ele alınmıştır. İkinci bölümde ise 27 Mayıs sürecinde

Sakarya basınının tutumu ve Adapazarı Akşam Haberleri, Demokrat Sakarya, Sakarya Ekspres, Hamle, Anadolu ve Sakarya Postası gazetelerine yansıyan 27 Mayıs ile alakalı haber ve köşe yazıları incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1945 SONRASI TÜRKİYE'DE SİYASİ DURUM VE 27 MAYIS'A GİDEN SÜREÇ

1.1. 1945 SONRASI TÜRKİYE'DE ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ

Türk toplumundaki ilk demokratikleşme hareketi 1839 yılı Tanzimat Fermanı ile başlamıştır. Böylece Padişahın ilk defa mutlak irade yetkisi sınırlandırılmıştır. 1876 yılında ise Kanun-i Esasi ile beraber meşruti idare sistemi kabul edilmiştir. 1908 yılında da parlamenter rejimle çok partili hayata geçilmiş, 1923 yılında da Türk Kurtuluş Savaşının başarıyla sonuçlanması üzerine Cumhuriyet rejimi kurulmuştur (Karpat, 2010: 80). Cumhuriyetin kuruluşundan sonraki ilk dönemlerde çok partili siyasi hayata geçiş denemeleri olmuştur. Bu dönemde Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) yanı sıra 1924 yılında kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve 1930 yılında kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası çok partili hayatın ilk denemeleridir. Ancak toplumsal şartlar ve bu dönemde meydana bir takım olaylar sebebi ile bu partiler kapatılmıştır. 1946 yılına kadar Türkiye'de, CHP'nin tek başına iktidar olduğu tek partili sistem devam etmiştir (Akıncı ve Usta, 2016: 276).

İkinci Dünya Savaşı sonrası dünyada olduğu gibi Türkiye'de de bazı ekonomik sorunlar görülmeye başlanmıştır. Ekonomideki bu sorunlar halk arasında hoşnutsuzluğa sebep olmuştur (Kaya, 2008: 2). Savaş yıllarında ortaya çıkan ekonomideki bu sorunlar karşısında ise CHP'nin halkçılık ve devletçilik politikaların söylemsel olması ve halkın gözünde bir karşılığının olmaması halkın CHP'ye karşı olan tavrını ve aleyhtarlığını daha da çok artmıştır (Metinsoy, 2017: 507). Özellikle Toprak Mahsulleri Vergisi, Yol Vergisi, Varlık Vergisi gibi katı ekonomik politikaların halk üzerindeki olumsuz etkisi ciddi derecede artmıştır. Bu durum karşısında CHP'nin toplum üzerinde oluşturduğu siyasi ve sosyal alandaki baskıcı etkisi tek partili sistemi tartışılır hale getirmiştir (Akıncı ve Usta, 2016: 47). CHP, böylesine zorlaşan bir ortamda kendisine muhalefet eden kesimse karşı ise sert tepkiler göstermiştir. CHP'nin bu tavrı ise kendi içerisinde de muhalefet hareketinin belirginleşmesine sebep olmuştur. İkinci dünya savaşı sonrası Türkiye'de meydana gelen bu gelişmeler tekrardan çok partili sisteme geçişin ilk

belirtilerini ortaya çıkarmıştır. (Dokuyan, 2013: 167). Bu yaşananlar ve siyasetteki hareketlenmeler CHP Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün gözünden kaçmamıştır. İnönü, Türkiye'de ve dünyadaki iç ve dış dinamikleri iyi tahlil etmiş ve artık ülke siyasetinde olduğu kadar mevcut dünya şartlarında da tek partili rejimi devam ettirmenin mümkün olmayacağı kanaatine varmıştır (Akgün, 2015: 60). Ekonomik, siyasi ve sosyal durumu gören İnönü, 19 Mayıs 1945'te yaptığı şu konuşmada: "Harp zamanların ihtiyatlı tedbirlere lüzum gören darlıkları kalktıkça memleketin siyaset ve fikir hayatında demokrasi prensipleri daha geniş ölçüde hüküm sürecektir". Diyerek Türkiye'de demokrasiye geçiş için yeşil ışık yakmıştır (Sakin, 2015: 128).

1 Ocak 1945'de mecliste görüşülmeye devam eden Çiftçiye Topraklandırma Kanunu yasa tasarısı, Toprak Reformu yasa tasarısı ve bütçe görüşmeleri sırasında da parti içerisinde sert tartışmalar yaşanmıştır. Yaşanan bu gerilim CHP içerisindeki muhalefet hareketinin tavrını belirginleştirmiştir (Akıncı ve Usta, 2016: 283). Yaşanan bu gerilimler sonrası parti içerisinde muhalefet hareketinin başını çeken İzmir Milletvekili Celal Bayar, İçel Milletvekili Refik Koraltan, Kars Milletvekili Fuat Köprülü ve Aydın Milletvekili Adnan Menderes, 7 Haziran 1945'te meclise "Dörtlü Takrir" adını verdikleri önergeyi meclise sunmuşlardır. Önergede yer alan.

"Bütün Dünyada, hürriyet ve demokrasi cereyanlarının tam bir zafer kazandığı demokratik prensiplere riayet prensibinin, milletlerarası teminata bağlanmak üzere bulunduğu şu günlerde memleketimizde Cumhurbaşkanlığından en küçüğüne kadar bütün milletin aynı demokratik ülküleri taşıdığına şüphe edilemez. Milli hâkimiyetin en doğal sonucu ve aynı zamanda dayanağı olan meclis denetimini sağlayacak tedbirlerin aranması, yurttaşların siyasi hak ve hürriyetini daha genişlikte kullanabilmeleri imkânının sağlanması istenmiştir."

İfadeleriyle muhalefet kanadındaki isimler yeni demokratik adımlar atacaklarının sinyalini vermiştir. Ancak meclise sunulan bu takrir, CHP'nin 12 Haziran 1945 tarihli oturumunda okunmuş ve reddedilmiştir. Takririn reddedilmesinden üç ay sonra ise Aydın Milletvekili Adnan Menderes ve Kars Milletvekili Fuat Köprülü, hükümete muhalif olan Vatan Gazetesi'nde hükümeti ve bazı Anti-demokratik kanunları eleştirel yazılar yazarak açıktan CHP'ye karşı muhalefetlerini ortaya koymuşlardır (Sakin, 2015. 129-130). Yaşanan bu gelişmeler sonrası kamuoyunda, CHP içerisindeki muhaliflerin yeni bir parti kurma teşebbüslerinin olacağı beklenmiştir. Ancak Adnan Menderes ve arkadaşlarından önce yeni bir parti kurma teşebbüsü iş adımı Nuri Demirağ'ın girişimi ile olmuştur. Nuri Demirağ'ın İçişleri Bakanlığına

“Milli Kalkınma Partisi” (MKP) ismiyle siyasi bir parti kurmak için yaptığı başvurusu kabul edilmiş ve böylece Cumhuriyetin ilk dönemlerindeki iki başarısız parti girişiminin ardından MKP, 1945 sonrası Türkiye’de kurulan ilk muhalefet partisi olma unvanını kazanmıştır (Sakin, 2015: 131). 18 Temmuz 1945’te kurulan MKP’nin kurucuları arasında Nuri Demirağ, Hüseyin Avni Ulaş, Cevat Rıfat Atilhan gibi isimler yer almıştır. Ancak zengin bir iş adamı olan Nuri Demirağ, misafirlerine her akşam kuzu çevirmeli ikramların yapıldığı toplantılar düzenlediği için MKP’nin kamuoyunda kendi orijinal isminden çok “Kuzu Partisi” olarak anılmasına sebep olmuştur (Yücel, 2006: 28). MKP, parti programında Sovyet yanlısı gibi gördüğü CHP’yi eleştirmekte ve CHP’nin Devletçilik politikasına karşı çıkmaktadır. “İslam Birliği Şark Federasyonu” teşkilatını gerçekleştirmeyi amaçlamıştır. Ayrıca merkezi İstanbul’da olan “Teknik ve Ahlak Üniversitesi” ismiyle bir üniversite açmayı da hedeflemiştir. Seçimlerin ise tek dereceli sisteme göre yapılmasını, Cumhurbaşkanını ise halkın seçmesi gerektiğini belirtmiştir (Karlı, 2008: 51).

Bu süreçte CHP içerisindeki Dörtlü Takrir ile muhalefet hareketinin öncüsü konumundaki Adnan Menderes ve Fuat Köprülü, parti içerisindeki muhalefetlerinin dozajını arttırmışlardır. Adnan Menderes ve Fuat Köprülü, CHP’yi Anayasa’ya uymamakla itham etmiştir. Bunun üzerine 21 Eylül 1945 tarihinde toplanan CHP parti divanı, partiye muhalif hareketleri sebebiyle Adnan Menderes ve Fuat Köprülü’yü oy birliği ile partiden ihraç etmiştir. Dörtlü takririn diğer bir üyesi olan Celal Bayar ise Menderes ve Köprülü’ye destek olmak için 26 Eylül 1945’te Milletvekilliğinden istifa etmiştir. Ancak CHP’den ayrılışı ise 2 Aralık 1945 tarihinde olmuştur. Celal Bayar istifasının ardından yeni bir parti kuracağını belirten beyanatlar vermiştir. Dörtlü takrir önergesinin diğer bir üyesi olan İçel Milletvekili Refik Koraltan ise Menderes ve Köprülü’ye de isnat edilen parti içi muhalefet sebebiyle 17 Kasım 1945’te partiden ihraç edilmiştir (Dokuyan, 2013: 201-205). İç politikada cereyan eden bu hadisler hakkında ise Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, meclis açılış konuşmasında fikirlerini şöyle beyan etmiştir: “Diktatörlük hiçbir zaman kabul olunmadıktan başka zararlı ve Türk milletine yakışmaz olarak itham edilmiştir. Bizim tek eksiğimiz hükümet partisinin karşısında bir parti bulunmamasıdır.” İsmet İnönü’nün bu konuşması partiden ayrılan muhalif kanadın muhalefetlerini ancak yer bir parti kurarak sürdürmeleri kanaatini ortaya çıkarmıştır. (Sakin, 2015: 133).

1.2. DEMOKRAT PARTİ'NİN KURULUŞU VE İKTİDAR DÖNEMİ

CHP'den ayrılan Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan 7 Ocak 1946 günü Ankara'da Demokrat Parti'yi (DP) kurmuşlardır (Karpas, 2010: 485). Partinin ileri gelenlerinin öncülük yapmasıyla parti genel başkanlığına Celal Bayar seçilmiştir (Şahin, Tunç, 2015: 41). DP, 85 maddelik parti tüzüğü ile basına verdiği beyanatta, parti programındaki temel esaslarını şöyle belirtmiştir; Atatürk, İlke ve İnkılâplarına tam bağıllık, Devletçilik ilkesine bağlı kalmanın yanında özel teşebbüse de önem vermek, dini siyasete alet etmemek, Laiklik ilkesine bağlı kalmakla beraber din hürriyetini tesis etmek, eğitimde birliği sağlamak, vatandaşın üzerindeki vergileri hafifleterek vatandaşın vergi ödeme gücünü arttırmak, serbest seçim uygulamasını hayata geçirmek (Dokuyan, 2013: 212). DP kurulduktan hemen sonra hızla yapılanmaya başlamıştır. Ankara ve İstanbul'da teşkilatlandıktan sonra Anadolu'nun birçok yerinde de teşkilatlanmaya başlamıştır. Menderes memleketi Aydın ve İzmir civarında parti çalışmalarını sürdürürken Refik Koraltan ve Fuat köprülü Adana, Konya, İstanbul, Trabzon gibi büyük vilayetlerde mitingler yaparak halka DP'yi anlatmaya çalışmışlardır (Şahin, Tunç, 2015: 42-43). Teşkilatlanma aşamasını tamamlayan DP, ilk ciddi sınavını ise 1946 seçimlerinde vermiştir.

1946 yılından önce Türkiye'de seçimler iki dereceli bir sisteme göre yapılmaktaydı. Bu sistem milletvekillerinin doğrudan doğruya halk tarafından seçilmelerine imkân tanımamaktaydı. Bu sisteme göre halk önce kendi arasında belli sayıda ikinci seçmenleri seçmekte bu seçmenlerde halk adına milletvekillerini seçmekteydiler. Bu sistemin yerini 1946 seçimleri öncesi halkın doğrudan milletvekillerini seçtiği tek dereceli seçim sistemi almıştır. Ancak bu yeni sistem CHP'nin işine yaramıştır. Çünkü seçim mahallerindeki sandıklara atılan oy pusulalarının çalınmasına veya değiştirilmesine olanak sağlayan "Açık Rey Gizli Tasnif" yani oyların açıktan kullanıp daha sonra gizli sayılmasına imkân sağlayan formül kabul edilmiştir (Sakin, 2015: 136-137). Bu uygulamadan dolayı 1946 seçimleri demokratik bir seçim olmaktan uzak kalmıştır (Karpas, 2010: 489). Bu şartlar altında seçime giden Türkiye'de, hem CHP hem de DP yoğun bir seçim çalışması dönemi geçirmiştir. Özellikle DP, Milli Mücadele döneminin önemli isimlerinden Mareşal Fevzi Çakmak'ı milletvekili adayı göstererek seçimlerdeki iddiasını göstermek

istemiştir (Şahin, Tunç, 2015: 47). 21 Temmuz 1946 günü %75’lik bir katılım oranı ile yapılan seçimlerde DP, meclisteki 465 kişilik milletvekilliğinden 66’sını kazanmıştır. CHP ise 395 milletvekili çıkartarak tekrardan iktidar olmuştur. Bu seçimde bağımsız adaylardan ise 4 milletvekilliği kazanılmıştır (Sakin, 2015: 138). Seçim sonrası mecliste yapılan Cumhurbaşkanlığı seçiminde ise Fevzi Çakmak 59, Yusuf Kemal Tengirşenk 2 oy almıştır. 2 oy ise boş çıkmıştır. İsmet İnönü ise aldığı 338 oy ile tekrardan Cumhurbaşkanı seçilmiştir (Aydemir, 2011: 448).

1946 seçimlerinde istediği başarıyı almayan DP, 1950 seçimlerine daha iddialı girmiştir. Seçimlerden önce seçim yasasında değişikliğe gidilerek “Gizli Oy Açık Tasnif” uygulaması getirilmiştir. Ayrıca seçime katılacak partilere, radyodan eşit haklarda propaganda yapma olanağı sağlanmıştır. Böylece 14 Mayıs 1950’de genel seçimlerin yapılması kararlaştırılmıştır (Sakin, 2015: 140). Türkiye 1950 seçimlerine giderken siyasi faaliyetlerine devam eden 11 parti bulunmaktadır. Bu partiler CHP, DP, MKP, Millet Partisi (MP), Sosyal Adalet Partisi, Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi, Türk Sosyal Demokrat Partisi, Türk Muhafazakâr Partisi, Türk Sosyalist Partisi, Türkiye Yükselme Partisi ve Yalnız Vatan İçin Parti’sidir. Ancak seçimlere sadece CHP, DP, MKP, MP katılmıştır (Dokuyan, 2013: 329-330). 14 Mayıs 1950’de yapılan seçimlerin neticesi ise DP’nin bile beklemediği bir zaferle sonuçlanmıştır. DP, %88 katılımın olduğu seçimlerde oyların %53’ünü alarak 487 milletvekilliğinden 408’ini kazanmış ve tek başına iktidara gelmiştir. CHP ise beklemediği bir hayal kırıklığı yaşayarak %39 oranı ile ancak 69 milletvekili çıkartabilmiştir (Sakin, 2015. 140). Seçime katılan diğer partilerden MP 1, bağımsızlar ise 9 milletvekilliği kazanmıştır (Olgun, 2011: 29).

1950 seçimlerinin ardından DP, CHP’nin 27 yıllık iktidarına son vererek “Beyaz İhtilal” olarak adlandırılan başarısı ile yeni bir döneme imza atmıştır. DP’nin iktidara gelmesi ile beraber Türk siyasi hayatına yeni bir dinamizm gelmiştir. Her alanda gözle görülür değişiklikler yaşanmaya başlamıştır. Üretimin ve kalkınmanın arttığı, ekonomik anlamda gelir artışının sağlandığı, uluslararası boyutta aktif politikaların uygulandığı bir dönem başlamıştır (Bulut, 2009: 126). 22 Mayıs 1950’de iktidarı resmen devralan DP’de Celal Bayar Cumhurbaşkanı, Refik Koraltan ise Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) başkanı olarak seçmiştir. Fuat Köprülü ise Dışişleri Bakanı olurken, Adnan Menderes Başbakan olmuştur. Başbakan olan Adnan Menderes, Bakanlar Kurulunu açıklamış ve hükümet programını mecliste okuyarak icraatlarına başlamıştır (Sakin,

2015: 142). DP'nin iktidar olduğu ilk dönemdeki icraatlarına genel olarak bakıldığında önemli gelişmeler vardır. Anti-demokratik yasaların kaldırılması, af kanununun çıkartılması, özel teşebbüslere izin verilmesi, Halkevlerinin yeniden düzenlenmesi bu duruma örnektir (Kaya, 2018: 2277). Ayrıca CHP döneminde toplumda huzursuzluğa sebep olan Arapça Ezan yasağını kaldırarak ve Ezanın yeniden Arapça okunabilmesini sağlayan kanunun çıkartılması, radyodan dini yayın yapılması ve Kuran-ı Kerim okunması, okullarda zorunlu din dersinin konulması gibi uygulamalar, toplumu hoşnut edecek icraatlar olmuştur (Sakin, 2015: 146). Sanayi alanında yapılan gelişmelerde önemlidir. Şeker, dokuma ve çimento fabrikaları kurulmuştur. Amerikan yardımı ile tarım sektöründe de önemli ivme kazanılmıştır. Tarımda makineleşme ile traktör sayısı artırılmış, gübre ve tarım ilaçları kullanılarak tarımsal verimlilik artırılmıştır. Karayolu ve köprü yatırımları da fazlalaşmıştır (Kaya, 2008: 15).

Tüm bu atılımlarının ardından DP, 1950'deki başarısını 1954 seçimlerinde de göstermiştir. Ancak muhalefet kanadında bulunan CHP ile arasındaki siyasi gerilim yükselmiştir. Seçimler öncesi CHP, iktidarı Diktatoryal bir rejim kurmakla suçlamıştır. 1954 seçimleri öncesi seçim çalışmalarını sürdüren Menderes ise 4 yıl içerisinde temeli atılan ve işletmeye açılan baraj, liman, köprü ve otoyolları sıralamış ve halka tarım politikalarını anlatıp üretim artışını izah etmeye çalışmıştır. Böyle bir ortamda yapılan 2 Mayıs 1954 genel seçimlerin sonucunda ise DP %58 oy, CHP ise %35 oy alabilmiştir. CHP 541 milletvekili TBMM'de 31 vekil çıkartırken, DP 503 milletvekili çıkartarak ikinci defa tek başına iktidar olmuştur. Seçime katılan diğer partilerden Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) 5, bağımsızlar ise 2 milletvekili çıkartabilmiştir (Sakin, 2015: 152).

DP, bu zafer sonrası ikinci iktidar dönemine de güçlü bir şekilde girmiştir. Ancak bu dönem, Türkiye'de ekonomik ve sosyal sorunların yaşandığı bir dönem olmuştur. Kuraklık ve tarımdaki verimsizlik, ayrıca traktör ve makinelerdeki yedek parça sıkıntısı, tarım sektöründeki giderlerin karşılanamaması gibi sebepler, gelirlerde düşüşe sebep olmuştur. Bu durum ihracatın durması, ithalatında kısılmasına sebep olmuştur. Bu nedenle karaborsacılık ve stokçuluk ortaya çıkarken, enflasyonda artmaya başlamıştır. Ancak hükümet, ekonomide yaşanan bu olumsuzlukları çok fazla ciddiye almayarak yasal bir takım düzenlemelerle sorunların çözüleceği kanaatinde ısrarcı olmuştur (Kaya, 2008: 23). Bu dönemde DP'nin bürokrasi, yargı ve basında da tavrı

sertleşmiştir. Memurların siyasi haklarının kısıtlanması, profesör ve yargıçların erken emekli edilmesi, memurların görev sürelerine bakılmaksızın işten çıkarılmasını öngören yasalar çıkartılmıştır. Ayrıca çıkartılan basın kanunu ile beraber DP, muhalif aydınları ve basın mensuplarını da etkisizleştirme yoluna gitmiştir (Bulut, 2009: 130).

Tüm bu olumsuzluklara rağmen DP, 1957 seçimlerine yine de iddialı girmiştir. Seçimler öncesinde DP, enflasyona karşı ürünlere yüksek fiyat vermiş, çiftçi borçlarını ödemiş, okul ve camii yapımlarına fonlar ayırmıştır. Öncelikli olarak köylerin refahı ve sanayideki kalkınma hamlelerine dikkat çekmiştir (Bulut, 2009: 131) 27 Ekim 1957’de yapılan genel seçimlerin neticesinde DP 424 milletvekili çıkartırken, CHP ise 138 milletvekili çıkartabilmiştir. 1954 seçimlerine göre DP’nin oyları düşse de yeniden iktidarda kalmayı başarmıştır. 1957 seçimleri sonucu seçime katılan diğer partilerden CMP 4, HP ise 4 milletvekili çıkartabilmiştir (Sakin, 2015: 159).

DP, 1957 seçimlerini oylarının düşmesine rağmen yine de kazanmıştır. Ancak parti içerisindeki yıpranmışlık ve yorgunluk belirtileri hükümetin 27 Mayıs 1960 darbesine kadar sürecek olan yanlış politikalarını devam ettirmesine sebep olmuştur. Bu dönemde Türkiye’de ekonomik hayattaki kötü gidişat net bir şekilde görülmekteydi. Türk parası değerini kaybederken, enflasyon kaçınılmaz bir hal almıştı (Aydemir, 1976: 273-274). Siyasette ise Menderes, 1958’de kendisine karşı birleşen muhalefet hareketine karşı “Vatan cephesi” ocaklarının kurulması çağrısında bulunmuştur. Böylece vatan cephesine katılanların Menderes’e ve hükümete olan desteğinin gösterilmesi hedeflenmiştir. Ancak asılsız katımların olması, ocaklara kayıt olmayan kişilerin bile her akşam radyodan isimlerinin okunması, gerilimi arttıran bir kampanya haline dönüşmüştür. Bu süreçte yaşanan diğer bir hadise ise darbenin ayak sesleri niteliğinde bir olaydır. Kurmay Binbaşı Samet Kuşçu önderliğindeki dokuz subay’ın hükümete karşı bir darbe planladıkları ortaya çıkmıştır. Ancak durumun açığa çıkması ile beraber bu dokuz subay tutuklanarak durum geçiştirilmiştir. Ancak siyasi gerilim hız kesmeden devam etmiştir. DP’nin Muhalifleri susturmak için tahkikat komisyonlarının kurulması, 555 K olarak bilinen üniversite protestoları ortamı iyice germiştir. Geline bu siyasi ortamı fırsat bilen İsmet İnönü ise 29 Nisan 1959’da hükümeti yıpratma ve propaganda maksadıyla Ege seyahatine çıkmıştır. Ancak seyahatte istenmeyen olaylar yaşanmıştır. İsmet Paşa’nın ilk adresi Büyük Taarruz’da Yunan komutan Trikopis’i esir aldığı Uşak ili olmuştur. Ancak ziyaret boyunca istenmeyen olaylar yaşanmıştır. İsmet

İnönü'nün, DP İl binası önünden geçerken DP İl Başkanının pencereden çay bardağı fırlatması bir gazetecinin yaralanmasına sebep olmuştur. İnönü'nün uşaktan ayrılmak üzere geldiği istasyonda da DP'liler ile CHP'liler arasında arbeye yaşanmıştır. Atılan bir taş İsmet İnönü'nün başından yaralanmasına sebep olmuştur. İnönü, ziyaretlerini tamamlayıp İstanbul'a döndüğünde ise bu seferde Topkapı'da bir grup İnönü'nün aracına saldırmıştır. Tüm bu yaşanan hadiseler ise bardağı taşıran son damlalar olmuştur. Ülkede yaşanan tüm bu olumsuzluklar ordu içerisindeki hoşnutsuzluğu daha da arttırmış ve 27 Mayıs'a giden süreci hızlandırmıştır (Sakin, 2015: 160-161).

1.3. 27 MAYIS 1960 ASKERİ DARBESİ

Ordu içerisinde DP'ye karşı darbe fikri ilk olarak Kurmay Albay Faruk Ateşdağlı'nın 1951'deki girişimi ile ortaya çıkmıştır. Bu girişimin ardından 1952'de Muzaffer Özdağ önderliğinde DP karşı bir örgütlenme olmuştur. 1954'te Yüzbaşı Dünder Seyhan ve Yüzbaşı Orhan Kubilay'ın Tuzla Uçaksavar Okulunda kurduğu örgütlenme, 1957'de ise Üsteğmen Muzaffer Özdağ'ın kurduğu örgütlenme ve son olarak Dokuz Subay olayı olarak bilinen Binbaşı Samet Kuşçu'nun örgütlenmesi, 27 Mayıs darbesine kadar olan süreçte DP'ye karşı yapılması planlanan darbe teşebbüsleridir (Kaya, 2008: 35). Bu örgütlenmelerin ve teşebbüslerin köklerini oluşturan temel etken ise ordu safları içerisinde ülkenin gidişatından memnun olmayan subayların varlığıdır (Aydemir, 1976: 306).

DP iktidara geldiği ilk günden itibaren ordu içerisindeki subayların huzursuzluğu her geçen gün artmaya devam etmiştir. Ancak darbeyi hazırlayan koşullar sadece ordu ile sınırlı kalmamıştır. DP'nin iktidar olduğu bu on yıllık süre içerisinde hükümetin ve muhalefetin de yanlışlarının olduğu bir gerçektir. 27 Mayıs'a giden süreçte hükümet, on yıllık iktidarı boyunca her icraatını meşru gören adımlar atmıştır. CHP ise 27 yıllık iktidarı sonrası muhalefete alışmamış ve ülkedeki siyasi gerilimi daha da çok arttırmıştır. Bu on yıllık süreçte üniversite ve kamu kurumlarının siyasallaşması, antidemokratik tavrın sivil kurum ve kuruluşlara yansması, basının tarafsızlığını kaybetmesi ve en önemlisi de ordunun profesyonelleşmemesi gibi sebepler Türkiye için askeri darbeyi hazırlayan koşullar olmuştur. 27 Mayıs darbesinden hemen önce ülkede yaşanan olaylar ise bardağı taşıran son damla olmuştur (Sakin, 2015: 167).

yaşanan bu hadiseler doğrultusunda Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Cemal Gürsel'in, 3 Mayıs 1960 tarihinde Milli Savunma Bakanına yazdığı mektup ülkenin geldiği son durumu ortaya koymaktadır. Gürsel, Milli Savunma bakanına yazdığı şu mektupta hükümeti uyarılmış ve orduyu rahatsız eden uygulamaların düzeltilmesini talep etmiştir. Aksi halde olası bir darbenin sinyalinin vermiştir.

Aziz vekilim,

Dün geceki konuşmalarımızın ışığında zatiâlinize memleketin huzur ve istikrarı için alınması lazım gelen tedbir ve kararlar hakkındaki görüşlerimi bildirmeyi milli ve vatanı bir mesele bilirim.

Sayın Başvekilin açıklamalarını dinledim ve okudum. Bunlarda, benim düşüncelerimin kabulüne müsait bir zemin henüz mevcut olmadığı aşikâr olarak belli ise de, gene de düşüncelerimin sizlere iblağının zaruriyetine inanıyorum.

Muhterem vekilim, şu hakikati kabul etmek lazımdır ki, Kayseri hadiseleri ile başlayıp son feci olaylara kadar devam eden vakalar, vatandaş ruhunda derin tesir ve hükümete karşı telafisi güç hoşnutsuzluklar yaratmıştır. Hele, Ordunun talebelere karşı akılsızca kullanılması işin vahametini arttırmıştır. Ordu mensuplarının da huzursuzluk ve güvensizlik hisleri belirmiş, korkulan şey olmuş, Ordu politikaya karışmıştır.

Sayın vekilim, bu ahval küçümsenecek, cebir ve şiddetle geçirilecek şeylerden değildir. Memleket, hükümet ve partinizin düştüğü bu müşkül vaziyeti kurtarmak için sükûnetli, fakat ciddi ve zecri tedbirler almak lazımdır. Bu tedbirler şunlar olmalıdır:

1-Cumhurbaşkanı istifa etmelidir. Çünkü bütün fenalıkların bu zattan geldiğine dair memlekette umumi bir kanaat vardır.

2-Kabinede iyi kabul edilmeyen ve suihalleri bütün memlekete yayılmış zevat çıkartılmalı ve yeni kabine mutlak, dürüst, makul, zorcu değil, adalet ve şefkat hissi taşıyan zevattan kurulmalıdır.

3-İstanbul, Ankara Valileri ve Emniyet Müdürleri süratle değiştirilmelidir.

4-Ankara Örfi İdare Kumandanı derhal değiştirilmelidir.

5-Son çıkarılan ve Tahkikat Komisyonları ihdas eden kanun kaldırılmalıdır.

6-Mevcut gazeteciler bir afkanunu ile kısa zamanda tahliye edilmeli.

7-Son hadiselerde tevkif edilen talebeler serbest bırakılmalı, ilim müesseseleri tekrardan faaliyete geçirilmelidir.

8-Şimdiye kadar çıkarılan bütün antidemokratik kanunlar tedricen kaldırılmalıdır.

9-Vatandaşın hürriyet ve eşit muamele hakkına mutlak suretle riayet edilmelidir.

10-Ordunun meseleleri süratle halledilmelidir.

11-Din istismarcılığından vazgeçilmelidir.

12- suiistimler oluyor mu, bilmiyorum. Fakat olduğu hakkında umumi bir kanaat mevcuttur ve milletin hükümete karşı itimatsızlığına sebep olmaktadır. Bu gibi kötülüklerin şiddetle bertaraf edilmesi lazımdır.

13-müstesna zamanlar ve günler haricinde hükümet büyüklerinin memleket gezilerinde suni büyük vatandaş toplulukları ile karşılanmaları usulü terk edilmelidir.

Muhterem vekilim, bu yazdıklarım asla bir parti veya politika mülahaza ve tesiri ile yazılmamıştır. Memleketin durumunun bu tedbirlerin alınmasının zaruri kaldığına inandığım için arz edilmiştir. Sizlerin vatanperverlik ve vicdanlarınıza hitap ediyorum. İyi düşününüz iyi hareketler yapınız. Memlekette çok şeyler yaptığınız muhakkaktır. Fakat bu asla kâfi değildir.

Bu yapılan işleri müstemleke idarecileri de yapar, yapıyor ve yapmışlardır. Asıl mühim olan toplumun ruhunda yaşama şevkinin yüksek ve necip hislerle donatılmasıdır. Olayla bu yolda olmadığımızı göstermektedir.

Sayın vekilim, maruzatım muhakkak ki çok mühim ve hatta çok cüretkârdır. Fakat memleket için, milletin selameti için, hükümet ve hatta partinizin kurtarılması için dikkate alınması lazımdır. Ve hatta çok lazımdır. Saygılarımla.

Kara Kuvvetleri Kumandanı

Orgeneral Cemal Gürsel (Ak Devrim, 1961: 45-46).

27 Mayıs darbesi öncesi ordu içerisindeki gizli örgütlenmeyi ve teşkilatlanmayı sağlayan kişi Tümgeneral Cemal Madanoğlu olmuştur. Ancak emir komuta zincirinin bozulma tehlikesine karşı darbeciler komitenin başına rütbe olarak en yetkili kişi olarak gördükleri Orgeneral Cemal Gürsel'i getirilmişlerdir. Örgütün aylardan beri planladığı darbenin karargâhı ise Ankara'daki Harp Okulu binası olmuştur (Sakin, 2015: 173). Şartların tamam olmasının ardından 27 Mayıs günü sabaha karşı 03.15'te düğmeye basılmış ve askeri darbe ilan edilmiştir. Darbecilerin ilk hedefi Merkez Komutanlığı, ardından da Sıkı Yönetim Komutanlığı olmuştur. Genelkurmay'ı da mukavemetsiz ele geçiren darbeciler daha sonra DP'lileri tek tek tutuklayıp Harp Okulu binasına getirmeye başlamışlardır (Akgün, 2015. 95). Ordu içerisinde ise darbeye karşı olası bir direnişi engellemek maksadıyla ilk olarak Tümgeneral Selahattin Kaplan komutasındaki 28. Tümen, Tuğgeneral Yusuf Demirdağ komutasındaki Zırhlı Eğitim Merkezi, Süvari Yarbay Reşit Çölok komutasına bağlı bulunan 43. Süvari Alayı ve Binbaşı Hakkı Bozok komutasındaki Tank Taburu etkisiz hale getirilmiştir (Sakin, 2015: 173). Halk ise darbenin haberini sabaha karşı saat 05.25'te Kurmay Albay Alpaslan Türkeş'in Ankara Radyosundan okuduğu şu bildiri ile öğrenmiştir.

Dikkat! Dikkat! Muhterem Vatandaşlar.

Radyolarınızın başına geçiniz. Güvendiğiniz silahlı kuvvetlerin sesi bir dakika sonra sizlere hitap edecektir.

Bugün demokrasimizin içerisine düştüğü buhran ve son müessif hadiseler dolayısıyla ve kardeş kavgasına meydan vermemek maksadıyla Türk Silahlı Kuvvetleri Memleketin idaresini ele almıştır.

Bu harekete silahlı kuvvetlerimiz, partileri içine düştükleri uzlaşmaz durumdan kurtarmak ve partiler üstü tarafsız bir idarenin nezaret ve hakemliği altında en kısa zamanda adil ve serbest seçimler yaptırarak idareyi hangi tarafa mensup olursa olsun seçimi kazananlara devir ve teslim etmek üzere girişmiş bulunmaktadır. Girişilmiş olan bu teşebbüs hiçbir kimseye veya zümreye karşı değildir. İrademiz hiç kimse hakkında şahsiyete müteallik tecavüzkar bir fiile teşebbüs etmeyeceği gibi edilmesine de asla müsamaha etmeyecektir. Kim olursa olsun ve hangi partiye mensup olursa olsun her vatandaş, kanunlar ve hukuk prensipleri esaslarına göre muamele görecektir. Bütün vatandaşların partilerin üzerinde, aynı milletin aynı soydan gelmiş olduklarını hatırlayarak ve kin gütmekten birbirine karşı hürmetle anlayışla muamele

etmeleri, ıstıraplarımızın dinmesi ve milli varlığımızın selameti için zaruri görülmektedir. Kabineye mensup kişilerin Türk Silahlı Kuvvetlerine sığınmalarını rica ediyoruz. Şahsi emniyetleri kanun teminatı altındadır.

Müttefiklerimize, komşularımıza ve bütün dünyaya hitap ediyoruz. Gayemiz birleşmiş milletler anayasasına ve insan hakları prensiplerine tamamıyla riayettir. Büyük Atatürk'ün yurttaki sulh, cihanda sulh prensibi bayrağımızdır. Bütün ittifaklarımıza ve taahhütlerimize sadığız. NATO'ya inanıyoruz ve bağılıyız. CENTO'ya bağılıyız.

Tekrar ediyorum. Düşüncelerimiz yurttaki sulh cihanda sulhtur. Türkiye dâhilinde bütün garnizonlardaki Garnizon Komutanları o yerin mülki ve askeri idaresine el koyacaklar ve vatandaşın her hususta emniyetini sağlayacaklardır (Ak Devrim, 1960: 50).

Sabahın ilk saatlerinde ise Cumhurbaşkanı Celal Bayar, TBMM Başkanı Refik Koraltan, İçişleri Bakanı Namık Gedik ve diğer DP'li milletvekilleri tutuklanarak Harp Okulu binasına getirilmişlerdir. Başbakan Adnan Menderes ise bir gün önce gittiği Eskişehir'de tutuklanarak Ankara'ya getirilmiştir (Akgün, 2015: 96). Harekâtın başarıya ulaşması neticesinde meclis dağıtılmış, siyasi partilerin faaliyetlerine son verilmiş ve silahlı kuvvetler memleketin idaresine tamamen el koymuştur (Aydemir, 1976: 329).

27 Mayıs 1960 Darbesi ile bir dönem sona ermiştir. TBMM'ye ait tüm yetki ve görevler darbeyi gerçekleştiren Milli Birlik Komitesine (MBK) devredilmiştir. Darbeyi gerçekleştiren subaylardan 38'inin de yer aldığı Milli Birlik Komitesi ülkede iktidar olmuştur. Böylece Türkiye'de, TBMM'nin yeniden açıldığı 25 Ekim 1961 tarihine kadar devam edecek bir ara dönem başlamıştır. MBK'nın Başkanı olan Orgeneral Cemal Gürsel, Devlet Başkanı olarak kabul edilmiştir. Darbe sonrası hemen yeni Anayasa çalışmalarına başlanılmıştır. Hukukçulardan oluşan dokuz kişilik bir Yüksek Adalet Divanı kurulmuştur. Yeni anayasa çalışmaları ise 27 Mayıs 1961'de tamamlanmıştır. 9 Temmuz 1961'de halk oylamasına sunulan yeni anayasa, %61,5 oy olarak kabul edilmiştir. Ardından ise 15 Ekim 1961'de de genel seçimler yapılmıştır.

27 Mayıs sonrası tutuklanan DP'li siyasetçiler ise Yassıda'ya götürülmüştür. Burada 11 ay sürecek olan ve 592 sanığın yargılanacağı yassıda mahkeme süreci yaşanmıştır. Toplamda 19 davanın görüldüğü Yassıda' da ki yargılamalar sonucunda 47 DP'li Milletvekili beraat etmiştir. DP'li 143 kişi 4 yıl 2 ay, 117 kişi 5 yıl, 15 kişi 5 yıl, 15 kişi 6 yıl, 6 kişi 7 yıl, 2 kişi 8 yıl, 17 kişi 10 yıl, 3 kişi 15 yıl, 1 kişi 20 yıl, içlerinde Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın da olduğu 30 kişi ise müebbet hapse mahkûm edilmiştir. İçişleri Bakanı Namık Gedik'in de içlerinde bulunduğu 6 DP'li milletvekili yargılamalardan önce öldükleri için haklarındaki davalar düşmüştür. Haklarında verilen

idam kararı nedeniyle Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan 16 Eylülde, Başbakan Adnan Menderes ise 17 Eylül 1961’de asılarak infaz edilmiştir (Sakin, 2015: 175-176).

1.4. 27 MAYIS SÜRECİNDE BASIN

27 Mayıs 1960 darbesi hiç şüphesiz Türk siyasi hayatının dönüm noktalarından biri olmuştur. 1950 yılında Türkiye’de iktidara gelen DP sadece iktidar olmakla kalmamış, aynı zamanda 27 yıllık tek parti döneminden sonra demokrasi çarklarının tekrardan dönmesine vesile olmuştur. Ancak 27 Mayıs darbesi ile beraber bu demokrasi çarkları tekrardan durmuştur. Darbenin etkisi hayatın tüm alanında hissedilmiştir. Halk ise darbenin etkilerini dönemin en yaygın iletişim aracı olan basın yolu ile yaşamış ve öğrenmiştir. 27 Mayıs darbesinin gerçekleştiği ilk günden itibaren basında darbe büyük bir sevinç ile karşılanmıştır. Darbe ile ilgili haberler gazetelerin manşetlerin de büyük puntolarla ve renkli yazılarla aktarılmıştır (Kaya, 2019: 42). Darbenin hemen sonrası bazı ulusal gazetelerin manşetleri ise şöyledir; “Türk Silahlı Kuvvetleri Bütün Memlekette İdareyi Ele Aldı” (ulus, 28 Mayıs 1960: 1). “Türk Ordusu Vazife Başında” (Hürriyet, 27 Mayıs 1960: 1). “İkinci Cumhuriyet Kuruluyor” (Akşam, 27 Mayıs 1960: 1). “Meclis Feshedildi, Yeni Anayasa ve Demokratik Müesseslerin Kurulma Hazırlığına Başlandı” (Cumhuriyet, 28 Mayıs 1960: 1). “Silahlı Kuvvetler Muvakkat İdareyi Ele Aldı” (Havadis, 27 Mayıs 1960: 1).

Dönemin başlıca ulusal basınında yer alan Cumhuriyet, Akşam, Milliyet, Hürriyet, Dünya, Ulus, Yeni Sabah gibi gazeteler 27 Mayıs sonrası bir anda yayın politikalarını değiştirmişlerdir. Öyle ki DP’ye ılımlı olan gazeteler bile darbeden hemen sonra Adnan Menderes ve DP aleyhine tavır alarak, darbenin haklılığı yönünde haberler yayınlamaya başlamışlardır (Kaya, 2019: 42). Örneğin DP’nin önemli savunucularından olan Yeni İstanbul gazetesi 28 Mayıs sabahı “Başkumandan Meclisi Fethetti, Ankaralılar orduyu sevinçle karşıladı” manşetini atmıştır (Akalin, 2019: 73). Darbeden birkaç gün sonra ise gazetelerde DP aleyhine haberler ve köşe yazıları sıkça yer almaya başlamıştır. Örneğin Dünya gazetesinde yayınlanan “Kendi başlarını yiyecekler” başlıklı makalede şunlar yazmaktadır. “10 yıl bu memleketi bin bir derde sok. Ne hukuk bırak. Nede insanlık bırak. Devlet adına ahlak soygunculuğu yap. Bütün bu suçları işle

ve isyan eden millete üç ay bile nefes alma hakkı vermeden yine tahriklere başla. Hayır! Bin kere hayır!” (Türk Basınında 27 Mayıs, 1961: 5). Akşam gazetesinde yer alan “Yer altı kıpırdanışları” başlıklı haberde ise şunlar yazmaktadır.

Devrilen iktidarın sorumluları rey avcılığı yüzünden vatandaşı ikiye ayırmıştır. Düşünce ve din yolunda da o kadar parçalanmışlardı ki! Herkes ayrı bir menfaat, gaye ve istikamete gidiyordu. Bu kadar dağınık ruhlu bir millet olamazdık. Milli Birlik yönetimi, eski iktidarın vatandaşlar arasına soktuğu ayırıcı faktörleri ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. Karanlık çağa bir daha dönmek için aydınlık için temelleri sağlam atmak ve bunun için Milli Birlik yönetiminin etrafında toplanmak gerekiyor (Türk Basınında 27 Mayıs, 1961: 6).

CHP’ye yakınlığı ile bilinen Ulus gazetesinin “Adalet” başlıklı yazısında ise şunlar yazmaktadır. “1950’den sonra gerçekten adalet için ortada kutlanacak bir durum kalmamıştı. Kendi suçları, haksızlıkları yığıldıkça Demokrat Parti iktidarı bağımsız bir adalet kurumunu düşman gibi görürü olmuştu” (Türk basınında 27 Mayıs, 1961: 8). “Hürriyet galerisinde dökülecek olan gözyaşları” başlıklı yazıda ise Yenigün gazetesi 27 Mayıs’ın ne kadar haklı bir hareket olduğunu şu satırlarla ortaya koymaya çalışmıştır.

27 Mayıs inkılâbı gözü yaşlı anaların, ölümden yılmayan genç kızların, karakol dayağına meydan okuyan ortaokul öğrencilerinin arguç hainine taşla toprakla karşı koyan insanların icra etmiş haysiyetli kuşaklara müşterek eseri olduğu için dünyanın en vatanperver hareketidir. Menderes istediğini yapabilmek için bütün frenleri patlatmak istedi. Adaleti nüfuzu altına aldı. İlim hürriyetini ihlal etti. Meclisteki konuşma hürriyetini yok etti. En sonunda ise freninin en kuvvetlisi olan muhalefeti imha teşebbüsüne girişti. Evliya olup böylece Amerikan vari bir senaryo ile adeta film çevirir gibi kararttığı memleket sahnesinde bir facia olmaya başladı. Unuttu ki Türk ordusu nehirleri tersine akıtacak. Tarihi tezip edecek. Türkiye’de Türkiye’nin hasretini çektiği demokrasiyi kuracak (Türk Basınında 27 Mayıs, 1961: 10).

27 Mayıs sürecinde her ne kadar basının büyük bir bölümü DP aleyhinde haberler ve yazılar yayınlasa da, DP’nin ve mensuplarının haklarını kısık sesle de olsa savunan gazete ve yazarlar da olmuştur. En önemli örnek Havadis gazetesidir. Gazetede yazılar yazan Orhan Seyfi Orhon, Peyami Safa ve Gökhan Evliyaoğlu gibi yazarlar 27 Mayıs sürecinde gerçekleri ve hakikatleri savunmaya çalışmışlardır. Örneğin Orhan Seyfi Orhon’un 13 Temmuz 1960 tarihli Havadis gazetesinde yer alan “Partilerde sınıf farkı” başlıklı yazısında, DP’lilerin daha yargılanmadan itibarsızlaştırılmasına dair karşı çıkışını şu cümlelerle anlatmıştır.

Halk Partisi: Asil, şerefli ve hür insanların partisi

Demokrat Parti: Ayak takımının, mezanne-i su erbabı denilen şüpheli insanların, hürriyeti kullanmaya hakkı olmayan barbarların partisi

Her milletin siyasi tarihinde suç işleyen ve cezasını gören insanlar olmuştur. Fakat işlediği suçlarla kendini cezalandırmakla kalmayıp kabahatsizlere, masumlara, koskoca bir vatandaş topluluğuna kadar suçu genişletenleri bilmiyoruz. Ceza hukukunda hiç kimse kanunda yazılı

bir suçu işlediği sabit olmadan ceza görmez. Daha suçluların mahkemesine bile başlanmadı. Kimlerin suçlu kimlerin suçsuz olduğu meydana çıkmadı (27 Mayıs Darbesinde Gerçeği Savunan Yazarlar ve Yazıları, 1996: 10).

27 Eylül 1960 tarihli Havadis gazetesinde yer alan “Demokrat Parti’nin durumu” başlıklı yazısında ise Peyami Safa, on yıl iktidarda kalmış olan Demokrat Parti’nin 27 Mayıs sonrası içine düştüğü manidar durumu şöyle özetlemiştir.

Demokrat Parti kımıldayamaz haldedir. Parasına ve mallarına el konmuş, binaları kapatılmış, bugün mevcut olup olmadığını bilmediği gibi ne olacağını da bilmiyor. Parti mensupları, seçmenleri ve sempatanları başlarına gelen hadiselerin perçinlediği sımsıkı bir tenasüt içerisinde bekliyor. İçlerinde en masumları bile CHP’li münafıkların ihbar ve iftiraları karşısında endişe etmektedir (27 Mayıs Darbesinde Gerçeği Savunan Yazarlar ve Yazıları, 1996: 27).

27 Mayıs darbesinin etkisi ulusal basında olduğu gibi yerel basına da yansımıştır. İllerde ki gazetelerin yayın politikaları askeri vesayetin istikametine göre ayarlanmıştır. Hatta yerel basında DP aleyhinde yayınlanan haberler ve yazılarda daha sert bir üslup kullanılmıştır. Yerel basının genelinde 27 Mayıs darbesi büyük bir sevinç ve mutlulukla karşılanmıştır. 27 Mayıs’ın bir bayram havasında kutlandığına dair haberler yerel gazetelerin manşetlerini oluşturmuştur. Örneğin Manisa’da çıkartılan Başarı gazetesi 27 Mayıs’ı “Minnet şükran sana kahraman ordu selam muhabbet sana Türk gençliği” başlığı ile duyurmuştur (Türk Basınında 27 Mayıs, 1961: 13). Çorum’da yayınlanan Hüryol gazetesi ise 27 Mayıs darbesinin ordunun millete muhteşem bir armağanı olduğunu yazmıştır (Türk Basınında 27 Mayıs, 1961: 13). Erzurum’da çıkartılan Erzurum gazetesinde ise “27 Mayıs inkılâbı sabık idarenin tüm kirli işlerini ortaya çıkardı ve milleti 10 yıllık adaletsizlikten ve insafsızlıktan kurtardı” ifadelerine yer verilmiştir (Türk Basınında 27 Mayıs, 1961: 14). Isparta’da yayın yapan Devrim gazetesi “Öyle bir ihtilal ki!” başlıklı yazısında ise darbeyi şu cümlelerle övmüştür. “Kan dökmedi. Gözyaşı döktürmedi. Ter döküyor, ter dönecek. Yurtta sulh cihanda sulh onun ilk parolası oldu. Son parolası da bu olacak. Böyle bir ihtilal cihan tarihinde yok” (Türk basınında 27 Mayıs, 1961: 17).

Alaşehir’de çıkan İbret gazetesinde ise DP’liler aleyhinde şunlar yazmaktadır. “Devrik iktidarın düşük başı kendi teşkilatını devletin polisinden, savcısından daha üstün görmüştür. 27 Mayıs inkılâbı bu görüşe artık paydos demiştir” (Türk Basınında 27 Mayıs, 1961: 19). Ankara’da çıkan Ordu Postası gazetesinde ise “Kahraman ordu ile

millet el ele” başlıklı haber yer almıştır (Türk Basınında 27 Mayıs, 1961: 43). Bursa’da yayınlanan Millet gazetesinde “Tarihe geçecek Türk zaferi” başlıklı habere yer verilmiştir. Haberin devamında ise “Bütün dünya önünde sarsılmaya yüz tutan milli haysiyetimizi en mükemmel şekilde kurtaran Türk Silahlı Kuvvetlerini ve Milli Birlik Komitesini Türk milleti asla unutmayacaktır” ifadeleri yer almıştır (Türk Basınında 27 Mayıs, 1961: 41). Konya’da çıkan Yeni Konya gazetesinde ise şunlar yazmaktadır. “27 Mayıs zaferi yalnız Türk ordusunun değil, Türk ordusu ile beraber yalnızca Türk milletinin de değil, bütün insanlığın övüldüğü ve övüneceği bir zaferdir” (Türk Basınında 27 Mayıs, 1961: 27). Burdur’da yayınlanan Yeni Turan gazetesinin Başyazısın da ise şu satırlar yer almıştır. “Milli birlik güneşinin ısı, artık bu memlekette hürriyete set çekmek isteyen karları eritmeye başlamış ve hürriyet için hiçbir şeyin esirgenmeyeceğini bir kere daha ortaya koymuştur” (Türk Basınında 27 Mayıs, 1961: 26). Afyon’da çıkan Sebat gazetesinde ise “Birazda sen sus!” başlıklı yazıda Menderes’e yönelik şunlar yazmaktadır.

Söyledin! Söyledin! sözü piç ettin

Allah’ı gösterdin şeytana gittin

Kuklacı olarak çok ipler çektin

Sus artık! Menderes, söz milletindir (Türk Basınında 27 Mayıs, 1961: 32)

27 Mayıs sürecinde yabancı basın ise genelde 27 Mayıs darbesini destekler nitelikte yayımlar yapmıştır. 27 Mayıs darbesi öncesinde dahi DP ve Menderes’i Türkiye’de diktatoryal bir rejim kurmakla itham etmeye başlamıştır. Ak Devrim kitabında yer alan 27 Mayıs darbesiyle ilgili yabancı basında çıkan haberlerin bazıları şöyledir. Örneğin Batı Almanya’da yayın yapan Die Welt gazetesinin 29 Nisan 1960 tarihine ait “Türkiye’de buhranın Sebepleri” başlıklı haberinde Menderes’in, 1954’den beri liyakati kaybettiğini ve muhalefete karşı kanun ve kararlar çıkartmasının Türkiye’deki karışıklıkların sebepleri olduğu ifade edilmiştir (Ak Devrim, 1960: 12). Batı Almanya gazetelerinden Deutsche Zeitung’un 3 Mayıs 1960 tarihli bir haberinde ise “Diktatörce yol” başlıklı haber yer almıştır (Ak Devrim, 1960: 13). Amerika’da yayınlanan 29 Nisan 1960 tarihli Herald Tribune gazetesinde ise “Türkiye demokrasisinde buhranlar” başlıklı habere yer verilmiştir. Haberde Menderes ve DP’nin politikalarının kaygı verici olduğuna dikkat çekilmiştir (Ak Devrim, 1960: 19). Avusturya’ya ait Die Neune Zeit gazetesinin 8 Mayıs 1960 tarihli Basil Mathiopoulos’a

ait “Yeni bir Abdülhamit mi?” başlıklı köşe yazısında ise Menderes’in politikaları Sultan Abdülhamit dönemindeki istibdat politikalarına benzetilmiştir (Ak Devrim, 1960: 23).

Türkiye’de 27 Mayıs darbesinin gerçekleşmesi sonrası yabancı basın darbeyi olumlu bir gelişme olarak algılamıştır. Yayınlanan haberlerin çoğunda bu memnuniyet ifade edilmeye çalışılmıştır. Örneğin Time Dergisinin 6 Haziran 1960 tarihli yayınında Türkiye’de gerçekleşen darbe ile ilgili olarak şunlar yazmaktadır. “İhtilal gece yarısı başladı. 6 saat içerisinde bitti. Gün ağarmadan kısa bir müddet evvel radyolar, Türk Silahlı Kuvvetleri’nin memleketin idaresini ele almış olduğunu açıkladı. Böylece Menderes’in 10 yıllık mütehakkim ve diktatörce idaresine son verildi” (Ak Devrim, 1960: 259). Avusturya’da yayın yapan Franz Von Caygir gazetesi ise “Türkiye’deki değişiklikten sonra Atatürk nizamına dönüş” manşetine yer vermiştir (Ak Devrim, 1960: 261). 28 Mayıs 1960 tarihli Fransa’nın Le Populaire gazetesinde yer alan “Türkiye’de bir ay siyasi karışıklıktan sonra ordu iktidarı ele aldı” başlıklı haberde ise şunlar yazmaktadır. “Milli Birlik Komitesi seçimleri organize etmek için iktidara el koyduğunu bildirdi. Türkiye’nin dış siyasetinde NATO ve CENTO’ya karşı olan taahhütlerinin değişmeyeceğine dair teminat verdi” (Ak Devrim, 1960: 263). İngiltere’nin Daily Mail gazetesi ise darbeyi “Türkiye’nin verdiği ders” manşeti ile duyurmuştur. Devamında ise şu ifadeler yer vermiştir. “Atatürk’ün kendilerini sultanların baskısından kurtardığından beri Türkleri birbirine bağlayan yegâne şey, bir Avrupalı Türkiye kurmak arzusu, imkân bulunursa Demokratik bir Türkiye kurmaktır” (Ak Devrim, 1960: 271). 2 Haziran 1960 tarihli İsviçre’nin Le Peuple gazetesinde ise “Türk ordusu iktidarı ele aldı” manşetine yer verilmiştir. Devamında ise şunlar yazmaktadır. “Türk tarihinde ordu, bir kere daha hükümet darbesi yapmıştır. Darbeyi yapanlar Mustafa Kemal’e bağlı subaylardır. Bunlar gençlik ve halk tarafından desteklenmektedir” (Ak Devrim, 1960: 276).

Ortadoğu ülkelerinden İran’a ait Ettehat gazetesinde Türkiye’deki darbe “Parlak bir ufuk” manşeti ile duyurulmuştur. Devamında ise şunlar yazmaktadır. “Türkiye’de tehlikeli bir hal alan buhrana son verilmiş ve General Gürsel’in iktidara gelmesiyle memlekette hissedilen derin endişe zail olmuş, Türk milleti için parlak bir ufuk açılmıştır” (Ak Devrim, 1960: 272). Pakistan’da yayın yapan Morning News gazetesi ise “Türk demokrasisi için yeni bir şans” manşetine yer vermiştir. Manşetin devamında

“Hükümet darbesi 27 Mayıs Cuma günü Türk ordusu tarafından muvaffakiyetle yapılmıştır” ifadeleri yer almıştır (Ak Devrim, 1960: 283).

İKİNCİ BÖLÜM

27 MAYIS DARBESİNİN SAKARYA YEREL BASININA YANSIMALARI

2.1. 27 MAYIS SÜRECİNDE SAKARYA BASINI

Türk siyasi tarihi açısından önemli bir dönüm noktası olan DP'nin on yıllık iktidar dönemi 27 Mayıs 1960 Askeri darbesi ile son bulmuştur. Bu tarihi gelişmenin ortaya çıkardığı tüm etkileri bütün yurttaki olduğu gibi Sakarya'da da ciddi anlamda hissedilmiştir. Dönemin başlıca yerel gazetelerinden olan Adapazarı Akşam Haberleri, Demokrat Sakarya, Anadolu, Sakarya Postası, Hamle, Sakarya Ekspres gibi gazetelerde 27 Mayıs darbesinin bu etkileri net bir şekilde görülmektedir. İsmi geçen gazeteler darbe sonrası askeri vesayet kontrolü altına girmişler Darbe öncesi DP lehine yayın yapan gazeteler bile darbe ile beraber yayın politikalarını değiştirmişleridir. Tüm basın ağız birliği etmişçesine darbeyi ve darbecileri över nitelikte haberler yapmaya başlamışlardır.

2.1.1. 27 Mayıs Darbesi Sonrası Sakarya Basınında Yer Alan Haberler ve Yaşanan Gelişmeler

27 Mayıs darbesinin tüm ülkede olduğu gibi Sakarya'da da önemli sonuçları olmuştur. Sakarya halkı darbenin gerçekleştiği ilk andan itibaren tüm gelişmeleri basın yoluyla takip etmiş öğrenmiştir. Darbe sonrası Sakarya'da yayın yapan gazetelerin haber bültenlerinde ve köşe yazılarında 27 Mayıs darbesi ile ilgili haberler bolca yer almıştır. 27 Mayıs darbesinin gerçekleşmesi ve ordunun tüm yurttaki ve Sakarya'da yönetimi ele alması 28 Mayıs 1960 tarihli Hamle gazetesinin manşetinde "Kahraman Ordumuz dünden itibaren Sakarya'da da idareyi ele aldı" başlığı ile duyurulmuştur. Haberin devamında ise darbe sonrası Sakarya'da mevcut yönetimin lağvedildiği ve Askeri Vali ve Belediye Reisiğine Tümgeneral Mete Yurdakul'un tayin edildiği ifade edilmiştir. Darbe sonrası Sakarya'da yönetimi devralan Sakarya Askeri Valisi Mete Yurdakul ise şu tebliğleri yayınlamıştır.

Dünden itibaren memleketin her yerinde olduğu gibi Sakarya vilayetinde de idareyi şanlı ordu mensuplarımız ele almıştır. Bu münasebetle bütün şehir şanlı bayraklarımızla donatılmış, vatandaşlar büyük bir sevinç içerisinde bayram yapmaktadır. Bu münasebetle Sakarya Vilayeti Askeri Vali ve Belediye Reisliğine tayin olunan Sayın Tümen Kumandanımız Tümgeneral Mete Yurdakul bugün aşağıdaki tebliğleri neşretmiştir.

Sakarya Garnizon Kumandanlığının Tebliği

1-1, 2 ve 3 numaralı tebliğlerimize Sayın Sakarya halkının büyük bir olgunluk ve anlayışla riayet etmeleri memnuniyet yaratmıştır.

2-Emir ve tebliğlere riayet edildikçe yasakların azaltılacağına muhterem halkımız tarafından bilinmesini rica ederim.

METE YURDAKUL

Tümgeneral, Sakarya Askeri Valisi

Sakarya Garnizon Kumandanlığının Tebliği

1-28 Mayıs 1960 Cumartesi günü sabah saat 09.00'dan itibaren bütün devlet memurları vazifelerine başlamak üzere dairelerine gelecektir.

2-1 ve 2 numaralı tebliğlerde bildirildiği veçhiyle Sakarya Vilayeti dâhilinde mevcut hastane ve sağlık müesseseleri normal mesailerine devam edecektir.

3-Bilumum bakalar, manifatura, tuhafiye, kasap ve emsali ticari müesseseleri normal satışlarına ve çalışmalarına başlayacaktır.

4-Sakarya Vilayeti dâhilinde mevcut bilumum resmi ve hususi bankalar ikinci bir tebliğe kadar mesaiye devam etmeyecektir.

5-Muhterem Sakarya halkına ve ilgili memur ve amirlere tebliğ olunur.

METE YURDAKUL

Tümgeneral, Sakarya Askeri Valisi

Sakarya Garnizon Kumandanlığının Tebliği

1-28 Mayıs 1960 Cumartesi gününden itibaren Sakarya hudutları dâhilinde mevcut bilcümle siyasi teşekküller ve partilerin her türlü siyasi faaliyetleri yasak edilmiştir.

2-Hangi partiye mensup olursa olsun ve resmi sıfatı ne olursa olsun hiçbir şahsın parti faaliyetleri hakkında konuşması, basın toplantısı yapması, sözle veya yazı ile beyanatta bulunması, topluluklar halinde halkı celp edip konuşma yapması yasaktır.

3-Hangi partiye mensup olursa olsun bütün vatandaşlara kanun nazarında eşit hakka sahip buldukları ve aynı muameleye tabi oldukları muhterem halkımız tarafından bilinmesi icap eden en tabii haktır. Bütün Sakaryalılar yukarıda beyan edilen siyasi faaliyetler dışında her türlü iş ve güçleri ile her zamanki gibi meşgul olmaya devam edecektir.

4-Sakarya Vilayeti hudutları dâhilinde mevcut bilumum öğretim müesseseleri normal olarak tedrisatlarına devam edecektir.

5-Sakarya Vilayeti hudutları dâhilinde bulunan bankalar hariç, bilumum spor kulüpleri, kooperatifler, esnaf dernekleri gibi özel teşekküller kendi bünyeleri içerisinde ve kendi branşlarını alakadar eden meselelerden heyet toplantılarını normal olarak devam ettireceklerdir.

6-28 Mayıs 1960 Cumartesi ve 29 Mayıs Pazar günü Sakarya Beden Terbiyesi Bölge Müdürlüğüne şehir stadında tertip edilmiş bulunan futbol maçlarının oynanmasına müsaade edilmiştir. Emniyet Müdürlüğüne ve Merkez Kumandanlığınca muhterem halkımız bu spor faaliyetlerini rahat ve huzur içinde seyretmeleri için her zaman olduğu gibi gerekli tertibatlarda bulunacaktır.

7-28 Mayıs 1960 Cumartesi günü saat 12.00'den itibaren bundan önceki tebliğlerde bildirilen yasaklar kaldırılmıştır. Namaz vakitlerinde ibadethanelerde ibadet serbesttir. Mahalli müftülükçe bu husus imamlar ve vaizler tarafından halkımıza duyurulacaktır.

8-Sinemalar, tiyatrolar, düğünler ve konserler eskisi gibi faaliyetlerine devam edecektir.

9-8. madde de bildirilen faaliyetler sırasında her türlü parti faaliyetleri ve propagandalardan sayın vatandaşlarımızın sakınmalarını ehemmiyetle hatırlatırım.

10-Sayın Sakaryalıların yasaklara gösterdikleri anlayıştan dolayı teşekkürlerimi sunarım.

METE YURDAKUL

Tümgeneral, Sakarya Garnizon Kumandanı ve Sakarya Askeri Valisi
(Hamle, 28 Mayıs 1960: 1-2).

Darbe sonrası ise Sakarya'da her şeyin yolunda gittiğine ve herkesin huzur içerisinde hayatlarını normal şekilde devam ettiğine dair gazetelerde haberler yer almıştır. Bu duruma örnek olarak 30 Mayıs 1960 tarihli Hamle gazetesinin manşetinde yer alan "Bütün memlekette sevinç ve huzur içerisinde iş başı yapıldı" başlıklı haberde memurların dün sabah saat 09.00'dan itibaren büyük bir sevinç ile iş yerlerine gelip mesaiye başladıkları belirtilmiştir, Bütün şehir ve kasabaların ise bayraklar ile donatıldığı ifade edilmiştir (Hamle, 30 Mayıs 1960: 1). Gazetelere yansıyan haberlere bakıldığında halkın darbeyi büyük coşkuyla karşıladığı belirtilmiştir. 31 Mayıs 1960 tarihli Hamle gazetesinin manşetinde ordunu yönetimi ele alması büyük bir sevinç ile duyurulmuştur "Şanlı ordumuzun bahşettiği hürriyetten sonra bütün yurttaki gibi Sakarya'da da sükûnet ve huzur hüküm sürüyor" başlıklı haberde "Vatandaşların bayram sevinci devam ediyor. Şehir halen bayraklarla donatılmıştır. Bandolar şehri dolaşarak marşlar çalmaktadır. Aziz Ata'nın portresini ve şanlı bayraklarımızı taşıyan gençler dün şehrimizde bir yürüyüş yaptı" ifadeleri yer almıştır (Hamle, 31 Mayıs 1960: 1).

Darbe sonrası Sakarya'da da mevcut yerel yönetimler lağvedilmiştir. Vali Nazım Üner, Adapazarı Belediye Başkanı Necdet Güven ve İl Emniyet Müdürü İlhami Aksoy görevden alınarak tutuklanmışlardır. Darbe sonrası Sakarya'da Valilik görevini Tümgeneral Mete Yurdakul, Adapazarı Belediye Başkanlığı görevini ise Yarbay Cevat Özsunay üstlenmiştir. Emniyet Müdürlüğüne ise Yarbay Muammer Karol getirilmiştir. Sakarya Vilayet Basın Sözcülüğüne ise Yarbay Demir Abaan getirilmiştir. 31 Mayıs 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan haberde de 27 Mayıs darbesi sonrası Sakarya'da Askeri yönetimin mülki makamlara yaptığı yeni tayinlerinde tam listesine yer verilmiştir. Yapılan tayinler şöyledir.

Kahraman ordumuzun memleket idaresini ele almasından sonra Sakarya'da mülki makamlarda vazifelendirilen şanlı ordu mensuplarımız şunlardır.

Sakarya Askeri Valiliğine, Tümgeneral Mete Yurdakul

Belediye Reişliğine, Tabip Yarbay Cevat Özsunay

Emniyet Müdürlüğüne, Yarbay Muammer Karol

Emniyet Müdür Vekilliğine, Binbaşı Sezai Şengezer

Trafik Bürosu Komutanlığına, Yüzbaşı Sermet Önen

Umumi Karakollar Komutanlığına, Başçavuş Saadettin Düzgün

Hendek Kaymakamlığına, Garnizon Komutanı Albay Ali Kıratlı

Geyve Kaymakamlığına, Askerlik Şubesi Başkanı Albay Şahin Şirin

Karasu Kaymakamlığına, Kaza Jandarma Kumandanı Yüzbaşı Hüseyin Erdal

Akyazı Kaymakamlığına, Askerlik şubesi başkanı Yarbay Tahsin Kaya

Sapanca Kaymakamlığına, Askerlik Şubesi Başkanı Albay Ethem Süer

Tayin edilmişlerdir (Adapazarı Akşam Haberleri, 31 Mayıs 1960: 1).

Ayrıca Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan “Bütün Muhtarların mühürleri alınıyor” başlıklı haberde darbe sonrası vilayet genelinde tüm muhtarların görevlerine son verilip muhtarlık görevinin öğretmenlere devredildiği belirtilmiştir (Adapazarı Akşam Haberleri, 3 Haziran 1960: 1).

Darbe sonrası Cumhurbaşkanı Celal Bayar Ankara'da Çankaya Köşkünde darbecilere karşı direnmiştir. Ancak daha sonra teslim olmuştur. Başbakan Adnan Menderes ise Eskişehir'de tutuklanarak gözaltına alınmıştır. Bu doğrultuda Sakarya Ekspres gazetesinin 28 Mayıs 1960 tarihli basımına yansıyan “Başvekil istifa etti. Bayar ise henüz istifa etmedi” başlıklı haberde şunlar yazmaktadır.

Ankara Genelkurmay İkinci Başkanı Korgeneral Cevdet Sunay, Bugün Harp Okuluna giderek, Reiscumhur Bayar'ı istifaya davet etmiştir. Fakat Reiscumhur teklifi kabul etmemiştir. Menderes ise Başvekillikten istifa etme teklifini kabul etmiş ve istifa tezkeresini yazmıştır (Sakarya Ekspres, 28 Mayıs 1960: 1).

Darbe sonrası ülkede DP iktidarına son verilmiş ve ülke yönetimini ele alan darbeciler Milli Birlik Komitesi'ni (MBK) kurmuştur. Komitenin başında ise Orgeneral Cemal Gürsel yer almıştır. 30 Mayıs 1960 tarihli Anadolu gazetesinde yer alan “Kabine kuruldu bütün yurttta ve şehrimizde normal hayat devam ediyor” başlıklı haberde 27 Mayıs sonrası tüm yurttta ve Sakarya'da hayatın normale döndüğü ifade edilirken, darbe sonrası askeri yönetimin kurduğu yeni kabinenin listesi yayınlanmıştır.

Yeni kabine şu şekilde teşkil etti.

1-Başvekil ve Milli Müdafaa Vekili: Orgeneral Cemal Gürsel

2-Devlet Vekili: Amil Artuş

3-Devlet Vekili: Şefik İnan

4-Adliye Vekili: Abdullah Gözübüyük

5-Dâhiliye Vekili: Tümgeneral Muharrem İhsan Kızıloğlu

6-Hariciye Vekili: Selim Sarper

7-Maliye Vekili: Ekrem Alican

8-Maarif Vekili: Prof. Fehmi Yavuz

9-Nafia Vekili: Daniş Kaper

10-Ticaret Vekili: Cihat İren

11-Sihhat Vekili: Prof. Nusret Karasu

12-Gümrük ve İnhisarlar Vekili: Fethi Aşkın

13- Ziraat Vekili: Feridun Üstün

14-Münakalat Vekili: Tümgeneral Sıtkı Ulay

15-Çalışma Vekili: Prof. Cahit Talas

16-Sanayi Vekili: Muhtar Uluer

17-Basın Yayın ve Turizm Vekili: Zühtü Tarhan

18-İmar ve İskân Vekili: Orhan Kubat (Anadolu, 30 Mayıs 1960: 1).

30 Mayıs 1960 tarihli Hamle gazetesinde yer alan “Kahraman silahlı kuvvetlerimizin teşekkül ettirdiği yeni hükümetin Maliye Bakanlığına Ekrem Alican getirildi” başlıklı haberde ise ordunun yönetimi ele almasından sonra kurulan yeni hükümette, Maliye Bakanlığına Sakaryalı Ekrem Alican’ın getirildiği belirtilmiştir (Hamle, 30 Mayıs 1960: 1).

28 Mayıs 1960 tarihli Hamle gazetesinde yer alan “Milli Birlik Komitesinin amaçları seçime gitmek” başlıklı haberde darbecilerin asıl amacının kardeş kavgasına meydan vermemek ve partileri içine düştüğü uzlaşmaz durumdan kurtarmak maksadıyla yönetime el koydukları belirtilmiştir. Adil ve serbest bir seçim yapılmasının ise öncelikli hedeflerinin olduğu ifade edilmiştir. (Hamle, 28 Mayıs 1960: 1).

30 Mayıs 1960 tarihli Hamle gazetesinde ise darbenin baş aktörü Orgeneral Cemal Gürselin darbe sonrası düzenlediği basın toplantısı ile ilgili haber yer almıştır. “Orgeneral Cemal Gürsel’in basın toplantısı” başlıklı haberde şunlar yazmaktadır.

Devlet ve Hükümet Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel ilk basın toplantısını yapmış ve çeşitli konularda bilgi vermiştir. Seçimler hakkında sorulan suale Sayın Gürsel aşağıdaki cevabı vermiştir.

“Seçimin üç ay içerisinde yapılacağını tahmin ediyorum. Anayasa ve seçim kanunu elimizden geçtikten sonra Danıştay, Yargıtay ve Barolar gibi müesseselerden seçilecek heyetin tetkikinden geçireceğiz. Ve yeni seçilecek meclisin ilk toplantısında mebusan ve ayan meclisleri müşterek toplantısına verilecektir.” Basın mevzuunda sorulan suallere ise aşağıdaki cevapları vermiştir.

- Basın kanununu kaldıracak mısınız?

- Tatbik etmeyeceğimiz mesele ile meşgul olmayacağız.

- Basın neleri yazabilecek?

- Basın hürdür. Bol bol doya doya hürriyeti teneffüs edin. Türk basını her istediği şeyi hür ve serbesttir (Hamle, 30 Mayıs 1960: 1).

30 Mayıs 1960 tarihli Sakarya Postası gazetesinin manşetinde yer alan “Anayasa yeniden hazırlanacak. Bu işe Sıddık Sami riyasetinde bir heyet vazifelendirildi.” Başlıklı haberde ise 27 Mayıs sonrası fesh edilen anayasanın yerine Milli Birlik Komitesinin emri ile üniversite profesörlerinden oluşan bir hukuk heyetinin yeni bir anayasa hazırlamak için vazifelendirildiği ifade edilmiştir. Bu heyetin başına da İstanbul Üniversitesi Rektörü Ordinaryüs Profesör Sıddık Sami Onar getirilmiştir. Heyetin ise en kısa zamanda yeni bir anayasa hazırlayacağı belirtilmiştir (Sakarya Postası, 30 Mayıs 1960: 1).

1 Haziran 1960 tarihli Anadolu gazetesinin manşetinde ise “Kabine ilk toplantısında antidemokratik kanunların lağvına karar verdi” başlıklı haber yer almıştır. Habere göre 27 Mayıs sonrası kurulan yeni hükümet yaptığı ilk toplantıda DP dönemine ait bir takım uygulamaları kaldırmış ve iktisadi durumun düzeltilmesi için yeni tedbirler almıştır. Haberin detayları şöyledir.

30 Mayıs 1960 pazartesi günü saat 10.00’da Başvekâlette, Milli Birlik Komitesi Başkanı ve Başvekil Cemal Gürsel Başkanlığında yeni kabine ilk toplantısını yapmıştır. Bu toplantıda:

a-) Muhterem vatandaşlarımızın demokratik nizamlar çerçevesi dâhilinde maddi ve manevi istirahata kavuşturulmaları için gerekli tedbirlerin suretle alınmasına, partili veya partisiz herkesin eşit hak ve muameleye tabi tutulmasına

b-) her hangi bir üzücü hadiseye sebep olacak kardeş münakaşa ve mücadelesine mani olmak maksadıyla parti faaliyetlerine şimdilik katıyetle müsaade edilmemesine,

c-) ispat hakkını lağveden veya zimmî kayıt altına koyan kanunlar gibi esas hak ve hürriyetleri tehdit eden kanun ve hükümlerin lağvına ve bu konuda adliye vekâletinin kısa zamanda gerekli hazırlıkları yapmasına,

d-) İktisadi durumun süratle ıslahı ve vatandaş geçim şartlarının süratle kolaylaştırılması için gerekli tedbirlerin alınmasına,

e-) Devletin evvelce yapancı devletlere karşı girişmiş bulunduğu siyasi, askeri, iktisadi ve mali, bütün dünya milletleriyle dostça münasebette bulunmasına ve barışa hizmetin dış politikanın temel prensibi olarak kabul edilmesine karar verilmiştir ve vekiller vazifelerine başlamıştır (Anadolu, 1 Haziran 1960: 1).

31 Mayıs 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan ‘‘Sakarya halkı General Mete Yurdakul’dan çok memnun’’ başlıklı haberde ise Sakarya halkının, Sakarya Valiliğine getirilen Tümgeneral Mete Yurdakul’dan çok memnun olduğu ifade edilmiştir (Adapazarı Akşam Haberleri, 31 Mayıs 1960: 1). Sakarya Ekspres gazetesinde yer alan diğer bir haberde ise Tümen Doktoru olan Yarbay Cevat Özsunay’ın Adapazarı Belediye Başkanlığına tayin edilmesinin Sakarya halkında memnuniyet uyandırdığı ifade edilmiştir (Sakarya Ekspres, 2 Haziran 1960: 2).

3 Haziran 1960 tarihli Sakarya Postası gazetesinin ‘‘Dn Vilayette yapılan basın toplantısı’’ başlıklı haberinde ise 27 Mayıs sonrası Sakarya İl Basın Sözcülüğüne getirilen Yarbay Demir Abaan’ın, Sakarya’daki gazete sahipleri ve temsilcileri ile bir toplantı yaptığı belirtilmiştir. Yarbay Demir Abaan’ın toplantıda darbe sonrası Sakarya’da işleyecek süreç hakkında malumat verdiği ifade edilmiştir. Yarbay Demir Abaan’nın düzenlediği basın toplantısı ile ilgili haber şoyledir.

Dn saat 15.00’de Vilayette yapılan basın toplantısına Sakarya Vilayetinde münteşir gazete sahipleri iştirak etmişlerdir.

Sakarya vilayeti basın sözcülüğüne tayin edilen Yarbay Demir Abaan yeni vazifesine başlayışı dolayısıyla basın mensuplarıyla tanışmak, son olaylar hakkında izahat vermek üzere basın toplantısı tertip etmiştir.

Yarbay Demir Abaan ezcümle şoyle demiştir:

‘‘Parti zümre farkı gözetmeksizin vazifelerimizi yapacağız. bu durumda politika üçüncü dereceye kalmıştır. Memleket iki yol ağzına gelmiştir. Biz kimsenin hayatına, hakkına kastetme niyetinde değiliz. Bütün işlerimizi ordunun şerefine yakışır şekilde yürüteceğiz. İbadethaneler tamamen serbesttir. Bozguncu faaliyette bulunmak isteyenler takip edilecek şiddetle cezalandırılacaktır. İhbar ve şüphe üzerine aramalar yapılmakta olduğunu beyanla bugüne kadar düşmanlarımızın yalnız gözleri yurdumuzda idi. şimdi ise ayakları mevcut onun içindir ki geçmişi kapatıp üzerimize düşen milli vazifemizi layıkıyla başarmamız gerekmektedir.’’ Yarbay Demir Abaan Kuran-ı Kerim’den ve Tevrat’tan birkaç bahis okuyarak bunların tefsirini yapmıştır. Gazetecilerin sordukları sualleri de cevaplandırmış, bundan böyle haber alıp verme hususunda bütün kolaylıkların gösterileceğini vaat etmiştir (Sakarya Postası, 3 Haziran 1960: 1).

Darbe sonrası Sakarya’da yönetimi devralan Askeri Valilik tarafından sürekli olarak tebliğler yayımlanmaya devam etmiştir. Tebliğlerde genel olarak 27 Mayıs sonrası sürecin işleyişi ile ilgili direktifler beyan edilmiştir. 31 Mayıs 1960 tarihli Demokrat Sakarya gazetesinde yer alan Askeri Valiliğin 8 ve 9 numaralı tebliğleri şoyledir.

Sakarya Garnizon Kumandanlığı ve Askeri Valilik kararghının 8 Numaralı Tebliği

1-Sakaryalılar, geceli gündüzlü büyük bir sükûn içerisinde günlük işleri ile meşgul bulunmaktadır.

2-Halk ile Emniyet ve asayiş personeli arasında bir anlayış devam etmektedir.

3-Bu örnek durumu yaratan sayın vatandaşlarımıza ve kendilerinin can ve mal emniyeti için fasilasız çalışan görevlilere memnunluk ve teşekkürlerimi tekrarlarım.

4-Aşağıdaki hususları muhterem Sakaryalılara bir kere daha hatırlatmayı uygun buldum.

a-) Bütün vatandaşlar istisnasız olarak ve eşit haklarla kanunların, nizamların ve mevzuatın garantisi altındadırlar, herhangi bir zümrenin kanun dışı baskısına maruz bırakılmayacaklardır.

b-) Muzır propagandalardan, aşırı heyecan ve tezahürattan, politika oyunlarından sakınılmalıdır.

c-) Emniyet ve asayiş görevlilerine yardımda bulunmak ve bunların işlerini kolaylaştırmak kendi menfaatleri icabıdır.

d-) Muzır hareketleri beklenen kimselerin her türlü hareketleri, yazışmaları ve muhaberatı sıkı ve geniş bir istihbarat şebekemiz tarafından daimi surette kontrol ve murakabe altındadır.

Sayın halkımıza tebliğ olunur.

METE YURDAKUL

Tümgeneral, Sakarya Garnizon Kumandanı ve Askeri Valisi

Askeri Valilikten 9 Numaralı Tebliğ

Günaydın Sayın Sakaryalılar Ben Sakarya Valisi Mete Yurdakul. Dâhiliye Vekâletinin 29 Mayıs 1960 gün ve 3 sayılı şifre emrine göre Valilik görevine fiilen başlamış bulunmaktayım. Görev ve mesuliyetlerin şümül ve önemini müdrükim. Ancak vazifemin ifasında Muhterem Sakaryalıların bana her zaman ve her yerde yardım ve müzaheretle bulunacaklarından eminim. Hepinizi muhabbet ve hürmetle selamlarım.

METE YURDAKUL

Tümgeneral, Sakarya Garnizon Kumandanı ve Askeri Valisi

(Demokrat Sakarya, 31 Mayıs 1960: 1).

30 Mayıs 1960 tarihli Sakarya Postası gazetesinin baş sayfasında yer alan haberde 27 Mayıs öncesi Örfi İdare Kumandanlığınca alınan gazete kapatma kararının Milli Birlik Komitesi tarafından iptal edildiği belirtilmiştir (Sakarya Postası, 30 Mayıs 1960: 1). 27 Mayıs darbesinden sonra Demokrasi ve fikir hürriyetinden yana olduğunu göstermeye çalışan darbeciler, DP döneminde tutuklu bulunan gazetecileri serbest bırakmıştır. Serbest bırakılmasına istinaden gazeteciler, Cemal Gürsel'e teşekkür telgrafi çekmişlerdir. Telgrafta şunlar yazmaktadır.

Türkiye Gazetecileri Sendikaları ve Federasyonu ve Ankara Gazeteciler Sendikası Milli Birlik Komitesi Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel'e birer telgraf çekerek, anti-demokratik kanunlara mahkûm edilen gazetecilerin serbest bırakılması karşısında duydukları memnuniyeti bildirmişlerdir.

Federasyonun Telgrafi: Türkiye Gazetecileri Sendika Federasyonu ikinci Başkanı Selahattin Sonat'ın imzasını taşıyan telgraf şöyledir.

Türk demokrasisinin gelişmesinde kalemleriyle hiçbir zaman mücadeleden çekinmedikleri için, Anayasaya aykırı kanunlar yolu ile tevkif edilmiş basın mensupları, Milli Birlik Komitesinin kararı üzerine bugün serbest bırakılmışlardır. Anayasa ve meşrutiyet yolundan ayrılan kahraman ordumuzun vurduğu darbe, kalemlerimizin zincirini de parçalamış bütün dünyaya karşı, Türklüğün şerefini koruyan Türk Silahlı Kuvvetleri milletimizin fikir işçilerinde gün ışığına çıkarmıştır. Şanlı ordumuzun büyük başarısını şahsınızda selamlar bütün kahramanlara şükran ve sevgilerimizi ifade ederiz.

Ankara Gazeteciler Sendikasının Telgrafı: Ankara Gazeteciler Sendikası Orgeneral Cemal Gürsel'e şu telgrafı çekmiştir.

Anti-demokratik kanunların tatbikatı ile zindanlara atılan gazetecilerin kurtarılmasını ve Türk basının yeniden eşitlik ve bağımsızlık içerisinde görevine devam etmesini sağladığımızdan, şahsınızda Türk ulusuna güvenimizi bir daha belirtir, açmış olan ışıklı yolumuzda el ele yürüyeceğimizi derin saygılarımızla ulaştırırız. Yaşasın Türk ulusu (Anadolu, 30 Mayıs 1960: 1).

30 Mayıs 1960 tarihli Sakarya Postası gazetesinde yer alan “İnönü sağ ve sıhhattedir” başlıklı haber ise 27 Mayıs sonrası CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'nün öldürüldüğüne dair çıkan haberlerin asılsız olduğu belirtilmiştir. Buna dair radyoda tebliğ yayınlanmıştır. Tebliğde “İnönü sağdır. Sıhhattedir. Bu konuda çıkan bütün şayialar asılsızdır” denilmiştir (Sakarya Postası, 30 Mayıs 1960: 1).

31 Mayıs 1960 tarihli Hamle gazetesinde yer alan “Cemal Gürsel'e tebrik telgrafı yağıyor” başlıklı haberde ise 27 Mayıs Darbesinin baş aktörü konumunda olan Orgeneral Cemal Gürsel'in, yurt içi ve yurt dışından çok sayıda tebrik telgrafları aldığı ifade edilmiştir. Haber şöyledir.

Milli Birlik Komitesi Başkanı ve Silahlı Ordular Başkumandanı Cemal Gürsel'e memleket dışından ve içinden tebrik telgrafları yağmaya devam ediyor. Amerika, Batı Almanya ve Fransa'daki vatandaşlarımızın çektikleri telgraflar binleri aşmaktadır. Memleket içinden iki günde gelen telgrafların sayısı ise henüz tespit edilememiştir. (Hamle, 31 Mayıs 1960: 1).

Türkiye'de gerçekleşen 27 Mayıs Darbesi dış basında da geniş yankı uyandırmıştır. Bu haberler Sakarya gazetelerinde de yer almıştır. 1 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetesinin manşetinde dış basının Türkiye'de gerçekleşen 27 Mayıs darbesini destekler nitelikteki haberlerine yer verilmiştir. Haberde Amerika'nın Washington şehrinde çıkan gazetelerde 27 Mayıs ile ilgili yazılanlar aktarılmıştır. “Güvenilir ellere geçen Türkiye idaresine bütün hür devletler her türlü müzaherete amadedir” başlıklı haberde şunlar yazmaktadır.

Dün sabah çıkan Washington gazeteleri Türkiye'deki muvaffak şuurlu inkılâptan bahse devam etmektedir. Gazetelerin hemen bütün makaleleri Türkiye'deki zaruri idare değişikliğini teşrih etmekte, Türk Ordusunun asıl jestini övmekte ve Ankara mahreçli haberlerle yeni hükümetin tebliğ hülasalarını vermektedir. Diğer taraftan Washington, Türkiye'deki son inkılâbın bu

memleketi batı demokrasileriyle daha çok kaynaştıracağını belirtmekte ve ezcümle şu kanaati izhar etmektedirler: "Güvenilir ellere geçen Türkiye idaresine bütün hür devletler her türlü müzaherete şimdiden amadedir." Öte yandan gazeteler, Türkiye'deki büyük inkılâbı başaran Türk Ordusunun Başkomutanı Cemal Gürsel'in biyografisini vermekte: "Çok değerli bir asker, büyük vatansever" demektedir (Sakarya Ekspres, 1 Haziran 1960: 1).

Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan "Pakistan yeni hükümetimizi resmen tanıdı" başlıklı haberde ise şunlar yazmaktadır. "Pakistan Türkiye'deki yeni rejimi resmen tanımış ve Pakistan hükümeti ile halkı yeni rejime milli birliği ve emniyeti inkişaf ettirecek tarihi vazifesinde başarılar dilemiştir. Ayrıca Pakistan Hariciye Vekili Zülfikar Ali Bhuto basına verdiği bir demeçte: "Türkiye'nin CENTO Paktına bağlılığı da dâhil olmak üzere ana nevi harici siyaseti takip edeceğine dair Orgeneral Cemal Gürsel tarafından verilen demeci derin bir tatminkârlıkla duymuş bulunuyoruz. Dayanışmamızı gösteren yakın birlik ve dostluğumuzun idame edeceğine tamamen inanıyoruz" demiştir." (Adapazarı Akşam Haberleri, 30 Mayıs 1960: 1).

1 Haziran 1960 tarihli gazetede yer alan "Türkiye'deki İnkılâp ve Batı Almanya basını" başlıklı haberde ise Türkiye'deki darbenin Batı Almanya basını tarafından dikkatle takip edildiği ve Batı Almanya basınının yapılan darbeyi takdir ettiği ifade edilmiştir. Ayrıca Alman basınında, Türkiye'de yapılan bu darbe ile idarenin dürüst ellere geçtiğine dair haberlerin yer aldığı belirtilmiştir (Hamle, 1 Haziran 1960: 1). 3 Haziran 1960 tarihli Sakarya Postası gazetede yer alan "Kore Hükümeti Türkiye'deki inkılâp hareketini övdü" başlıklı haberde ise şunlar yazmaktadır.

Güney Kore muvakkat hükümeti, Türkiye'de Orgeneral Cemal Gürsel'in inkılâp hükümetini tanımış olduğunu açıklamıştır. Muvakkat Huh-Chung hükümeti "Hür dünyanın ön safını teşkil eden iki memleket, son demokratik inkılâp hareketi ile yapmış oldukları yeni başlangıçla ve sıkı bir iş birliği vasıtası ile dünya sulhun de büyük bir yardımda bulunacaklardır" demektedir. (Sakarya Postası, 3 Haziran 1960: 1).

4 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan "Yeni Hükümetimizi 41 Devlet tanıdı" başlıklı haberde ise Sudan, Bulgaristan, Polonya, Çekoslovakya'nın da dâhil olduğu toplamda 41 ülkenin, 27 Mayıs sonrası kurulan Milli Birlik Hükümetini tanıdıkları ifade edilmiştir (Adapazarı Akşam Haberleri, 4 Haziran 1960: 1).

Sakarya Ekspres gazetesinde yer alan "Ortadoğu'da Türk parası iki gün içinde yükseldi" başlıklı haber ise dikkat çekicidir. Haberde Türkiye'de ordunun yönetimi ele almasıyla beraber Türk parasının Ortadoğu'da değer kazandığı, Lübnan'da 20 kuruşa

düşmüş olan Türk parasının son iki günde 30 kuruş'a kadar çıktığı, sarrafların Türk parası toplar hale geldiği belirtilmiştir (Sakarya Ekspres, 2 Haziran 1960: 1).

27 Mayıs sonrası halk, darbenin gelişmelerini takip etmek için gazetelere büyük rağbet göstermiştir. 2 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetesinin manşetinde de bu duruma dikkat çeken bir haber yer almıştır. “Dört günden beri Ankara’da mahalli gazetelere ve İstanbul gazetelerine rağbet gösteriliyor”

Dört günden beri Ankara’da mahalli gazeteler ile İstanbul gazeteleri kapışılmaktadır. Gazetelerin tirajları üç dört misline çıktığı halde halkın çoğu gazete bulamamaktan üzülmüştür. İki gündür Ankara’ya 250.000 İstanbul gazetesi geldiği halde ihtiyaç tamamıyla karşılanamamıştır (Sakarya Ekspres, 2 Haziran 1960: 1).

Darbe sonrası TBMM’nin ve tüm siyasi teşekküllerin faaliyetlerine son verilmiştir. Gazetelerde ise devamlı olarak DP’li siyasetçiler hakkında tutuklama haberleri yer almaya başlamıştır. Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan “Nazım Üner Ankara’ya götürüldü” başlıklı haberde Sakarya Valisi Nazım Üner’in Milli Birlik Komitesinin emri gereğince tutuklanarak Ankara’ya götürüldüğü ifade edilmiştir. Ayrıca haberde eski valinin Ankara’ya bağlılık telgrafı çektiği de ifade edilmiştir. Haber şöyledir. “Sabık Sakarya valisi Nazım Üner Ankara’ya, yeni hükümete ve kabinede vazife alan şahıslara bağlılık telgrafı çekmiştir. DP’ye son derece bağlı olan Nazım Üner’in 180 derecelik dönüşü şehrimizde hayret uyandırmamıştır” (Adapazarı Akşam Haberleri, 31 Mayıs 1960: 1).

Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan “Selami Dinçer hala yakalanamadı” başlıklı haberde ise Sakarya Milletvekili ve Tahkik Komisyonu Azası Selami Dinçer’in hala yakalanamadığı ve muhtemelen Sakarya’da saklandığı ifade edilmiştir (Adapazarı Akşam Haberleri, 31 Mayıs 1960: 1). 1 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde ise “Hamdi Başak ve Baha Hun Ankara’ya görüldü” başlıklı haberde Sakarya DP Milletvekili Hamdi Başak ve Baha Hun’un Milli Güvenlik Kurulu tarafından tutuklanıp Ankara’ya görüldüğü yazmaktadır. “Hendek’te bozguncu faaliyette bulunan 4 kişi tevkif edildi” başlıklı haberde ise Hendek DP ilçe teşkilatına kayıtlı olan Fethi Tok, Ahmet Ateş, Şevket Yılmaz ve Seyit Ali’nin tutuklandıklarına dair haberler yer almıştır. (Adapazarı Akşam Haberleri, 2 Haziran 1960: 1). 3 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan haberde ise DP Kazımpaşa köyü Bucak Başkanı ve İl Meclis Azası Hikmet Onaydar’ın

da tutuklandığı belirtilmiştir (Adapazarı Akşam Haberleri, 3 Haziran 1960: 1). 4 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetesinde ise 27 Mayıs sonrası Sakarya’da tutuklanan DP’lilerin tam listesi yayınlanmıştır. Listeye göre tutuklanan isimler şöyledir.

Muhafaza altına alınanların listesi

1-Seyit Ali Kabuk – Keresteci, DP’ye kayıtlı

2-Ahmet Yıldırım – Rençper, DP’ye kayıtlı

3-İshak İskenderoğlu – DP Karasu İlçe Başkanı

4-Fethi Tok – Kurtköyü Muhtarı, DP’ye kayıtlı

5-İbrahim Gürsoy – Marangoz, DP’ye kayıtlı

6-Ziya Uçankardeşler – Kırtasiyeci, DP’ye kayıtlı

7-Necdet Güven – Adapazarı Belediye Reisi, DP İl İdare Kurulu Azası

8-Nazif Sel – Sinemacı, DP İl Başkanı

9-Sait Çalışkan – Müteahhit, DP İl İdare Kurul Azası

10-İbrahim Arabul – Kunduracı, DP’ye kayıtlı

11-Kemal Turna – İnşaatçı, DP’ye kayıtlı

12-Remzi Türköz – Rençper, DP’ye kayıtlı

13-Hikmet Onayla – DP İnhisar Baş Bayii Bucak Başkanı

14-Ahmet Özdiil - DP Akyazı Belediye Reisi

15-Yavuz Kavafoğlu – Çiftçi, DP Adapazarı İlçe Başkanı (Sakarya Ekspres, 4 Haziran 1960: 1).

Darbe sonrası bansında çıkan haberlere bakıldığında askeri darbe övülmüş ve 27 Mayıs darbesinden İnkılâp diye bahsedilmiştir. Gazeteler darbenin gerçekleştiği andan itibaren Sakarya’da büyük bir bayram havasının olduğundan, vilayetin her yerinde 27 Mayıs inkılâbının kutlandığından ve mitingler yapılacağından bahsetmiştir. Askeri Valilikte 27 Mayıs darbesini kutlamak için resmi bir program yapmıştır. 31 Mayıs 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetesinde yer alan Askeri Mete Yurdakul’un, Sakarya’da yapılması planlan 27 Mayıs inkılâbını kutlama programı şöyledir.

Şehrimizde bugün yapılacak merasime ait program aşağıya çıkartılmıştır.

1-Lise bahçesinde toplanma saat 15.30

2-Şehrin dört bir yanına uzanan yürüyüş saat 16.00

3-Belediye meydanında toplanmadan evvel, Atatürk parkındaki büste çelenk koyma ve ihtiram duruşu

4-Belediye meydanında günün mana ve ehemmiyetini bildiren konuşma ve şiirler

a-)Sayın Vali Mete Yurdakul

b-)Sayın Maarif Müdürü

c-)Üniversiteli gençler

d-)Orta ve İlköğretim temsilcileri

e-)Genç bir subayımız

5-Marşlar ve sessizce dağılış

Not: Geldikleri takdirde misafirlerimiz, konuşma sırasına dâhil olabileceklerdir. Yapılmasında bir mahzur yoktur. Tatbikata Maarif Müdürü memurdur.

Garnizon Komutanı ve Sakarya Askeri Valisi Tümgeneral Mete Yurdakul (Sakarya Ekspres, 31 Mayıs 1960: 2).

1 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesinin manşetinde “Büyük bayram devam ediyor” başlıklı Haberde ise şehirde yapılan kutlamalarla ilgili olarak şunlar yazmaktadır.

Sakarya Yüksek Tahsil Gençliği, dört binlerce Sakaryalının da sevinç gözyaşlarıyla iştirak ettiği, memleketimizi hürriyete kavuşturan Türk Silahlı Kuvvetleri lehine bir gösteri ile Saray Sinemasında salon toplantısı yaptı. Söz alan subaylarımız ile hatipler ve Yüksek Tahsil mensupları bu mutlu gün ile ilgili konuşmalar yaptılar, şiirler okudular, marşlar söylendi. Şehrimizde Atatürk heykeli dikilmesi için ant içildi. Sakarya Askeri Valisi Mete Yurdakul bir konuşma yaptı. (Hamle, 1 Haziran 1960: 1).

2 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan “Cumartesi günü şehrimizde miting yapılacak” başlıklı haberde ise 27 Mayıs inkılâbı münasebetiyle tüm ülkede olduğu gibi Sakarya’da da büyük bir mitingin yapılacağı ve Sakarya’nın her köşesinden insanların mitinge katılacağı yazmaktadır (Adapazarı Akşam Haberleri, 2 Haziran 1960: 1). 3 Haziran 1960 tarihli Demokrat Sakarya gazetesinde yer alan “Yarın şehrimizde gençlik, inkılâp hareketi dolayısıyla Orduya şükran tezahüratında bulunacak” başlıklı haberde ise ordunun yönetime el koyması ve memlekette idareyi ele alması dolayısıyla orduya destek için şehirde miting yapılacağı yazmaktadır (Demokrat Sakarya, 3 Haziran 1960: 1). Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan “Türk Ordusunun yaptığı bu muazzam dünya çapındaki tarihi ihtilal kutlanacaktır” başlıklı haberde ise 27 Mayıs darbesinin Adapazarı Gümrükönü’nde saat 15.00’te yapılacak bir tören ile kutlanacağı belirtilmiştir (Adapazarı Akşam Haberleri, 4 Haziran 1960: 1). 4 Haziran 1960 tarihli Anadolu gazetesinde yer alan “Çarşı ve mahallerinin bayraklarla donatıldığı Sakarya’da yapılan şenliğin tam tafsilatı” başlıklı haberde ise 27 Mayıs inkılâbının Sakarya’da halk tarafından büyük bir coşku ile kutlandığı ifade edilmiştir. Gazetenin tam sayfa olarak verdiği bu haberde şunlar yazmaktadır.

Gençler ellerinde bayraklar ve dövizler olduğu halde “dağ başını duman almış” ve “ Olur mu böyle olur mu? Kardeş kardeşi vurur mu? Kahrolası diktatör, Bu dünya size kalır mı? “ marşlarını söyleyerek çarşı içerisine doğru bir yürüyüş yapmışlardır. Adapazarı gençlerinin ve halkında katıldığı bu yürüyüş dolayısıyla Sakarya tarihi bir gün yaşamış ve pencerelere ve kapı önlerine çıkanlar gençleri şiddetle alkışlamışlardır. Gençlerin ellerindeki dövizlerin bir kısmında şunlar okunmuştur. “Yaşasın Türk Ordusu, Atanın izindegiz, Yolumuz hak ve adalet yoludur, Hayatta en hakiki mürşit ilimdir, Yaşsın hak, kanun ve adalet öncüleri, Kahrolsun diktatörler, Kanımız hürriyet için aktı” aynı yoldan vilayet konağının önüne giden gençler, tezahüratta bulunmuşlardır. Bunun üzerine Askeri Vali ve Garnizon Kumandanı Tümgeneral Mete Yurdakul, konağın balkonuna çıkmış ve gençlere hitap ederek: Hissiyatınıza iştirak ediyorum. Tezahüratınız içinde çok teşekkürler. Fakat mitinginizin tehirinin daha uygun olacağı düşünmüldü. İnşallah yakın zamanda mitinginizi yapacaksınız demiştir. Müteakiben gençler, son hadislerde şehit olan arkadaşları için bir dakikalık ihtiram duruşunda bulunmuş, daha sonrada “Ya! Ya! Ya! Şa! Şa! Şa! Türk Ordusu çok yaşa” diye üç defa bağırılmışlardır. Ordu lehinde bu tezahürattan sonra Askeri Valiliğin odasına çıkan gençlik temsilcileri, Valiye şunları söylemişlerdir: Arkadaşlarımızla beraber İstanbul’dan geliyoruz. İstanbul Üniversitesi mensubuyuz. Mitingin tehir edildiğini öğrendik. Biz şanlı ordumuzun emirlerine riayet ederiz. M.T.T.B’nin ve bütün üniversiteli arkadaşlarımızın, Ordumuza olan sonsuz şükranını sunarız.

Saat 16.00’da Adapazarı yeniden heyecanla çalkalanmış ve üniversiteli gençler hala otobüslerle İstanbul’dan akın akın gelen arkadaşlarıyla beraber toplu halde saray sinemasına gitmişlerdir. Binlerce üniversiteli ve halk bir anda sinemayı doldurmuşlardır. Hep bir ağızdan “ Dağ başını duman almış” ve Plevne marşı yeni hali ile söylenmiştir. Saray sinemasında yapılan kapalı salon toplantısında, alkışlar arasında mikrofonu çıkıp konuşan Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu şunları söylemiştir: Bugünü Atatürk’e borçluyuz. Çünkü onun yetiştirdiği genç nesil, onun izinde yürüyen, onun idealini savunan ve yayan nesildir. Ben ona Türk nesli derim. Bir arkadaşım konuşurken şöyle dedi: Ordu yaşadıkça millet yaşayacaktır. Noksan söyledi. Gençlik yaşadıkça ordu yaşayacaktır. Türk ordusunun son hadiselerde yaptığı faziletli hareket nerede görülmüştür? İlk defa ve dünya çapında münevver bir hadise olmuştur. ne yazık ki iktidar, kolaylıkla açılacak yolu bulamamış. Bu yollar anlayış yoluymuş. Büyük Türk milletinin haklarını el uzatmamak yoluymuş. Ama bu onlara nasip olmazdı. O ancak faziletli Türk Ordusuna nasip olacaktı. Orduya yaşasın demeyeceğim. Çünkü onu yaşatmak ve kahretmek kimsenin elinde değildir. Türk’ün faziletli ordusundan başka hakem, dünyaya ne gelmiş nede gelecektir. Bunu Atatürk’e borçluyuz. İstanbul’dan gelen Mustafa Kemal Derneği Başkanı Muhtar Kumral, Sakarya’da bir Atatürk heykeli dikilmesi için gençleri ve halkı and içmeye davet etmiş ve hep bir ağızdan and içmişlerdir. Tarih öğretmeni Suphi Uzuncadan sonra mikrofonu gelen gençler Atatürk inkılablarının asla çiğnenmeyeceğini, gençliğin hürriyetin bekçisi olduğunu, zalimlerin her zaman gençliği karşılarında bulacaklarını söylemiş, giriştiği tarihi inkılap hareketinden dolayı orduya olan bağlılık ve şükranlarını ifade etmişlerdir. Bu arada Davutpaşa kışlasında nezaret altına alınan talebeler şiirler okumuşlardır. Bir ara sinemaya gelen subayları omuzlarına alan gençler, onları sahneye çıkarmışlardır. Bu arada 83 yaşındaki bir Türk ninesin gençlere hitap etmesi hazır bulunanları büsbütün coşturmuş ve bütün gözler yaşarmıştır. Nine ezcümle şöyle demiştir. “ Sevgili evlatlarım, ben çok yaşadım. Çok acı günler gördüm. Hürriyetlerimize kavuştuğumuz bu günleri de Allah bana ve hepimize gösterdiği için Allaha şükrediyorum.” Ninenin bu sözleri üzerine salon “ Yaşa nine, Varol, daha çok yaşa” nidaları ile dakikalarca çınlamıştır. Kapalı salon saat 19.00’da sona ermiş ve gençler son bir defa daha otomobillerle şehir içinde bir tur yaparak tezahüratlarla şehirden ayrılmışlardır. Gelişlerinde olduğu gibi gidişlerinde de bütün yol boyunca halk el çarparak otobüs ve otomobil kabilelerine tezahürat yapmıştır (Anadolu, 4 Haziran 1960:1-2).

8 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinin de yer alan “Bugün Akyazı’da miting yapılıyor” başlıklı haberde ise 27 Mayıs inkılabını kutlamak için Sakarya’nın diğer ilçelerinde olduğu gibi Akyazı ilçesinde bir miting yapılacağı belirtilmiştir. Haber şöyledir.

Vilayetimizin muhtelif köşesinde zulüm ve suiistimal devrinin kapanıp hürriyete kavuşmanın sevinci ile mitingler tertip edilmektedir. Cumartesi günü şehrimizdeki mitingden başka geçen hafta da Hendek, Sapanca ve Pamukova'da törenler tertip edilmişti. Bayram içinde Karasuda da muazzam bir miting yapılmış olup, bugün de Akyazı'da aynı şekilde bir kutlama töreni yapılacaktır (Adapazarı Akşam Haberleri, 8 Haziran 1960: 1).

Yurt genelinde 27 Mayıs darbesini kutlamalarla ilgi gazetelerde abartılı haberlerde yer almıştır. 10 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetede yer alan “Heyecandan öldü” başlıklı habere göre Konya’da Emekli Öğretmen olan Halil Ün isminde bir vatandaşın Türk Ordusuna yapılan sevgi gösterisi sırasında heyecanlanarak fenalaştığı, tüm çabalara rağmen kurtarılamayıp öldüğü ifade edilmiştir (Sakarya Ekspres, 10 Haziran 1960: 1).

9 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesinde yer alan “İki bayramda sevinçle kutlandı” başlıklı haberinde ise 27 Mayıs’tan bu güne kadar memlekette bayram havası olduğunu, buna mukabil birde kurban bayramının kutlanıldığı ifade edilmiştir. Haberin tamamı şöyledir.

Memleketin her yerinde olduğu gibi Sakarya’da da kahraman ordumuzun memleketin idaresini ele aldığı evvelki Cuma gününden beri kutlamakta olduğumuz hürriyet bayramı ile geçen Pazar gününden düne kadar kutladığımız kurban bayramı dâhil olmak üzere her iki bayramda büyük bir sevinç ve neşe ile kutlanmıştır (Hamle, 9 Haziran 1960: 1).

Sakarya Ekspres gazetesinde yer alan Sakarya Askeri Valiliğinin 17 numaralı tebliğinde ise Sakarya Halkının Kurban Bayramı kutlanmıştır. 27 Mayıs dolayısıyla bu sene iki bayramın kutlandığını ifade etmiştir.

Askeri Valilik Sözcülüğünden bildirilmiştir:

1.Sakarya'nın yiğit, kahraman halkı bayramın birinci günü hiçbir ayrılık gözetmeksizin ve geçmişi geride bırakarak birbirleriyle kucaklaşmış, birleşmiş ve tarihte görülmemiş şekilde iki bayramı birlikte kutlamıştır.

2.Sayın Vali Ordu Evinde, ordu mensuplarının, Öğretmenler lokalinde devlet idare mensupları ve halkın bayram tebriklerini kabul etmiştir.

3.Öğleden sonra sivil ve asker hastanelerini, ceza evlerini, çocuk esirgeme kurumunu ziyaretle; hasta, mahpus ve bu teşekkül mensuplarının mübarek kurban bayramlarını kutlamış, sağlık ve kurtuluş dilemiştir. (Sakarya Ekspres, 10 Haziran 1960: 1).

Darbe sonrası MGK, güvenlik endişesi nedeniyle ülke genelinde vatandaşların ellerindeki silahları illerdeki Askeri Valiliklere teslim etmesini istenmiştir. Silahları teslim etmeyenler hakkında ise kanuni muamelede bulunulacağı belirtilmiştir. Bu duruma örnek olarak Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan “Silahlar

toplaniyor” başlıklı haberde bütün yurtta belgeli belgesiz tüm silahların toplanmaya başladığı belirtilmiştir. Elinde silah olanların en geç 4 Haziran tarihine kadar emniyet güçlerine teslim etmesi istenmiş etmeyenlerin cezalandırılacağı ifade edilmiştir (Adapazarı Akşam Haberleri, 31 Mayıs 1960: 1). 2 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetende yer alan “Bütün yurtta olduğu gibi şehrimizde de silahlar toplanıyor” başlıklı haberde de tüm yurtta olduğu gibi dünden itibaren Sakarya’da da silahların emniyet güçlerine teslim edilmeye başlandığı belirtilmiştir (Sakarya Ekspres, 2 Haziran 1960: 1). Sakarya’da Askeri Valiliği, silahların teslimi ile ilgili 11 numaralı tebliği yayınlamıştır. Ayrıca 12 ve 13 numaralı tebliğlerde askeri idarenin yönetimi devralmasından sonra birkaç menfur hadise dışında şehirde sükûnetin hâkim olduğu belirtilmiş ve halkın yasaklara riayette daha duyarlı olması istenmiştir. Tebliğlerden anlaşıldığı kadarıyla basında yer alan haberlerin aksine darbeye karşı halkın bir kısmında direniş olmuştur.

11 Numaralı tebliğ

1-Ordu mensupları hariç, silah taşıma müsaadeleri iptal edildiğini, her kim olursa olsun her çeşit silahı askeri makamlara teslim edecektir.

2-silah teslim edenler karşılında senet alacaklar

3-silah teslim etmeyenler hakkında kanuni muamele yapılacaktır.

METE YURDAKUL

Tümgeneral, Sakarya Askeri Valisi

12 Numaralı Tebliğ

1-Bazı vatandaşlara birkaç kez ihtarda bulunarak 11 numaralı tebliğe kadar yasaklara riayet edilmesi rica edilmişti. Yapılan bu ihtarlara rağmen birkaç vatandaş suç mahiyetinde sayılan hareketlerde bulunmaktan çekinmedi derhal askeri valilikçe gerekli kararların alınmasında ve tatbikinde en ufak bir tereddüde düşülmedi. Diğer sayın halkımızın lüzumsuz yere mağdur olmalarına meydan vermemek maksadıyla menfi lüzumsuz propagandalardan kendilerini uzak tutmalarını son defa olarak hatırlatırım.

2-Kaza Kaymakamlıklarına yazılmıştır.

METE YURDAKUL

Tümgeneral, Sakarya Askeri Valisi

13 Numaralı Tebliğ

1-Askeri Valiliğin basın ve yayın işleri sözcülüğüne Uş. Yrb. Demir Abaan tayin edilmiştir.

2-31 Mayıs 1960 günü gençliğin prova mahiyetinde gösteri tezahürlerinden en ufak bir zabıta vakası dahi kaydedilmemiştir. bu güzel neticeden dolayı Muhterem Sakaryalılara tebrik ve taktirlerimi sunarım. Sevgi ile duyurulur.

METE YURDAKUL

Tümgeneral, Sakarya Askeri Valisi (Adapazarı Akşam Haberleri, 2 Haziran 1960: 2).

10 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetesinde yer alan haberde ise Sakarya'da silah teslim etme müddetinin bugün sona ereceği, ruhsatlı veya ruhsatsız silahını teslim etmeyenlerin tutuklanacağı belirtilmiştir (Sakarya Ekspres, 10 Haziran 1960: 1). Ancak 11 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetesinde çıkan habere bakıldığında halkın elindeki silahları teslim edemediğinden dolayı silah teslim etme müddeti uzatıldığı görülmektedir. Gazetede yer alan “Silah teslim müddeti uzatıldı” başlıklı haberde daha önce belirtildiğine göre silah teslim müddetinin normalde 10 Haziran günü son olmasına rağmen vatandaşların silahlarını teslim edemeyişi göz önüne alınarak sürenin 5 gün daha uzatıldığı ifade edilmiştir. (Sakarya Ekspres, 11 Haziran 1960: 1). Askeri Valilik de bu durumla ilgili halkın daha duyarlı olmasını bildiren tebliğ yayınlamıştır. 11 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetesinde yer alan 17 numaralı tebliğ şöyledir.

- 1. Silah teslimi işinde tam bir sadakat gösteren iyi kalpli ve iyi niyetli, ordusuna güvenen Sakarya'lılara Askeri Valimiz Sayın Mete Yurdakul sonsuz teşekkürlerini bildirir.*
- 2. Anacak bazı fena ruhlu kişilerin, teslim edilen silahların kapları içerisinden çıkarılarak numaralarının silindiği, hakkında kötü niyetli propaganda yaptıkları öğrenilmiştir.*
- 3. Bütün Sakarya'lular şunu iyice bilsinler ki malları ırzları kadar emniyet altındadır. Durum normal hale gelince herkes malına el sürülmemiş olarak geri alacaktır.*
- 4. Silah teslimi için 4 gün kalmıştır. Kimsenin yanılmaması, itimadını sarsmaması rica olunur.*

METE YURDAKUL

Tümgeneral, Sakarya Askeri Valisi (Sakarya Ekspres, 10 Haziran 1960: 2).

Darbe sonrası ilerleyen günlerde Sakarya'daki DP mensupları hakkındaki tutuklamalarla ilgili haberler gazetelerde yer almaya devam etmiştir. 10 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan “Rıfat Kadızade yakalandı” başlıklı haberde Sakarya DP milletvekili Rıfat Kadızade'nin, Almanya dönüşü yakalanıp tutuklandığı belirtilmiştir (Adapazarı Akşam Haberleri, 10 Haziran 1960: 1). 13 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan “Sakarya'da 20 kişi nezaret altında. Tam listeyi bildiriyoruz.” Başlıklı haberde ise bugüne kadar Sakarya'da 27 Mayıs sonrası tutuklanan DP'lilerin sayısının yirmi kişiyi bulduğu bildirilmiştir. Son bir hafta içerisinde ise Akyazı DP İlçe Başkanı Hüseyin Bayraktar, Ferizli DP İlçe Başkanı Tevfik Ülker, DP Kadınlar Kolu Başkanı Hatice Dazkır ile beraber Arif Dazkır, Hidayet Birtan ve Ahmet Torgaç'ın da tutuklandığı belirtilmiştir. “Yaşar Bir tevkif edildi” başlıklı haberde de Sakarya'nın eski DP İl Başkanı Yaşar

Bir'in Ankara'da tutuklandığı ifade edilmiştir (Adapazarı Akşam Haberleri, 13 Haziran 1960: 1).

Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan "Vali konağı tahliye edildi" başlıklı haberde ise 27 Mayıs sonrası tutuklanan Sakarya Valisi Nazım Üner'in ailesinin, Valilik köşkünü tahliye ettiği belirtilmiştir. Bu haberin devamında yer alan "Nazım Üner Yassıada da" başlıklı haberde ise tutuklu bulunan eski vali Nazım Üner'in Yassıada'ya sevk edildiği bildirilmiştir.

Sakarya Vilayetinin sabık valisi Nazım Üner'in Demokrat Partinin her türlü kanun dışı emirlerini infaz ettiği, insan hakları beyannamesini çiğnediği için tevkif edildiğini yazmıştı. Nazım Üner'in Ankara'dan Yassıada'ya götürüldüğü öğrenilmiştir (Adapazarı Akşam Haberleri, 9 Haziran 1960: 1).

27 Mayıs sonrası darbeciler, darbenin neden yapıldığını ve darbenin önemini halka duyurmak ve halkın güvenini kazanmak için yurt gezilerine çıkmışlardır. Sakarya yerel basınına yansıyan haberlere bakıldığında ise darbe sonrası Milli Savunma Bakanlığına getirilen Orgeneral Fahri Özdilek'in Sakarya'yı ziyaret ettiği görülmektedir. 10 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesinde yer alan "Milli Savunma vekilliğine tayin edilen Birinci Ordu Kumandanı Orgeneral Fahri Özdilek bugün İstanbul'dan şehrimize gelerek merasimle karşılanacak" başlıklı haberde Orgeneral Fahri Özdilek'in Gümrükönü'nde Sakaryalıları bir konuşma yapacağından ve daha sonra ise yeni vazifesine başlamak için Ankara'ya gideceğinden bahsedilmiştir (Hamle, 10 Haziran 1960: 1). 11 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesinin manşetinde ise bir gün önce şehre geleceği bildirilen Milli Savunma Bakanı Fahri Özdilek'in Sakarya'da ifa ettiği programın detayları yer almıştır.

Milli Savunma Bakanlığına tayin edilen Birinci Ordu Kumandanı Orgeneral Fahri Özdilek yeni vazifesine başlamak üzere dün İstanbul'dan otomobille Ankara'ya giderken şehrimizden geçmiştir. Vilayet hududunda Sakarya Askeri Valisi Tümgeneral Mete Yurdakul tarafından istikbal edilen Milli Savunma Bakanı Orgeneral Fahri Özdilek beraberindekiler ile birlikte şehrimize gelmiştir. Gümrükönü'nde meydanı dolduran Sakaryalılar tarafından tezahüratlarla karşılanmıştır. Meydandaki ihtiram kıtası ve halkı selamlayan general, müteakiben meydanı dolduran Sakaryalıları vecih bir hitabede bulunmuştur. Bundan sonra yine tezahüratlar arasında Askeri Garnizona giden Orgeneral Fahri Özdilek, öğle yemeğini burada yedikten sonra tekrar tezahüratlar arasında yeni vazifesine başlamak üzere Ankara'ya uğurlanmıştır (Hamle, 11 Haziran 1960: 1).

10 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesi ise baş sayfadan Milli Savunma Bakanı Orgeneral Fahri Özdilek'in Sakarya'ya yaptığı ziyaret ve

Sakarya halkına yaptığı konuşmayla ilgili haberin detaylarına yer vermiştir “Milli Savunma Vekili Org. Fahri Özdilek Şehrimizde” başlığı atılan haberde şunlar yazmaktadır.

Birinci Ordu Müfettişliğinden Milli Savunma Vekilliğine tayin edilen Orgeneral Sayın Fahri Özdilek, bugün şehrimize teşrif etmiştir. Gümrükönünde toplanan binlerce Adapazarı'nın coşkunca tezahüratı ile sık sık kesilen konuşmasında Sayın Milli Müdafaa Vekili, ihtilal hareketinin her hangi bir zümrenin menfaati için değil, memleketi anayasa dışı idare eden Hürriyet eşkıyaları suiistimal ve hırsızlar çetesinden kurtarmak maksadıyla yapıldığını, eğer ihtilalin yapılmaması veya biraz gecikmesi halinde bu eşkıya çetelerinin memlekette bir katliam hareketine geçeceklerini ifade ederek, sabıkların, menfaatleri için memleket sathında daha birçok zalimce hareketlere hazırlandıklarını söylemiştir. Orgeneral Fahri Özdilek, Ordunun esas vazifesinin hududu beklemek olduğunu ve en kısa zamanda Demokratik rejime geçilip, Ordunun esas vazifesine döneceğini söyleyerek "Bizleri ve hiç kimseyi putlaştırmayınız esas olan sadece millete hizmet etmektir" demiştir (Adapazarı Akşam Haberleri, 10 Haziran 1960: 1).

11 Haziran 1960 tarihli Demokrat Sakarya gazetesinde ise Milli Savunma Bakanı Orgeneral Fahri Özdilek'in Sakarya'ya yaptığı ziyaret sonrasında Sakarya'dan ayrılışına dair malumat veren Askeri Valiliğinin 25 numaralı tebliği yer almıştır.

25 Numaralı tebliğ, Valilik sözcülüğünden bildirilmiştir.

10 Haziran 1960 Cuma günü Milli Savunma Bakanı Orgeneral Fahri Özdilek saat 15.15'de Kışla köyünde Sakaryalıları veda etmiştir. Sapanca'dan itibaren yollar boyunca il, ilçe, bucak ve köylerde kendisine gösterilen sevginin ölçüsü ifade edilecek gibi değildir. Buketler verilmiş, kurbanlar kesilmiş, çiçekler atılmış “yaşa-Varol” ve alkış tufanına tutulmuştur. Sapanca, Adapazarı ve Kışla Köyünde hitap eden Orgeneral: Bazıları ordunun yaptığını ihtilaldır diyorlar. Evet, zalimler için bir ihtilaldı. Fakat mazlumlar için bir inkılâptır” demiş ve geçen olayların kısaca özetini, manasını, kendine has samimi baba edası ile anlatmıştır. Sakarya Valiliği ve As. Komite sözcüsü Yrb. Demir Abaan, Orgeneralin ayrılışında: “Sayın Orgeneralim, ben aynı zamanda basın ve yayın işlerini idare eden bir şahıs olarak gazetecilerimizi de temsil ediyorum onlar için bir beyanat verebilirimsiniz?” demiştir. Milli Savunma Bakanı içten gelen bir gülüşle: “Öyle ise gazetecilerimize en gönülden selam ve sevgilerimi söyleyin. Onlar devlet makinesinin reklökteridir. Tehlikeyi vaktinde haber verir ve önlerler. Artık istedikleri gibi aziz kalemlerini kullansınlar. Varolsun basınıımız. Hepsini Allaha ısmarladık” demiş ve el sallayarak kafile uzaklaşmıştır (Adapazarı Akşam Haberleri, 11 Haziran 1960: 1).

Sakarya'da silahların teslimi ile ilgili olarak 15 Haziran 1960 tarihli Sakarya Postası gazetesi manşetinde “Her türlü ateşli silahların müddeti yarın bitiyor” başlıklı haberde silahların teslim süresi ile ilgili tekrardan bir hatırlatma yapılmıştır. Gazetenin haberine göre daha önce Askeri valilik kararı gereği Sakarya ili sınırları içerisinde halkın kullandığı resmi ve resmi olmayan tüm silahların 10 Haziran'da ilgililere teslim edilmesi gerektiği belirtilmişti. Ancak bu sürenin 15 Hazirana kadar uzatıldığı tekrardan hatırlatılmış ve aksi bir harekette bulunanların ise şiddetle cezalandırılacağı ifade edilmiştir (Sakarya Postası, 15 Haziran 1960: 1).

17 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan “Sakarya’da nezaret altında tutulanlar tahliye edildi” başlıklı haberde ise 27 Mayıs sonrası şehirde tutuklanıp, Sakarya Garnizonunda nezaret altında bulunanların dün itibari ile serbest bırakıldığı ifade edilmiştir. Haberden anlaşıldığı kadarıyla DP ile bağlantılı olmadığı anlaşılan kişiler serbest bırakılmıştır (Adapazarı Akşam Haberleri, 17 Haziran 1960: 1).

Darbe sonrası ilerleyen günlerde vilayetlerde tekrardan sivil valiler görevlendirilmeye başlanmıştır. Bu doğrultuda Sakarya’da da sivil vali olarak Eşref Erkut vazifelendirilmiştir. 9 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan “Sakarya’ya sivil vali tayin edildi” başlıklı haberde Sakarya’ya Eşref Erkut isminde sivil bir valilin tayin edildiği, birkaç gün içerisinde şehre gelip görevine başlayacağı belirtilmiştir (Adapazarı Akşam Haberleri, 9 Haziran 1960: 1). 9 Haziran 1960 tarihli Demokrat Sakarya gazetesinde ise Sakarya’ya tayin edilen yeni vali ile ilgili olarak “Vilayetimizin yeni valisi Eşref Erkut” başlıklı haber yer almıştır.

Yeni valiler radyo tarafından açıklandı. Ekseriyetini sivillerin teşkil ettiği yeni vali listesi Dâhiliye Vekâletinin radyoda okuduğu bir tebliğ ile açıklanmıştır. Radyonun vermiş olduğu listede Sakarya valiliğine Eşref Erkut tayin edilmiştir. Yeni valimize başarılar temenni ederiz (Demokrat Sakarya, 9 Haziran 1960: 1).

16 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinin manşetinde yer alan “Sakarya’nın yeni valisi dün şehrimize geldi” başlıklı haberde ise Sakarya’ya sivil Vali olarak atanan Eşref Erkut’un dün akşam şehre geldiği ve bugün de saat 10.00’da vazifesine başlayacağı ifade edilmiştir (Adapazarı Akşam Haberleri, 16 Haziran 1960: 1). 17 Haziran 1960 tarihli Demokrat Sakarya gazetesi ise Sakarya’ya tayin edilen yeni Vali Eşref Erkut’un göreve başlamasını şu manşetle duyurmuştur. “Sakarya Valisi Sayın Eşref Erkut geldi. Tümgeneral Mete Yurdakul dünden itibaren vazifesini devretmiş bulunuyor” gazete bu habere ek olarak ayrıca Askeri Vali Tümgeneral Mete Yurdakul’un Sakarya halkına teşekkür mahiyetindeki şu mesajını da yayınlamıştır.

Vilayetime tayin edilmiş bulunan eski Giresun Valisi Sayın Eşref Erkut şehrimize gelerek dün sabahtan itibaren valilik görevini Tümgeneral Sayın Mete Yurdakul’dan devralmış bulunmaktadır. Bu münasebetle Sayın Mete Yurdakul’un basına mesajını duyuruyoruz “16 Haziran 1960 tarihinden itibaren görevimi yeni Sakarya Valisi Sayın Bay Eşref Erkut’a devir ve teslim etmiş bulunuyorum. 27 Mayıstan itibaren vazifelerimin ifasında bana sonsuz yardım ve kolaylık sağlayan resmi, hususi müesseselere, basın mensubu ve Sakaryalılarına istisnasız teşekkür ve saygılarımı sunarım. Mete Yurdakul, Tümgeneral” (Demokrat Sakarya, 17 Haziran 1960: 1).

19 Haziran 1960 tarihli Sakarya Postası gazetesinin manşetinde Sakarya Postası gazetesinin sahibi Fehmi Hız'ın Sakarya'ya yeni tayin edilen Vali Eşref Erkut'a yaptığı ziyaret ile ilgili haber yer almıştır. "Gazetemiz sahibi Sakarya Valisini ziyaret etti" başlığı ile verilen haberde Sakarya Postası gazetesi sahibi Fehmi Hız ve Sakarya Gazetesi sahibi Fahri Çatallar, Sakarya Valisi Eşref Erkut'u makamında ziyaret ederek kendileriyle bir müddet görüşmüştür. Bu görüşmede Vali, basının dilek ve şikâyetlerini dinlemiş ve Sakarya ya hizmet etmekten her zaman gurur duyacağını belirtmiştir (Sakarya Postası, 19 Haziran 1960:1).

18 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesinde yer alan bir haberde ise Hükümet ve Devlet Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel'in yurt gezisine çıkacağını belirtilmiştir. Ayrıca Cemal Gürsel'in Sakarya'ya da gelmesinin muhtemel olduğu ifade edilmiştir (Hamle, 18 Haziran 1960: 1).

14 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetede yer alan habere göre darbe öncesi Sakarya Emniyet Müdürü olan İlhami Aksoy'un tekrardan eski görevine döndüğü belirtilmiştir. Gazetede yer alan "İlhami Aksoy tekrar vazifesine başladı" başlıklı haberde Sakarya'nın eski Emniyet Müdürü olan İlhami Aksoy'un tekrardan eski görevine döndüğü belirtilirken, haberde "Sakarya'nın mert ve dürüst Emniyet Müdürü İlhami Aksoy vazifesini Askeri Emniyet Müdüründen devralarak görevine başlamıştır." İfadeleri yer almıştır (Adapazarı Akşam Haberleri, 14 Haziran 1960: 1). Ancak daha sonradan İlhami Aksoy tekrardan görevden alınmış yerine ise Hamdi Arıcan tayin edilmiştir. 22 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetesi ise bu gelişmeyi "Polis Müfettişlerinden Hamdi Arıcan Sakarya Emniyet Müdürlüğüne tayin edilmiştir" başlığı ile duyurmuştur. (Sakarya Ekspres, 22 Haziran 1960: 1).

24 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesinin manşetinde ise Sakarya'nın yeni Valisi Eşref Erkut'un düzenlemiş olduğu basın toplantısı ile ilgili genişçe bir haber yer almıştır "Sakarya Valisi Eşref Erkut'un Basın Toplantısı" başlıklı haberde Sakarya'nın yeni Valisi Eşref Erkut, yapacağı çalışmalarla ilgili malumat vermiş ve daha sonra gazetecilerin kendisine sorduğu soruları cevaplamıştır. Gazetenin tam sayfa olarak verdiği basın toplantısı ile ilgili haber şöyledir.

22 Haziran 1960 Perşembe günü bir basın toplantısı yapan Valimiz Eşref Erkut, gazetecilere aşağıda yazan beyanatı vermiş ve sorulan sualleri cevaplandırmıştır.

Biyografisi; 1322 senesinde Edirne'de doğdum. 1930 da Mülkiye'yi bitirdim. Üç sene Nahiye Müdürlüğü, on altı sene Kaymakamlık yaptım. 1949'da Mersin Valiliklerinde bulundum. İki buçuk sene kadar merkez valiliğinde alındım. Sonra Siirt ve Giresun Valilik vazifelerini gördüm. Şimdi güzel Sakarya vilayetine hizmet etmek bahtiyarlığına eriştim.

Çalışma prensibi; Çalışmalarımız etrafında prensibimiz, sevgi, saygı ve fikre hürmet olacaktır. Vatandaşlara ait hizmetlerin en iyi şekilde ve en kısa yoldan yapılması hedefimizdir. Umuma ait hizmetlerin ifasında bana en iyi ve en doğru yolu gösterenleri her zaman şükranla yad edeceğim. Sakarya'mız için iyi eserler meydana getirilmesini isteyenlerden fikri ve manevi yardımlarını esirgememelerini rica ederim. Kolektif çalışmaya taraftarım. Bilhassa gazeteci arkadaşlarımın umuma ait davaları yakından takip ederek halkın kulağı, halkın dili, halkın gözü diye telakki ettiğimiz gazetecilerinde, alınan tedbirler iyi ise daha itina edilmesi için eğer eksik ve noksan ise kaldırılması yahut tamamlanması için üzerinde durmalarını ve ikaz etmelerini bekleyeceğim. Tarafsız olacağına inandığım bu ikazlar bizi daha iyi bir istikamete götürecektir. Bu itibarla hizmetten mütevellit sevap hatalarında aramızda taksime uğraması müşterek çalışmalarımızın tabii bir neticesi olacaktır. İyi hizmet etmek suretiyle Sakaryalıların gönlüne girmek, onların sevgisini kazanmak başarı yolunu bulmak demektir. İşte bu inançla vazifeme başlamış bulunuyorum. Ben her zaman ve her yerde gündüz ve gece milletin emrindeyim. Sizlerde milletin meselesinde istediğiniz zaman benimle temas edebilirsiniz.

Bundan sonra sorulara geçilmiştir.

Soru: Geçmiş iktidar zamanında baskı ve vazifelerinde yolsuzluk yapan memurlar hakkında bir işlem yapılacaktır mı?

Cevap: Bu hususları tahkik için iki komisyon kurulmuştur. Tahkikat devam etmektedir. Neticeleri ait olduğu mercilere tevdi edilecektir. Bununla beraber bize intikal etmiş olanlar bulunduğu takdirde bilgi sahiplerinin delilleri ile yardımcı olmalarını rica ederim.

Soru: Evvelce yapmış ve gazetede yolsuz işleri hakkında yazılar yazılmış olanlar hakkında tahkikat yapılmamıştı. Şimdi ele alınacaktır mı?

Cevap: Elbette alınacaktır. Bu husustaki bilgileri bana ve tahkik komisyonuna gerektiği şekilde aktirtilmesini beklerim.

Soru: Köy ve mahalle muhtarlıkları hakkında durum nedir?

Cevap: Mahalle muhtarlıkları tamamen öğretmenlere verilmiştir. Köy muhtarlıkları ise lüzum görülenlerin vilayetçe değiştirilmesi suretiyle idare edilmektedir.

Soru: Belediye reislikleri ve sivil kaymakamlıkların işe başlaması konusunda ne düşünüyorsunuz?

Cevap: İçişleri Bakanlığında Kaymakam ve Nahiye Müdürlükleri için bir emir gelmiş değildir. Belediye reislikleri bakanlar kurulu kararı ile evli kaymakamların uhdesine verilmiştir. Karar umumdur. Askeri personel gazetelerde de takip edildiği veçhile asli vazifesine dönmektedir.

Soru: Ahlak zabıtası bir faaliyet gösteriyor mu?

Cevap: Bütün devlet teşkilatı vazife görmektedir. Yeni tayin edilecek Emniyet Müdürünün vazifeye başlaması ile burada kurulacak bir basın bürosu haberleri zamanında sizler vasıtasıyla umum efkara aksedecektir.

Soru: Şehrimizin cezaevi berbat sıhhi şartları haiz değildir. Değiştirilmesi için ne düşünüyorsunuz?

Cevap: Bu hususu adliyeciler arkadaşlarımla tahkik ederek istenilen şartlara haiz cezaevinin bulunmasını ve yapılmasını ön plana alırız.

Soru: Şehrin içme suyu bir dava halindedir. Bulun hallini düşünüyor musunuz?

Cevap: Su meseleleri üzerinde durulması gereken en önemli konudur. Ahkâmı üzerinde toplamak istediğim problemlerden birisidir. Aynı zamanda vatandaşa çok yakın bir şehir üzerinde zamanı değerlendirmek bakımından gidış geliş kolaylığını sağlamak için otobüs servisleri ihdası gerekmektedir. Belediye reis vekili sayın Doktor Cevat Özsunay'ın teşebbüsü

geçtiğini öğrenerek bu haberi sizlere de duyurmak isterim. Arzum ve temennim su ve otobüs işlerinin bir an evvel halledilmesidir. Birinci planda tutulacak olan meselelerden bir tanesi de şehrin sağlığını temin edecek olan temizlik işlerini kesin bir şekilde halletmektir.

Soru: Memuriyet nüfuzunu suiistimal edenler hakkında ne yapılacaktır?

Cevap: Şahsi menfaati için şahsi insiyatifini kullanmak suretiyle yapılan suiistimaller hiçbir zaman kabili af değildir. Biz bu gibiler hakkında tetikteyiz. Az evvel dediğim gibi halkta emniyet ve itimsizliği ortadan kaldıracak tedbirleri muhakkak ele almış olacağız. Ancak asıllı asılsız ihbarları birbirinden ayırt etmek suçu olmayan bir kimsenin şerefiyle oynanmamasını temin etmek vazifesinin ve insanlığın icabıdır. Bunları gerektiği şekilde karar safhasına sokacağız.

Soru: Gazeteciler haber alma hürriyetine ne dereceye kadar sahip olacaklar?

Cevap: Yeni idarenin ana prensiplerinden biri de her şeyin vatandaşın gözü önünde cereyan etmesi keyfiyetidir. Gazetelerimiz umumi efkâra açılan kapılar olduğuna göre idare ile umumi efkâr arasındaki bu kapı daima açık olacaktır. Bu kanaat ile yaptığımız işleri vatandaşın gözü önüne sermek gazetecilerimiz vesilesiyle olacağından haber alma toplantılara iştirak hürriyetinin her hangi tesir ve endişeden uzak tutulması amacımızdır.

Soru: Bu güne kadar büyük bir suiistimale rastlandı mı?

Cevap: Tahkikat komisyonundaki arkadaşlarımız bütün hızları ile işin içerisine girmiş bulunmaktadırlar. Neticeyi sizlere bildireceğiz.

Soru: 27 Mayıs'a kadar resmi araba saltanatı hususi işler için kullanılmaya devam etmiştir. Son verilmesi arzu edilmektedir.

Cevap: Esasen bu kanunun men ettiği bir husustur. Buna karşı hassasız artık böyle bir şey olmayacaktır.

Valinin konuşması ve basın toplantısının bitişi şu özetlemeyle olmuştur.

“Sözlerimin ana hatları ile hülasası şudur. Vatandaş ve memur arasında karşılıklı güven ve saygıya dayanan bir tatbikatla huzur tesis edilecektir. Fikirlerde değişik olabilir. Fakat esas fikir iyi niyet ve Samimiyete dayanan müspet bir iş meydana getirmektedir. Gazeteci arkadaşlarımdan benimle sık temas etmelerini ve başarıyı birbirleriyle paylaşmalarını rica ediyorum. Kötü taraflarımız gibi iyi taraflarımızda söylemelisiniz. Aksi halde yanlışlıklar yapacak olursak bunun doğru olduğuna kanaat getirebiliriz. Sizler benim kurmay heyetim olacaksınız. Böyle bir karargâh halinde çalışacağız. Sizleri işerinizde Muaffak olmuş görmek en büyük dileğimdir. Sağlık ve selametler dilerim.” Samimi bir hava içerisinde ilk basın toplantısı sona ermiştir (Hamle, 24 Haziran 1960: 1-2).

Darbe sonrası yurttaki ve Sakarya'daki gelişmelerle ilgili olarak Sakarya basınında birçok haber yer almaya devam etmiştir. 10 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan “Kore Tugayımız geri çekiliyor” başlıklı haberde Kore'de savaşın başladığı günden beri düzenli olarak ikmal edilen Türk Tugayının geri çekileceği, bundan sonra yerine sadece bir bölüğün bırakılacağı, bu kararında Milli Birlik Hükümetinin onayı ile kabul edildiği beyan edilmiştir. Ayrıca Kore'de görev yapan askerlerinde bir ay içerisinde memlekete döneceği ifade edilmiştir (Adapazarı Akşam Haberleri, 10 Haziran 1960: 1).

14 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesine “Gürsel Halktan polisleri sevip saymasını istedi” başlıklı haberde ise Cemal Gürsel’in bir akşam önce radyodan yaptığı konuşmasıyla ilgili habere yer verilmiştir.

Devlet ve Hükümet Reisi Orgeneral Cemal Gürsel dün akşam radyoda yaptığı konuşmada: “polis memurlarımızı hizmetinizde ve emniyetiniz için gece gündüz çalışan evlatlarımız olarak sevmenizi ve saymanızı rica ediyorum” demiştir. Gürsel, aslında vatanperver olan emniyet mensuplarımızın bazılarının zalim ellerde maatteessüf katil mücrim olduklarını, üniversite olaylarından sonra halkın kısmen itimadını kaybettiğini söylemiştir. Devlet Reisi, bu şekilde harekete zorlananların binde onu teşkil ettiğini bildirmiş ve şöyle devam etmiştir: “Bunlar polis saflarından ayrılmış, haklarında takibata geçilmiştir. Elbette cezalarını görecektir. Fakat bütün vatandaşlarımızın kani olması lazımdır ki emniyet kadromuzun yüzde doksan beşi temizdir, fedakârdır vazifelerini sonsuz bir tahammül ve feragatle yapan, güveninize layık, yiğit ve vatan çocuklarıdır” (Hamle, 14 Haziran 1960: 1).

15 Haziran 1960 tarihli Sakarya Postası gazetesinde yer alan “Yedek Subaylar vaktinden evvel terhis olacak” başlıklı haberde ise 27 Mayıs darbesi sonrası silahlı kuvvetler mensubu subayların senelik izinleri kaldırılmış ve en kısa zamanda birliklerine dönmeleri istenmişti. Genelkurmay Başkan vekili Orgeneral Cevdet Sunay, bu durumun birkaç gün daha süreceğini ve izinlerin tekrar açılacağını ifade etmiş ve ayrıca terhis olacak olan yedek subayların da vaktinde terhis edilecekleri belirtmiştir (Sakarya Postası, 15 Haziran 1960: 1).

15 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesinde yer alan başka bir haberde ise Milli Birlik Komitesi Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilen karara göre Belediye Başkanlarının artık İçişleri Bakanlığı tarafından tayin edileceği belirtilmiştir (Anadolu, 15 Haziran 1960: 2).

16 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesinde yer alan “Hakaret ve adil suçlar için bir af çıkarılması muhtemeldir” başlıklı haberde ise son 7 sene içerisinde parti kavgaları sebebiyle hapis cezası alanlar hakkında bir af kanunu çıkarılmasının ön görüldüğü ifade edilmiştir (Hamle, 16 Haziran 1960: 1).

16 Haziran 1960 Hamle tarihli gazetesinde yer alan “Yeni vergi ihdas edilmeyecek” başlıklı haberde ise Milli Birlik Komitesinin yapmış olduğu toplantıya göre yeni vergilerin çıkarılmasının düşünülmediği belirtilmiştir. Ayrıca Maliye Bakanı Ekrem Alican’ın bu konu hakkında da radyoda bir açıklama yapacağı da ifade edilmiştir (Hamle, 16 Haziran 1960: 1).

18 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesinde yer alan “Sabıkların muhakemesinin Yassıada’da yapılması her bakımdan uygun görülüyor” başlıklı habere göre 27 Mayıs sonrası tutuklanan DP siyasetçilerin yargılamalarının muhtemelen yassıada’da yapılacağı ifade edilmiştir. Haber şöyledir.

Sabık ve sakıt iktidar mensuplarının duruşmalarının Yassıada’da yapılması kuvvetle muhtemeldir. Söylendiğine göre muhakeme adada yapıldığı takdirde memleketteki bütün barolardan birer temsilci ile yerli ve yabancı gazetelerden birer muhabir ve birer foto muhabiri, yüksek talebe birlikleri temsilcilikleri ve halk temsilcilikleri açık yapılacak duruşmayı takip edebileceklerdir. Duruşma Ankara’da veya İstanbul’da yapıldığı takdirde sabık ve sakıt iktidar mensuplarına karşı haklı bir infial duyan vatandaşlarımızın duruşmayı takip arzusu gösterecekleri tabii olduğundan ve sabıkların mahkemeye gidiş gelişlerinde kendilerini korumanın çok güç olacağı hakikati karşısında muhakemenin Yassıada’da yapılmasının çok uygun olacağı düşünülmektedir (Hamle, 18 Haziran 1960: 1).

16 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetesinde yer alan “Celal Bayar sakal bıraktı” başlıklı haberde ise Yassıada’da tutuklu bulunan Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın tıraş olmadığı ve sakal bıraktığı belirtilmiştir. Ayrıca haberde Celal Bayar’ın, kendisine çok nazik davranan muhafızlara ise pek sinirli davrandığı ifade edilmiştir (Sakarya Ekspres, 16 Haziran 1960: 1).

18 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde Celal Bayar’ın eşi hakkında bir haber yer almıştır. “Reşide Bayar ile kimse görüşmüyor” başlıklı habere göre İzmir Çeşme’deki köşkünde ikamet eden tutuklu Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın eşi Reşide Bayar’ın, kızı ve torunlarıyla beraber polis ve askerler tarafından korunduğu ve ihtiyaçlarının giderildiği ifade edilmiş. Ayrıca haberde Reşide Bayar’ın İzmir’e beş parasız geldiği ve kendilerini hiç kimsenin ziyaret etmediği de belirtilmiştir (Adapazarı Akşam Haberleri, 18 Haziran 1960: 1).

19 Haziran 1960 tarihli Sakarya Postası gazetesinde yer alan “Partizan memurların işine son veriliyor” başlıklı haberde ise Adalet, Eğitim, Ulaştırma Bakanlıklarından sonra Bankalar ve İktisadi Devlet teşkilatları partizan yani DP’li devlet memurlarının görevlerine son verileceğini belirtmiştir. Ayrıca yaş haddinden dolayı emekliye sevk edilmesi gerekirken DP iktidarının imtiyazı ile işe devam edenlerinde tasfiye edileceği belirtilmiştir (Sakarya Postası, 19 Haziran 1960: 1).

19 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesinde yer alan “Nazlı Tlabar çiklet istedi” başlıklı haberde dikkat çekicidir. Habere göre 27 Mayıs sonrası tutuklanan ve Harp

Okuluna götürülen DP milletvekili Nazlı Tlabar'ın, odasında devamlı sigara içtiği ve askerlerden çiklet istediği belirtilmiştir (Hamle, 19 Haziran 1960: 1).

20 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesinin manşetinde ise “Yüksek Adalet Divanı bugün ilan edilecek” başlıklı haber yer almıştır. Haberde aktarılanlara göre 27 Mayıs'tan beri ilk defa 24 saatlik istirahat imkânı bulan Milli Birlik Komitesi'nin yarın sabah tekrar mesaiye başlayacağını ve ilk iş olarak Yüksek Soruşturma Kurulu ile Yüksek Adalet Divanı azalarını ilan edeceği belirtilmiştir (Hamle, 20 Haziran 1960: 1).

Darbe sonrası Devlet Başkanı olan Orgeneral Cemal Gürsel 27 Mayıs sonrası ilerleyen süreç ve seçimlerin ne zaman yapılacağı ilgili basın yoluyla birçok beyanatta bulunmuştur. 20 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan “Genel seçimler Sonbahar da yapılacak” başlıklı haberde Devlet Başkanı ve Başbakan Orgeneral Cemal Gürsel'in, genel seçimlerin muhtemelen sonbaharda yapılacağını söylediği belirtilmiştir. Ayrıca Cemal Gürsel'in, halledilecek birçok meselenin bulunduğunu bu meselelerin halledildiği takdirde hemen seçimlere gidileceğine dair bir açıklamada bulunduğu da ifade edilmiştir (Adapazarı Akşam Haberleri, 20 Haziran 1960: 1).

CHP'nin ve İsmet İnönü'nün 27 Mayıs darbesi sonrası darbeye karşı tavrının destekleyici olduğu bilinmektedir. 22 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetesine yansıyan “İsmet İnönü'nün İnkılâp hareketi ile ilgili tamimi” başlıklı haberde bu durumu açıklar niteliktedir. Gazetede yer alan bu habere göre İsmet İnönü, kendi teşkilatına yapmış olduğu duyuruda 27 Mayıs inkılâp hareketini tasvip ettiğini bildirmiş, her kademedeki CHP teşkilatının inkılâp idarecilerinin isteklerine uymaları gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca İnönü, menfi davranışlardan da uzak durulmasını da emretmiştir (Sakarya Ekspres, 22 Haziran 1960: 1).

20 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan “Sakarya CHP heyeti Devlet Başkanı Cemal Gürsel ve İsmet İnönü'yü ziyaret etti” başlıklı haber de dikkat çekicidir. Haberde Sakarya CHP heyetinin Ankara'ya yaptıkları ziyaretten bahsedilmiştir. Haberde yazılanlara göre Sakarya'dan Ankara'ya giden 100 kişilik CHP kafilesi Cumartesi günü saat 17.00'da Dışişleri Bakanlığında Orgeneral Cemal Gürsel tarafından kabul edilmiştir. Heyet Pazar günü ise Anıtkabir'e çelenk

koymuş ve ardından CHP Genel Başkanı İsmet İnönü'yü evinde ziyaret etmiştir (Adapazarı Akşam Haberleri, 20 Haziran 1960: 1).

27 Mayıs darbesinin etkisi tüm hayata yansımıştır. Darbe sonrası darbenin baş aktörü konumundaki Orgeneral Cemal Gürsel adına futbol turnuvası düzenlenmiştir. 20 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetesinde yer alan “Cemal Gürsel kupasında Fenerbahçe Adapazarı karmasını 5-2 yendi” başlıklı haberde 19 Haziran Cumartesi günü saat 15.15’de İstanbul Mithat Paşa Stadyumu’nda oynanan maçta Fenerbahçe’nin Adapazarı karmasını 5-2 mağlup ettiği yazmaktadır (Sakarya Ekspres, 20 Haziran 1960: 1).

20 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesinin manşetinde “Yüksek Adalet Divanı bugün ilan edilecek” başlıklı haber yer almıştır. Haberde aktarılanlara göre 27 Mayıs’tan beri ilk defa 24 saatlik istirahat imkânı bulan Milli Birlik Komitesi’nin yarın sabah tekrar mesaiye başlayacağını ve ilk iş olarak Yüksek Soruşturma Kurulu ile Yüksek Adalet Divanı azalarını ilan edeceği belirtilmiştir (Hamle, 20 Haziran 1960: 1).

24 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetesinin manşetinde ise “Milli Birlik Komitesi üyeleri bugün yemin ediyor” başlıklı haber yer almıştır. Haberde aktarılanlara göre darbe sonrası ülke yönetimini ele alan MBK’nın Mecliste yemin edeceği belirtilmiştir. MBK Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel’in konuşması ile başlayacak olan yemin töreninin TBMM’de yapılacağı, törenin Ankara ve İstanbul radyolarından canlı olarak yayınlanacağı da ifade edilmiştir (Sakarya Ekspres, 24 Haziran 1960: 1).

24 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesinde ise Yassıada’da tutuklu bulunan DP’lilere iyi muamele yapıldığına dair bir haber yayınlanmıştır. Habere göre 27 Mayıs sonrası tutuklanıp Yassıada’ya gönderilen eski iktidar mensuplarının aileleri ile haberleşmelerinin mükemmel olduğu, ayrıca tutukluların ailelerinin adaya her türlü giyecek ve yiyecek paketlerini gönderdikleri ifade edilmiştir (Hamle, 24 Haziran 1960: 2).

24 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetesinde yer alan “Gizlenen sabıklar birer birer ele geçiriliyor” başlıklı haberde ise 27 Mayıs sonrası tutuklanmaya başlanan DP’li siyasetçilerin bazılarının eş ve dostlarının evlerinde saklandıkları, bu saklananların ise tek tek yakalanmaya devam ettiği bildirilmiştir (Sakarya Ekspres, 24 Haziran 1960: 1).

24 Haziran 1960 tarihli Anadolu gazetesinde yer alan “Orduya küfrettiğinden adalete verildi” başlıklı haberde ise şunlar yazmaktadır.

Adapazarı çeşme meydanı caddesi 39 sayılı evde oturan Erdoğan Kavafoğlu karakola müracaatında, Adapazarı Güneşler Köyü halkından zirai donatım fabrikası bekçisi Mehmet Asutay adındaki şahıs, sabık Vali Nazım Üner’in tevkif edilmesine sinirlenip, “onu Yassıada’ya süren ordunun anasını avratını s.k “ demek suretiyle orduya küflettiğini ve ordunun manevi şahsiyetine hakarete bulunduğu şikâyet etmesi üzerine suçlu yakalanarak hakkında tanzim edilen evrakla adalete teslim edilmiştir (Anadolu, 24 Haziran 1960: 1).

24 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetesinde yer alan diğer bir haberde ise “Korgeneral Hayati Ataker Jandarma Genel Kumandanı oldu” başlığı yer almıştır. Haberde 27 Mayıs darbesinde 15. Kolordu Kumandanlığında bulunan ve Sakarya, Kocaeli, Bolu ve Zonguldak vilayetlerindeki Askeri idareye bakan Hayati Ataker’in, Jandarma Genel Kumandanlığına tayin edildiği ifade edilmiştir. (Sakarya Ekspres, 24 Haziran 1960: 1).

24 Haziran 1960 tarihli Anadolu gazetesinde yer alan haberde ise 27 Mayıs sonrası kurulan kabinede Milli Eğitim Bakanlığına getirilen Fehmi Yavuz’un 27 Mayıs İnkılâbının önemini okullarda gerektiği gibi öğretileceği ile ilgili yaptığı konuşmaya yer verilmiştir. Haber şöyledir.

İnkılâp hareketi ve okullar hakkında konuşan Milli Eğitim Bakanı Profesör Fehmi Yavuz: “Şurasını belirtelim ki inkılâpçı Türk öğretmenleri, güç siyasi şartlar altında dahi ödevini yapmış ve inkılâp tarihimizi gerektiği gibi öğretmeye çalışmıştır.” Dedi.

Milli Eğitim Bakanı Fehmi Yavuz, Türk siyasi tarihinde önemli bir mevki işgal eden 1946 yılından 27 Mayıs milli inkılâbına kadar geçen devrenin bütün okullarda öğrencilere en geniş şekilde öğretilmesi için gereken tedbirlerin şimdiden alındığını söylemiştir. Milli Eğitim Bakanı sözlerine şöyle devam etmiştir: “1946’dan 27 Mayıs tarihine kadar olan yakın mazimize ait olayların Türk gençliğine gerektiği gibi öğretilmesi ve tahlil edilmesi işi sadece bir dersin tedris imkânları içerisinde mütalaa edilmemelidir. Okullarımızın sınıf içi ve sınıf dışı her türlü eğitim faaliyetlerinde bu mevzuular üzerinde ehemmiyetle durulacaktır” (Anadolu, 24 Haziran 1960: 1).

25 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetesinde ise “Sabık iktidar tarafından tehir edilen Aziz Atatürk’ün bahşettiği 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı’nın 41. Yıldönümü bütün yurttaki gibi şehrimizde de yarın kutlanacak” başlıklı haber yer almıştır. Haberde DP iktidarı döneminde ertelenen 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramının yetkililer tarafından hazırlanan program ile Sakarya’da da kutlanacağı belirtilmiştir. Ayrıca haberde “Büyük bayram hepimize kutlu ve mutlu olsun. Bütün

şehrimiz bayraklarla süslenmiştir” ifadelerine de yer verilmiştir (Sakarya Ekspres, 25 Haziran 1960: 1).

27 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesinde yer alan “Vilayet Basın Sözcüsü Demir Abaan’ın Milli İnkılâp hakkındaki konferansları takdir topluyor” başlıklı haberde ise 27 Mayıs darbesi sonrası Sakarya Valiliği sözcülüğüne getirilen Yarbay Demir Abaan’ın, milli inkılâp hareketinin mana ve önemini anlatmak maksadıyla konferanslar verdiği belirtilmiştir. Bu doğrultuda Şeker fabrikası ve Vagon fabrikasında konferanslar verildiği ve bu konferansların ise halkta büyük takdir topladığı ifade edilmiştir (Hamle, 27 Haziran 1960: 1).

28 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesinde yer alan “Tarihi hakikatlerin tahrif edildiği okul kitapları” başlıklı haberde Milli Eğitim Bakanlığının lise, ilkokul ve ortaokullarda okutulan tarih ve yurt bilgisi kitaplarının bir heyet tarafından tetkik edildiği belirtilmiştir. Ayrıca DP döneminde tarihi hakikatlerin tahrif edilerek öğrencilere okutulan bu kitapların yaz aylarında düzeltilerek yeniden basılacağı ifade edilmiştir (Hamle, 28 Haziran 1960: 1).

28 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesinde Devlet Başkanı Cemal Gürsel’in bir önceki akşam radyodan yaptığı konuşması da yer almıştır. Habere bakıldığında Cemal Gürsel’in darbeyi meşrulaştırma çabası ve DP’ye gönül veren vatandaşların da sempatisini kazanmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. “İnkılâp DP’ye karşı değildir” başlığı ile verilen haberde Cemal Gürsel’in açıklamaları şöyledir.

Devlet ve Hükümet Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel, bu akşam radyoda vatandaşlara hitaben yaptığı bir konuşmasında memleketin bazı yerlerinde bir kısım partililerin Demokrat Parti mensuplarına takındıkları nahoş tavırlar üzerinde durmuş ve bu hava içinde huzur bozmak gayretinde olanlara asla müsamaha edilmeyeceğini ifade etmiş, yapılan hareketin DP’ye karşı olmadığını memleketi sömüren mahdut bir zümreyi bertaraf etmek için yapıldığını söylemiştir. Cemal Gürsel’in konuşması aynen şöyledir:

Muhterem vatandaşlarım memleketin bazı yerlerinde bir kısım partililerin Demokrat Parti mensuplarına karşı nahoş tavırlar takındıklarını, bazense bunu tecavüz derecesinde ileri götürdüklerini esefle haber alıyorum.

Memleketimizin sükûn ve istikrarı esas prensibimiz olan hak ve hürriyet mefhumu ve bütün vatandaşlara karşı eşit muamele anlayışı ile asla bağdaşmayan bu hareketler kadar manasız ve çirkin bir hal tasavvur edilemez.

DP’li vatandaşların bizim kadar masum ve vatanperver olduklarını anlayamamak güya bu bütün parti mensuplarını hükümetle beraber mesul farz ederek politika hırsı ile onlara tecavüze yeltenmek, memlekette meydana gelen temiz hürriyet ve güvenlik havasını zehirlemek demektir. Bu hava içerisinde bir kısım vatandaşların huzurunu bozarak onlara da ıstırap yaratmak en hafif manası ile haksızlık ve şuuruzluktur. Esasen buna kimsenin de hakkı yoktur. Çok defada tekrar edildi. Bu hareket şu ve bu parti hesabına değil, partili ve partisiz bütün

vatandaşların hak ve huzuru için yapılmıştır. Ve bu hareket DP'ye karşı değildir. Hepimizi ve DP'lileri de aldatarak memlekette fenalık eden, onu sömüren mahdut bir zümreyi bertaraf etmek ve DP'li vatandaşların da yolunu aydınlatmak için yapılmıştır. Hükümetimiz bu gibi hareketlere asla müsamaha etmeyecek ve cüret edenleri cezalandıracaktır. Bütün parti mensuplarında rica ederim. Vatandaşları birbirine düşman eden fena havayı yeniden ihya etmeye çalışmayalım. Hangi partiye mensup olursa olsun birbirimizi sevmeyi ve saymayı bilelim. Güzel inkılâbı kendileri hesabına yapılmış farz edenleri uyaralım. Hayrımız ve menfaatlerimiz ayırıcı davranışlarda değil, birbirimizin haklarına hürmet ederek birleştirici bir ruh taşımamızdadır. Buna bütün vatandaşlarımızın ehemmiyetle dikkatini çekerim. Saygı ve sevgilerimi sunarım (Hamle, 28 Haziran 1960: 1).

30 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesinde yer alan “TBMM bütçesinde tasarruf yapıldı” başlıklı haberde DP iktidarının iktisadi alanda açtığı derin yaraları kapatabilmek için tasarruf maksadıyla TBMM bütçesinden 2.370.954 Lira Milli Birlik Komitesi tarafından bloke edildiği bildirilmiştir. Böylece % 43 tasarruf yapıldığı belirtilmiştir (Sakarya Postası, 30 Haziran 1960: 1).

1 Temmuz 1960 tarihli Sakarya Postası gazetesi ise Devlet Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel'in, Halka eşit muamele yapılmasıyla ilgili demecine yer verilmiştir “Gürsel'in demeci millete huzur verdi” başlığı ile verilen haberde de şunlar yazmaktadır.

Memleketin çeşitli köşelerinde bazı partililerin gayretkeşlik yaparak Demokrat Parti mensuplarına huzursuzluk verecek muamelelere girişmeleri üzerine Devlet Başkanımız Sayın Cemal Gürsel tarafından verilen demeç bütün memlekette derin bir memnuniyet ile karşılanmıştır. Gürsel demecinde: "On yıl süren karanlık bir devirden sonra hürriyete kavuşan Türk milletine adil irademiz eşit muamele yapmakta azimli ve karardır. Bütün vatandaşlarımız bu asil prensibin asla değişmeyeceğini bilerek el ele vermeli ve huzur içinde çalışarak yaşamalıdır" (Sakarya Postası, 1 Temmuz 1960: 1).

2 Temmuz 1960 tarihli Hamle gazetede ise Sakarya'nın tutuklanan eski Valisi Nazım Üner hakkında “Sabık Vali Nazım Üner hakkında yapılan ihbar” başlıklı habere yer verilmiştir. Haberde Vali Nazım Üner'in kendisine yaptırdığı bir apartmanın demirlerinin, şehirde yapılmakta olan Hastane ve Cezaevine ait olduğunun tespit edildiği ifade edilmiştir (Hamle, 2 Temmuz 1960: 1).

4 Temmuz 1960 tarihli Sakarya Postası gazetesinin manşetinde ise “Düşük iktidar zamanında verilmeyen Devlet Demiryolları memurlarının temettü ikramiyeleri veriliyor” başlıklı haber yer almıştır. Habere göre Sakarya da DP iktidarı zamanında Devlet Demiryolu memurlarına verilmeyen temettü ikramiyelerinin bu günden itibaren ödenmesi için talimat verildiği, bu haberi duyan memurların ise çok sevindiği ifade edilmiştir (Sakarya Postası, 4 Temmuz 1960: 1).

4 Temmuz 1960 tarihli Sakarya Postası gazetesinde yer alan başka bir haberde ise tahkikat komisyonunun Şehirdeki yolsuzlukları tespit için çalışmalarına devam ettiği bildirilmiştir. Çalışmalar neticelendikten sonra sonuçlar valiliğe arz edilip daha sonra da basın yolu ile halka duyurulacağı ifade edilmiştir (Sakarya Postası 4 Temmuz 1960: 1).

4 Temmuz 1960 tarihli Sakarya Postası gazetesinde yer alan “Teslim olmayan sabıklar vatan haini sayılacak” başlıklı habere göre 27 Mayıs sonrası gerek yurt dışında gerekse yurt içerisinde teslim olmayan DP’li vekiller veya mensuplarının teslim olmadıkları ve Yüce Divan’da hesap vermedikçe vatan haini sayılacakları belirtilmiştir. Ayrıca haberin devamında bu gibiler için özel bir kanun çıkarılmasının da muhtemel olduğu da ifade edilmiştir (Sakarya Postası, 4 Temmuz 1960: 1).

6 Temmuz 1960 tarihli Sakarya Postası gazetesinde yer alan habere göre 27 Mayıs inkılâbının halka eşit muameleyi getirdiği ifade edilmiştir. “Yıllardan beri özlenen eşit muamele” başlığı atılan haberin devamında ise şunlar yazmaktadır.

Milletimizin asırlarca beklediği ve özlediği huzura Milli Birlik Hükümetinin sayesinde kavuştu. Milli İnkılâp Hükümetimizin bakanlıklar kanalıyla daire, müdür ve memurlarına ilk direktifi;

1-Eşit Muamele

2-Dürüst Muamele

3-Güler yüz

Bu vefakâr ve cefakâr Türk Milleti yıllarca hatta asırlarca beklediği ve özlediği hususa ancak Milli Birlik Hükümetinin sayesinde kavuştu. Artık her hangi bir dairede görevli memur vatandaşın göğsündeki rozete göre muamele yapılmayacak kanunun emrettiği kanun çerçevesinde yapılacak (Sakarya Postası, 6 Temmuz 1960: 1).

7 Temmuz 1960 tarihli Sakarya Postası gazetesinde yer alan “yeni Anayasaya dair bazı esaslar” başlıklı haberde ise yeni hazırlanacak olan anayasanın genel olarak izahı yapılmıştır. Yeni anayasanın detaylarını veren haber şöyledir.

Hazırlanmakta olan yeni Anayasada şu esasların yer alması için prensip anlaşmansa varıldığı bildirilmektedir.

1-Millet Meclisi 350 kadar Milletvekilinden, teşekkül edecektir.

2- Ayan Meclisi 150 kadar üyeden teşekkül edecektir.

3-Anayasanın kabul edildiği umdelere aykırı kanunlar çıkartılmak ve tefsirler yapılmak istenmesi halinde son söz anayasa mahkemesinin olacaktır.

4-Devlet Reisi tek dereceli olarak meclis dışından seçilecek, kabineye meclis dışından üye alınabilecektir. Devlet Reisi 7 sene müddetinde tarafsız vazife görecektir. (Sakarya Postası, 7 Temmuz 1960: 1).

12 Temmuz 1960 tarihli gazetenin manşetinde ise “Sakitler hakkında tahkikat başladı” başlıklı haber yer almıştır. Haberde 27 Mayıs sonrası tutuklanıp Yassıada’ya götürülen DP’lilerin ifadelerinin alınmaya başlandığı belirtilmiştir.

Yüksek Soruşturma Kuruluna bağlı olarak çalışacak üçer kişilik komisyon azaları tahkikata başlamış bulunmaktadır. Komisyonların çalışmaları sona erdikten sonra halen Yassıada, Davutpaşa ve diğer kırsalalarda bulunan sakitlerin ifadesini almak üzere yeteri kadar komisyon teşkil edilecektir. Bu çalışmada bittikten sonra haklarında muhakeme kararı verilmiş olan sakitler, Yüksek Adalet Divanına sevk edilecekler (Sakarya Postası, 12 Temmuz 1960: 1).

12 Temmuz 1960 tarihli Sakarya Postası gazetesinde yer alan “27 Mayıs sigarası çıkıyor” başlıklı habere göre Tekel idaresi 27 Mayıs İnkılâbının bir hatırası olarak piyasada 75 kuruş’a satılması tahmin edilen “27 Mayıs” ismiyle bir sigaranın çıkartılacağını belirtmiştir. Ayrıca haberde bu sigaranın Bafra ayarında olacağı da ifade edilmiştir (Sakarya Postası, 12 Temmuz 1960: 1).

2.1.2. Askeri Yönetimin Sakarya’daki Uygulamaları

27 Mayıs darbesi sonrası ülkede ve vilayetlerde yönetimi ele alan askeri idare bir takım uygulamalar başlatmıştır. Sakarya basınına yansıyan haberlere bakıldığında bu uygulamaların başında Esnafta yapılan ucuzluk kampanyaları gelmektedir. Darbecilerin halka sempatik görünmek ve halkın güvenini kazanmak için bu uygulamaları yaptığı anlaşılmaktadır. Adapazarı Belediyesi Başkanı Yarbay Cevat Özsunay’ın önderliğinde başlatılan ucuzluk kampanyasıyla ilgili indirim haberleri gazetelerdeki yerini almıştır. 14 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesi manşetinde “Adapazarı Askeri Belediye Reisi Yarbay Cevat Özsunay dün bir basın toplantısı yaptı” başlığı ile verilen haberde 27 Mayıs sonrası Adapazarı Belediye Başkanlığına getirilen Yarbay Cevat Özsunay’ın gerçekleştirdiği basın toplantısından bahsedilmiştir. Basın toplantısında Başkan Özsunay, Belediyenin çalışmaları hakkında beyanat vermiş ve esnafta kapsamlı bir indirim uygulamasının yapılacağını ifade etmiştir. Gazetede yer alan haberin detayları şöyledir.

Dün saat 16.00’da Adapazarı Askeri Belediye Reisi Yarbay Cevat Özsunay makamında bir basın toplantısı yaparak gazetecilere belediye çalışmaları hakkında izahat vermiştir. Gazetecilerin hemen hepsinin iştirak ettiği bu toplantıda reis, kendisine sorulan birçok sorulan sualleri cevaplandırmış ve bir hesap hakkında henüz malumatı olmadığını söyleyerek çok yakında yapacağı ikinci bir toplantıda bunları cevaplandıracağını beyan etmiştir. Askeri idarenin her şeyden fazla halkın sempatisine ihtiyacı olduğunu söyleyen başkan, Sakarya esnafının da, askeri idareye yardımcı olarak fiyatlarda indirme yapmaya başladıklarını ve ilk

defa sinemaların bilet başında 25 kuruşluk bir indirme yaptıklarını, aynı gün saat 17.00'da 37 esnaf cemiyeti idare heyeti azalarının iştiraki ile yapılacak bir toplantıdan sonra şehrimizde geniş bir esnaf kitlesinin ucuzluk kampanyasına iştirake karar vereceklerine emin olduğunu belirterek: "Esnafımız hiçbir tazyik altında olmadan fiyat indirimlerine kendi arzularıyla iştirak etmektedirler" demiştir. Daha sonra belediye işlerine temas eden başkan:" Henüz hiçbir yolsuzluğa rastlamadan, yalnız memurların tahsil durumları vasatın altında buluyoruz ve bu beni çok üzüyor" diyerek, diğer hususların izahını yapmıştır. Ve toplantı saat 17.45'te sona ermiştir (Adapazarı Akşam Haberleri, 14 Haziran 1960: 1).

14 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesinin manşetinde de Adapazarı Belediye Başkanı Dr. Yarbay Cevat Özsunay'ın yaptığı basın toplantısı ile ilgili haber yer almıştır. Haberde belediye binasında yapılan basın toplantısında Başkan Cevat Özsunay her türlü ihtiyaç maddesinde ucuzlatmaya gidileceğini, bu konuda çalışmalar yaptıkları ifade edilmiştir (Hamle, 14 Haziran 1960: 1).

15 Haziran 1960 tarihli Demokrat Sakarya gazetesine bakıldığında esnafa tam olarak istenilen indirim olmadığına dikkat çekilmiştir. "Çarşı ve pazar yerinde satılan sebze fiyatları çok farklı Belediyenin dikkatini çekiyoruz" başlıklı haberde şunlar yazmaktadır.

İnkılâp hareketinden sonra yurdumuzun birçok yerinde gıda maddeleri fiyatlarında bazı esnaf kendiliğinden tenzilat yapmaktadır. Bu mevzuda şehrimiz esnafında henüz gözle görülür bir kıpırdanış yoktur. Öteden beri Pazar yerlerinde satılan sebze fiyatları çarşıda satılanlardan çok ucuzdur. Sebze fiyatlarının bazıları Pazar yerinde yarı yarıya farklıdır. Belediye Reisi Dr. Yarbay Cevat Özsunay'dan, sebzeçiler çarşısında sık sık fiyat kontrolü yapması istenmektedir (Demokrat Sakarya, 15 Haziran 1960: 1).

Bir gün sonra yani 16 Haziran 1960 tarihli Demokrat Sakarya gazetesinin manşetinde yer alan habere bakıldığında Belediye Başkanlığı öncülüğünde Sakarya'da esnafın yapmış olduğu indirimlerin listesi yer almıştır. "Milli İnkılâp hareketine esnaf sattığı maddeleri ucuzlatmak suretiyle katılıyor. Dernek ve teşekküller idarecileri Belediye Reisi Yarbay Cevat Özsunay'ın Başkanlığında yaptıkları toplantıda indirim nispetlerini kararlaştırmışlardır" başlıklı haberin detayları şöyledir.

Kasap, Fırıncı, Bakkal, Terziler Kunduracılar ve diğer ve diğer esnafın indirim nispetlerini ihtiva eden listeyi neşrediyoruz

Milli inkılâp hareketlerine katılmak ve hatta bu hareketlere bilfiil iştirak etmek ve Milli Birlik Komitesinin vatan ve millet uğrunda girişeceği işlerde yardımcı olmak maksadıyla Askeri Belediye Reisi Cevat Özsunay'ın Başkanlığında aşağıda isimleri yazılı Esnaf Dernekleri Birliği ve diğer Dernek Başkan ve üyelerinin iştirakiyle yapılan toplantıda şu hususlar kararlaştırılmıştır. Bu Dernek ve Teşekküller bugünlerin hürriyet havasını estiren hükümetlerin içinde buldukları müzayakaya maddi ve manevi varlıkları ile iştirak etmeyi milli bir vazife telakki etmiş. Bu itibarla badema imal ve satışa arz edilen veya belediye narhına tabi olan ücretlerde aşağıda isimleri hizalarında gösterilen nispetler dâhilinde tenzilat yapmayı kararlaştırmıştır. Yapılan bu tenzilatla teşekküle bağlı üyelerce etiketler ve tarifeler

üzerine eski fiyatların üzeri okunacak şekilde çizilecek ve yan tarafına yeni fiyatları yazmak suretiyle halkın itialine arz edilecek. Diğer imalatçılar imal edip müşteriye verecekleri maddelerde eski satış fiyatı ile yeni fiyatı arasındaki farkları teberrüz ettirmek suretiyle belirtecekler. Ayrıca tenzilatlı satış ve tarifeler Belediye hoparlörü ile halka duyurulacak. Bu hususta Askeri Belediye Reisinin mevcut imkânlar nispetinde yayın ve sair işlerde yardımcı olması hususunda kolaylığın gösterilmesine yardımcı olmasını temin etmiş ve toplantıya Askeri Belediye Reisinin bu samimi hislerinden dolayı teşekkürleri arasında son verilmiştir.

Oteller: eski belediye tarifesi üzerinden her yatak fiyatından 25 kuruş indirim yapmışlardır.

Kasap Cemiyet: eski fiyatlardan yüzde 10 ve 15 nispetinde bir indirim yapmışlardır.

Koyun ve Kuzu, 700 kuruş'tan 650 kuruş'a

Sığır kıyma, 640 kuruş'tan 600 kuruş'a

Dana, 520 kuruş'tan 500 kuruş'a

Fırıncılar Cemiyeti: eski fiyatlar aynı kalmak şartıyla ekmek başına 10 gram yükseltilmiştir.

Yazlık Sinema ücretlerinde 1. Mevki bilet ücreti 125 kuruş'tan 100 kuruş'a, 2. Mevki bilet ücreti 100 kuruş'tan 75 kuruş'a indirilmiştir.

Terziler, 1. Sınıf 125 lira'ya elbise dikecekler. 2. Sınıf ve diğer sınıflar 75 ile 100 lira arasında olacak.

Bakkallar, %10

Dökümcüler, %25

Bakıcılar, %15

Süpürgeciler %25

Kunduracılar %10

Şeker ve Helvacılar %25

Lokantacılar, %10

Yoğurtçular, eski fiyat olan tam yağlı yoğurt 125 kuruş'tan 130 kuruş'a, yarım yağlı yoğurt 120 kuruş'tan 100 kuruş'a, süt perakende 100 kuruş'tan 90 kuruş'a

Nalbantlar, çift turnaklı hayvanlardan nallama bedelinden 250 kuruş indirim yapmışlardır (Demokrat Sakarya, 16 Haziran 1960: 1-2).

Yeni indirim haberleri sonraki günlerde de devam etmiştir. 17 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesinde yer alan “Adapazarı Belediye Reisi Dr. Cevat Özsunay Esnafla yaptığı toplantıda ucuzluk işini görüştü” başlıklı haberde Askeri Hükümetin, Türkiye'nin içinde bulunduğu iktisadi güçlükleri kolaylaştırmak için satılan madde fiyatlarında ucuzlatma isteğinden bahsedilmiştir. Adapazarı Belediye Başkanı Yarbay Cevat Özsunay'ın ise Sakarya'daki esnafla toplantı yapıp ucuzlatma işini görüştüğü ifade edilmiştir. Ucuzlatma sonrası esnafta yapılan yeni indirimler şöyle olmuştur.

İsmail Türker Sabun, 330 kuruş'tan 300 kuruş'a, indirilmiştir.

Kiremit, birinci nevi 46 kuruş'tan 45 kuruş'a, ikinci nevi 25 kuruş'tan 24 kuruş'a, indirilmiştir.

Tuğla, birinci nevi 90 lira'dan 87,5 lira'ya indirilmiştir.

Kadın ve Erkek Berberleri %10, Marangozlar %10, Tenekeçiler %10, Köseli ve Dericiler %5, Elektrikçiler %10, Manifaturacılar ve Tuhaftıyeciler %10, Sarraflar %10 indirim yapmışlardır.

Gazozcular, toptan 17 kuruş'tan 15 kuruş'a indirilmiştir.

Çene ve Kuzuluk suyu bayileri, küçük damacana 250 kuruş'a büyük damacana 500 kuruş'a indirilmiştir (Hamle, 17 Haziran 1960: 1).

24 Haziran 1960 tarihli Demokrat Sakarya gazetesinde de Askeri Belediye Başkanlığı öncülüğünde esnafa yapılan yeni indirimlerle ilgili habere yer vermiştir.. “Adapazarı Askeri Belediye Reisliğinden bildirilmiştir” başlıklı haberde Belediyenin esnafa yapmış olduğu yeni indirimler şöyledir.

Aşağıda isimleri yazılı esnaf teşekkülleri milli inkılâp hareketine şükran borçlarını ede etmek, bugünkü inkılâp hükümetinin millet uğrunda göstereceği işlerde yardımcı olmak maksadıyla meşru kar hadlerinden hizalarına gösterilen nispetler dâhilinde tenzilatlı satış yapmayı ve etiketler üzerinden göstermek suretiyle belirtmeyi milli bir vazife telakki etmiştir.

Oto parçacıları İsmail Kuriş, Mehmet Uraloğulları şirketi, Kemal Saraçoğlu firmaları yüzde 10, Saat ve Gözlükçü esnafı yüzde 15, Mefruşat ve Mobilyacılar yüzde 10, Yorgancılar yüzde 10, Kuyumcular yüzde 10, Nalburlar yüzde 25 karla satacakları madde de malzeme fiyatlarında yüzde 10 nispetinde tenzilatlı satışlarda bulunacaklardır.

Askeri Belediye Reisi Dr. Yrb. Cevat Özsunay (Demokrat Sakarya, 24 Haziran 1960: 1).

Darbe sonrası askeri yönetimin diğer bir uygulaması ise Devlet hazinesine yardım kampanyaları ile ilgili olmuştur. DP döneminde devlet hazinesinin boşaltıldığını ve iflas noktasına geldiğini iddia eden darbe yönetimi, tüm yurttaki devlet hazinesinin stokunu arttırmak için yardım kampanyaları başlatmıştır. Sakarya basınına bakıldığında bu kampanyalar ile ilgili birçok haber gazetelerde yer almış ve Sakarya halkının da bu yardım kampanyasına katılması teşvik edilmiştir. Sakarya'daki bu yardım kampanyalarına halkın katılımını teşvik etmek için Askeri Valilik 24 numaralı tebliği yayınlamıştır. Tebliğde bu yardım kampanyasına en başta Ordu mensuplarının da katıldığından bahsedilmiş ve ayrıca yapılacak yardımların nasıl icra edileceğine dair malumat verilmiştir. Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde de yer alan 24 numaralı tebliğ şöyledir.

24 Numaralı Tebliğ, Valilik sözcülüğünden bildirilmiştir.

Vali Mete Yurdakul'un Sayın Sakaryalılarına bildirisi:

Kuvvetlendirilmesi devletimizin dış itibarı, gücü ve geleceği bakımından çok önemli olan devlet hazinesine, nişan yüzüklerini vermek suretiyle Türk Ordusu mensupları katılmışlardır. Sakarya'mızdan da bu necip yardıma icra memuru Mustafa Tam eşi ile birlikte katılmış, halkın yardım hareketinin ilk fazilet örneğini vermiştir. Valilikte bu yardımları makbuz karşılığında

teslim almak üzere bir büro kurulmuş, nişan yüzükleri veya emsali her çeşit altından mamul olan menkuller devlete hediye olarak kabule başlanmıştır. Hazineye bağışlanan Alyans ve emsali teberrular, Metin Karagülle Pasajında Defterdarlık Muhasebe Müdürlüğünde teşkil edilen heyet almaya başlamıştır. Sayın Sakaryalıları sevgi ile duyurulur (Adapazarı Akşam Haberleri, 11 Haziran 1960: 1).

9 Haziran 1960 tarihli Anadolu gazetesinde yer alan “Ordu örnek bir yardım yaptı” başlıklı haberde “Eski iktidarın tükettiği devlet hazinesini takviye için 1. Zırhlı Tugay ve İstanbul’daki ordu mensupları altın yüzüklerini hazineye bağışlıyorlar” ifadeleri yer almıştır. Ordu mensuplarının hazineye yaptıkları yardımları aktaran haberde yazarlar şöyledir.

Sabık ve sakıt devlet ricalinin her sahada olduğu gibi mali ve iktisadi sahada da açmış ve bırakmış olduğu derin rahnelerin kapatılmasında, çekilecek güçlüklerin yenilmesi kolaylaştırılması ve devlet hazinesindeki altın stokunun takviyesi bakımından naçiz bir yardım olmak üzere Birinci Zırhlı Tugay Subay, Astsubay ve aileleri ile erler büyük bir şevk ve arzu ile hazineye vermek üzere altın yüzüklerini teslim etmişlerdir. Bu kere haber aldığımızı göre İstanbul’da bulunan bütün Subay Astsubay ve aileleri ile erler de hazineye takviye edecek. Bu örnek harekete iştirak etmek üzere talepte bulundurmaktadır. Ayrıca çeşitli kademe ve vazifelerde bulunan ordu mensuplarına verilmek üzere kanunun bahşettiği makam ödeneklerini hiçbir askeri şahıs kabul etmemiş ve bundan böyle kabul etmeyeceklerini bildirmiş olduklarından makam ödenekleri hazineye iradı kaydedilmeye başlanmıştır. İzmit Garnizon Subay ve askeri memur aileleri Türk Silahlı Kuvvetlerinin tahakkuk ettirdiği milli inkılâbı mali bakımdan desteklemek maksadıyla nişan ve nikâh yüzüklerini teslim etmek üzere Kocaeli Askeri Valiliğine müracaatta bulunmuşlardır. Vali Tümgeneral Raif Yaşar “Bağışta bulunanlara Türk milletine has fedakârlığın asil bir örneği olan bu mütevazı bağışlarınızı iftiharla karşıladım” demiştir (Anadolu, 9 Haziran 1960: 1).

11 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan “Hazineye yardım kampanyası şehrimizde de başladı” başlıklı haberde ise Sakarya’da başlatılan hazineye yardım kampanyasında bağışta bulunanların isimleri ve yaptıkları bağış miktarı yer almıştır.

Hazinedeki altın stokunu arttırmak ve sabık iktidarın iflas haline getirdiği devlet hazinesini takviye etmek için açılan “ Hazineye altın ve alyans bağışlama ” kampanyasına şehrimizde de başlanmıştır. Bugün Defterdarlık Muhasebe Müdürlüğüne aşağıdaki şahıslar alyans ve bilezik teberruunda bulunmuşlardır. Arzu eden altın yerine nakit teberru edebilir. Bugün kampanyaya iştirak edip bağışta bulunanları bildiriyoruz.

1-Alyans Yüzük, Bedri Üner, Tüccar

2-Alyans Yüzük, Ayşe Üner

3-Alyans Yüzük, Abdullah Çavdar, Tüccar

4-Alyans Yüzük, Latife Çavdar

5-Alyans Yüzük, Fahrettin Kırzioğlu

6-Alyans Yüzük, Nebahat Kırzioğlu

7-Alyans Yüzük, Şerif Baykurt, Öğretmen

8-Alyans Yüzük, Meliha Bozkurt

9-Alyans Yüzük, Fahri Yetiş

10-Şövalye Yüzük, İsmet Uzman, Keresteci

11-Alyans Yüzük, Mithat Dalkılıç, Memur

12-Alyans Yüzük, Hüseyin Çeltik

13-Altın Yüzük, Ahmet Rahvalı, Kuyumcu

14-Alyans Yüzük, Müzeyyen Çeltik

15-Alyans Yüzük, Şevket Yalçın, Kunduracı

16-Alyans Yüzük, Hakkı Taşöz, Tüccar

17-Alyans Yüzük, Halide Taşöz, Ev kadını (Adapazarı Akşam Haberleri, 11 Haziran 1960: 1).

16 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan “Alyans bağış mahalli Ticaret Lisesine alındı” başlıklı haberde ise Sakarya’da hazineye yapılan bağışları teslim alan kurul daha önce Metin Karagülle pasajındaki Defterdarlık Maliye Muhasebe Müdürlüğünde görevini icra etmekteydi. Ancak halka kolaylık sağlamak amacıyla kurulun Atatürk Caddesindeki Ticaret Lisesine alındığı belirtilmiştir (Adapazarı Akşam Haberleri, 16 Haziran 1960: 1). 18 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetesinde ise bağışların hızla devam ettiği belirtilirken, Ticaret Lisesi’nde faaliyette bulunan bağış kabul komitesinin her gün saat 09.00’dan 17.00’a kadar bağış kabulüne devam ettiği belirtilmiştir (Sakarya Ekspres, 18 Haziran 1960: 1).

Sakarya gazetelerine bakıldığında ülke genelindeki hazineye yardım kampanyaları ile ilgili haberlere de yer verilmiştir. 16 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetesinde yer alan “Bağışlara işçiler de katıldı” başlıklı haberde Kocaeli Maden İşçileri Sendikasının hazineye yardım kampanyasına katıldıkları belirtilmiştir. Ayrıca haberde Kocaeli’nin Maden İşçileri Sendikası İdare Heyeti’nin, Devlet Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel’e yardımlara katılım ile ilgili olarak çektikleri telgrafa da yer verilmiştir.

Sakit ve sabık iktidar tarafından tam takır bırakılan devlet hazinesine yapılan yardımlara işçilerde katılmıştır. Devlet Malzeme Ofisi işçileri her gün hazine menfaatine bir gün fazla çalışacaktır. Maden İş Sendikası İdare Heyeti Devlet Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel’e şu telgrafi çekmişlerdir. “Kocaeli Maden İşçileri Sendikası İzmit İdare Heyeti olarak aldığımız kararı üyelerimizde ittifakla kabul ettiğinden, bu teklifimizin hükümet tarafından da tasvibini saygılarımızla arz ederiz. Her üye ayda bir yevmiye sini milli kalkınmaya hedef ittihaz ettiğinden, hükümetine vermeği taahhüt eder. Sağ olun var olun...” (Sakarya Ekspres, 16 Haziran 1960: 1).

17 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesi ise hazineye yardım için başlatılan kampanyaya halkı teşvik etmek için dikkat çekici bir habere yer verilmiştir. “Bir Alman’ın hazineye bağıışı” başlıklı haberde, Antalya’da tatilde bulunan “George” isminde bir Alman vatandaşının Devlet hazinesine yardım kampanyasına destek olmak için kampanyaya 150 lira bağıışta bulunduğu ifade edilmiştir (Adapazarı Akşam Haberleri, 17 Haziran 1960: 1). Yine 20 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan “Erzurum köyleri hazineye 150 Koyun bağıışladı” başlıklı haberde, Erzurum’un civar köylerindeki halkın hazineye yardım maksadı ile 150 Koyun bağıışladıkları ifade edilmiştir (Adapazarı Akşam Haberleri, 20 Haziran 1960: 1).

18 Haziran 1960 tarihli Anadolu gazetesinde Sakarya’da hazineye yardımları teşvik etmek için dikkat çekici bir köşe yazısına yer verilmiştir “Bağıışlarda bir Çanakkale şehidinin saati” başlıklı köşe yazısında şunlar yazmaktadır.

Adapazarı tüccarlarından saadettin Hun, tarihi 23 taşlı altın cep saatini devlete bağıış olarak vermiştir. Saadettin Bey’in babası Hakkı Bey Çanakkale savaşına Onbaşı olarak katılmış, bir ara Adapazarı’na gelerek eşine, tekrar Çanakkale’ye dönerken altın saatini vererek “Bunu, dönmezsem oğluma verirsin” demiş ve cepheye döndüğünün ertesi günü şehit düşmüştür. Esat Paşanın Hayat Mecmuasında yayınladığı seri makalelerinin 3 Temmuz 1960 tarih ve 27 sayılı nüshasında muhterem şehit hakkında kaydettiği notlar şunlardır.

15.04.1915 bugün 5. Tümeninde mürettep bir gönüllü keşif kolu Saroz körfezinde uzun zamandan beri varlığı anlaşılan gözetleme postası ile bir telgraf istasyonunu ortadan kaldırmak maksadıyla bir adaya gönderildi. 2. İstihkâm bölüğüne mensup olup bu kerre mükâfat olarak rütbesi çavuşluğa yükseltilen Adapazarı’lı (İbrahim Hakkı) onbaşı kumandasında olan bu keşif kolu posta ile telsizin düşman tarafından çekilmiş olduğunu görmüştür. Bu 4. Henry krovuzörüne yapılan baskın ateşinin neticesi olsa gerekir. Saadettin Hun Bey’in kendisi ve muhterem annesinin bu âlicenap hareketlerine teşekkür ederken vatan şehidi İbrahim Hakkı Çavuşun da Allahın rahmetini ve nur içerisinde yatmasını dilemek hepimizin vazifesidir Ruhu şad olsun (Anadolu,18 Haziran 1960: 1).

20 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetesinde Sakarya’da hazineye yardım kampanyasına katılımın hızla devam ettiği belirtilmiştir. Gazetenin “Şehrimizde Hazineye teberrular devam ediyor. Bu hususta teberruda bulunanların isimlerini aşağıda bildiriyoruz.” Başlıklı haberinde yapılan yeni bağıışlar ve miktarları yer almıştır.

Yardım her tarafta olduğu gibi şehrimizde de sakıt iktidar tarafından devlet hazinesindeki altın stokunu takviye etmek için hamiyetperver vatandaşların her türlü altın ve para teberruları büyük bir hızla devam etmektedir. Bu hususta elde ettiğimiz liste aşağıdadır.

1-Fırıncılar Derneği 1500 Türk Lira’sı

2-Devlet Su İşleri 32. Şube Personeli 531 Türk Lira’sı

3-Talip Kurişoğulları 400 Türk Lira’sı, 3 Altın Platin Diş

4-Doktor Burhan Beksaç 5 Cumhuriyet Altını

5-Atlas Sineması Bir Günlük Hâsılatı 655 Türk Lira'sı

6-Adapazarı Ticaret Bankası Memurları; 24 Alyans, 1 Elmas, 1 Altın Bilezik, 3 Altın Diş, 2 Altın Bilezik, 1 Atatürk Altını, 8,5 Gram Külçe Altın, 1Alyans Yüzük

7-İş ve İşçi Bulma Kurumu Müdür ve Memurları 150 Türk Lira'sı

8-Belediye Baş Hekimi Baki Aslan 75 Türk Lira'sı

9-Doktor Ali Tuneyli 1500 Türk Lira'sı

10-Süleyman Fesçioğlu 100 Türk Lira'sı

11-Vahit Şehitoğlu 100 Türk Lira'sı

12-Salih Emre ve Müstahdemleri İmren Lokantası Günlük Hâsılatı 321,40 Türk Lira'sı

13-Şeker Fabrikası Kültür Derneği mensupları, 575 Türk Lira'sı, 51 adet alyans yüzük, 1 Reşat altını, 3 Cumhuriyet altını, 1 Murat ziynet altını, 1 elmas taşlı altın yüzük (Sakarya Ekspres, 20 Haziran 1960: 1-2).

21 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesinin manşetinde ise “Hazineye bağışlar şehrimizde hızla devam ediyor bağışların tam listesidir” Başlıklı haber yer almıştır. Haberde, 13 Haziran 1960 gününden itibaren halkın ve esnafın hazineye yaptığı bağışların Tam listesi yer almıştır.

Fırıncılar Derneği, 1500 TL

Devlet Su İşleri Personeli, 531 TL

Talip Kurişoğulları, 400 TL, 3 Altın Platin Diş, 2 Taşlı ve Taşsız Yüzük

Atlas Sineması Bir Günlük Hâsılatı, 655 TL

Ticaret Bankası Memurları, 24 Alyans, 1 Küpe, 1Altın Bilezik, 3 Altın Diş

İş ve İşçi Bulma Kurumu Müdür ve Memurları, 150 TL

Belediye Baş Hekimi Baki Aslan, 75 TL

Doktor Ali Tunyali, 1500 TL

Doktor Burhan Begsaç, 5 Adet Cumhuriyet Altını

Doktor İhsan Gökalp, 2 Altın Bilezik, 1 Atatürk Altını, 85 Gram Külçe Altın, 1 Alyans Yüzük

Salih Emre ve Müstahdemleri, 312.40 TL

Şeker Fabrikası Kültür Derneği Mensupları, 575 TL, 51 Adet Alyans Yüzük, 1 adet Reşat Altını, 3 Adet Cumhuriyet Altını, 1 adet Murat Ziyet Altını, 1 Adet Elmas Taşlı Yüzük, 2 Adet Gümüş Yüzük, 1 Adet Şövalye Yüzük, 5 Adet Taşlı veTaşsız Yüzük, 1Adet Altın Kol Düğmesi, 1 Adet Elmas Taşlı Kravat İğnesi

Necmi Tuğcu ve Eşi Saim Tuğcu, 1 Çift Ay Altın küpe İğnesi, 1Adet Altın Bilezik, 1 Adet Alyans

Gazeteci Cezmi ve Eşi Ayhan Hakman, 2 Adet Alyans

Kabzımallar Derneği, 1000 TL

Terziler Derneği, 1085 TL ve 24 Alyans

Muammer Güner, Alyans Yüzük

Müzeyyen Güner, Altın Bilezik Oluklu

Asım Özayata, Alyans Yüzük

Nazmiye Özayata, Alyans Yüzük
Nazmiye Kaymaz, Sultan Hamit Sarı Lira'sı Altın
Hamit Kaymaz, Büyük Borozlu Fransız Lira'sı Altın
Hasan Ögüç, Alyans Yüzük
Mustafa Tan, Alyans Yüzük
Behiçe Tan, Alyans Yüzük
Ali Eldemir, Alyans Yüzük
Kamil Özer, Alyans Yüzük
Doğan Özgül, 2 Adet Alyans Yüzük, Kulplu Ziyet Küçük Altın, 1 Adet Gümüş Mecidiye
İbrahim Şentürk, Hamiyet Şentürk, 2 Adet Alyans Yüzük
Azize Öngören, 1Adet Mavi Taşlı Yüzük, 4 Parça Kırık Çocuk Küpesi Altın
İshak Öngören, 1 Adet Alyans Yüzük, 1Adet Hislon Cep Saati
Huriye Yılmaz, 1 Adet Alyans Yüzük
İrfan Sert, Nezahet Sert, 2 Adet Alyans Yüzük
Mustafa Dik, 1 Adet Alyans Yüzük
Tahsin Behlül, Şövalye Yüzük
Nurettin Sofuoğlu ve Hatice Sofuğolu, Kulplu 1 Adet Sarı Lira, 1327 Tarihli Hamit Altını
Sait Çetin ve Nefiye Çetin, 2 Adet Alyans Yüzük
Hamdi Uzel, 100 TL
Saadettin Akpınar, 2 Adet Alyans Yüzük
Niyazi Boran, 1 Adet Alyans Yüzük
Nihat, Saffet ve Ayla Yaman, 3 Adet Alyans Yüzük
Tevfik Gedikkaya, Sabriye Gedikkaya, 2 Adet Alyans Yüzük
Yılmaz Kaya, 1 Adet Alyans Yüzük
Sabri Gürses, 1adet Alyans Yüzük
Galip İskece, 1adet Alyans Yüzük
Ömer Bekiroğlu, Ziyet Bekiroğlu, 2 adet Alyans Yüzük
Esat Sırrı Öztuna, 1 Adet Alyans Yüzük
Lütfü Kocaoğlu, 1 Adet Saat Bileziği 18 Ayar 22.5 Gram
Cevat Özer, 1adet Alyans Yüzük
Mehmet Türeme, 1 Adet Alyans Yüzük
Mustafa Zarzavatçioğlu, 1 Adet Alyans Yüzük
Enver Serezli, 1Adet Alyans Yüzük
Mustafa Yoldaş, 1adet Alyans Yüzük
Baki Saygan 1 adet Alyans Yüzük
Melahat Yılmaz, 1 Adet Alyans Yüzük
Semahat Kolşen, 1 Adet Alyans Yüzük
Şefik Erdir, 2Adet Alyans Yüzük

Senih Erdoğan, 1 Adet Alyans Yüzük, Bir Çift Küpe

Dr. Ahmet Palpas, 100 TL

Vedat Yücel, Tahire Yücel, 2 Adet Alyans Yüzük

Hilmi Belipek, 1 Adet Alyans Yüzük

Necdet ve Raziye Islar, 2 Adet Alyans, 1 Adet Hamit Lira Altın

Nazmi Adalet, 2 Adet Aziz Altını (Hamle, 21 Haziran 1960: 1).

21 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetesinde yer alan “Sakarya Vilayeti Hazineye Yardım Toplama Komitesinden tebliğ edilmiştir” başlıklı habere göre ise 13 Haziran’dan 18 Haziran’a kadar geçen 5 günlük süre içerisinde Sakarya’da hazineye yapılan bağışların toplamda 43 bin lira olduğu ifade edilmiştir. Tebliğ şöyledir.

Sevgili ve Sayın Sakaryalılar

13.06.1960 tarihinden 18.06.1960 tarihine kadar beş gün içerisinde aziz Sakaryalıların devlet hazinesine yapmış olduğu bağışların toplamı 43 bin küsur lira civarındadır. Gelecek zorlu dış tehlikelerin ve milli itibarımızın garantisini teşkil edecek olan bir yardıma Sakarya’nın en ücra köşesindeki varlıklı, varlıksız bütün vatandaşların candan, yürekte koşuşturduklarını görmek gurur verici, duygulandırıcı manzaralar teşkil etmektedir. Bu beş günlük yardım şehrin 70 bin nüfusuna bölünse insan başına düşen yardım miktarı 60 kuruş olur. Henüz katılmamış olan vatandaşların varlıklarını bu miktarı rekor seviyesine çıkaracakları anlaşılmıştır. Bir cennet köşesi olan Sakarya’mızın melek kalpli hemşerilerinin, evlatlarına sağlam hazineli bir vatanı miras bırakmakla ne ilahi bir vazifeyi yapmış olduklarını bildiklerinden eminim. Sağ olunuz, var olunuz.

Komite Adına Başkan Yarıbay Demir Abaan (Sakarya Ekspres, 21 Haziran 1960: 1).

22 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinin baş sayfasında yer alan habere bakıldığında Sakarya’da hazineye yardım için yapılan bağışların istenilen düzeyde olmayışından dolayı sitem edilmiştir. Haberden anlaşıldığı kadarıyla hazine bağışlarına halk pek ihtimam göstermemiştir. Gazetenin “Teessür yaratan bir manzara Sakarya’da hazineye yardım kampanyaları pek hafif gidiyor” başlığı ile yer verdiği haberde şunlar yazmaktadır.

Bütün yurttaki hazineye bağış kampanyası hızla giderken vilayetimizde zenginler bağışlara katılmamaktadır. Bağış listelerinde maalesef en büyük ekseriyeti subay ve memurlar işgal etmektedir. Bu arada bazı zengin esnaf ve tüccarlarımız ayda 200 lira olan bir memurun fedakârlığı gibi sadece alyansını lütfen bağışlamaktadır. Bu durum herhalde vilayetimiz için yüz ağartıcı bir vaziyet değildir (Adapazarı Akşam Haberleri, 22 Haziran 1960: 1).

Sakarya’da Hazine yardımına halkı daha çok teşvik etmek için gazetelerde dikkat çekici haberlere de yer verilmiştir. 24 Haziran 1960 tarihli Demokrat Sakarya

gazetesinde yer alan “Bağışa koşun” başlıklı köşe yazısında hazineye yardım kampanyasına halkı teşvik maksadıyla kafiyeli bir yazı kaleme alınmıştır.

*Yurttaşım, gözüm; bak, gör devlet hazinesi boş
Koş, bütün gücünle koş, onu doldurmaya koş
Eğer hazine boşsa; tehlikededir yurdun
Nesline bu mirasla günahkâr olursun
Vatanın itibarı devlet hazinesinin
Takatiyle ölçülür, bunu sende bilirsin
Türkün Allah'ı vardır, Türkün imanı vardır
Hiçbir şey zayi olmaz, yurdun yüzünde kalır
Desteksiz bir devletten sanma ki hayır gelir,
Vatan, vatandaşların desteğiyle yükselir
Yurttaşım, hemşerim bak, devlet hazinesi boş
Devletin boynu bükük olmasın, yardıma koş
Ne verirsen elinle, o gider devletinle
Yurdun sahibi sensin canınla, servetinle (Demokrat Sakarya, 24 Haziran 1960: 1).*

24 Haziran 1960 tarihli Anadolu gazetesinde yer alan “Yurdun dört bir yanında ucuzluk kampanyası devam etmektedir” başlıklı haberde ise Milli İnkılâp hareketi ile beraber yurdun dört bir yanında başlatılan ucuzluk kampanyasının olumlu netice verdiği belirtilmiştir. Bakanlar kurulunun almış olduğu bu kararın çok isabetli olduğu belirtilirken, piyasa çevrelerinin ucuzlama sonrası tam bir istikrar sağladığı ifade edilmiştir (Anadolu, 24 Haziran 1960: 1).

6 Temmuz 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetesinde ise hazineye yardım kampanyasıyla ilgili dikkat çekici bir haber yer almıştır. “Sakarya Türk Kadınlar Birliğinin yerinde buluşu” başlıklı haberde şunlar yazmaktadır.

Memnuniyetle haber aldığımızı göre, Sakarya Türk Kadınlar Birliği mensupları başta birliğin faal ve Enerjik Başkanı Muzaffer Özsunay olduğu halde, bütün gaye ve emelleri hiçbir menfaat gözetmeksizin, sabık ve sakıt iktidarın devlet hazinesine yarattığı açığı kapatmak üzere yerinde bir hareketleriyle, eski kadın çoraplarını parçalayarak bunları Edirne'deki bir çorap fabrikasında erkek çorabı olarak yaptırıp, daha sonra piyasaya getirerek gelirini hazineye bağışlamaya karar vermişlerdir. Bu yerinde buluş ve hareketlerinden dolayı her sahada olduğu gibi bu sahada da büyük yararlılıklar gösteren başta Enerjik Başkanı Muzaffer Özsunay olmak üzere bütün birlik mensuplarını candan tebrik eder, diğer cemiyet ve derneklerimiz ile sendikalarımızın da bu birlikten ilham alarak, kendilerince numune olacak şekilde yararlılık göstermelerini temenni ederiz. (Sakarya Ekspres, 6 Temmuz 1960: 1).

6 Temmuz 1960 tarihine ait Sakarya Ekspres gazetesinin diğeri bir haberinde de Sakarya'daki Emniyet personelinin Temmuz ayı maaşlarıyla hazineye yardım kampanyasına yaptıkları bağıştan bahsedilmiştir. Haber şöyledir.

Yurdun her tarafında olduğu gibi şehrimizde de sabık ve sakıt iktidarın devlet hazinesinde yarattığı açığı kapatmak için vatandaşlar tarafından yapılan bağışlar her geçen gün yapılan bağışlar büyük bir hızla devam etmektedir. Bu cümleden olarak Sakarya Vilayeti Emniyet kadrosunda vazife gören amir ve memurlar, Temmuz ayı maaşlarından aralarında topladıkları 900 lira'yi, hazine açığını kapatmak için Defterdarlıktaki bağış toplama komitesine teslim etmişlerdir (Sakarya Ekspres, 6 Temmuz 1960: 1).

12 Temmuz 1960 tarihli Sakarya Postası gazetesinde yer alan "Sakarya kadın şairimiz Fikriye Mütevellioğlu şiirlerinin hâsılatını hazineye bağışlayacak" başlıklı haberde ise Sakarya'nın Karasu ilçesi ortaokulunun müdürünün eşi Fikriye Mütevellioğlu'nun, kendi şiirlerini kitap olarak basıp piyasada sattıktan sonra tüm gelirini hazineye bağışlayacağı ifade edilmiştir (Sakarya Postası, 12 Temmuz 1960: 1).

27 Mayıs sonrası darbe yönetiminin uygulamalarından bir diğeri ise her vilayette kurulan tahkik komisyonlarıdır. Darbe yönetiminin tahkik komisyonlarını kurmasındaki amaç ise DP döneminde yapıldığını iddia ettiği yolsuzlukları ortaya çıkarma çabasıdır. Ancak asıl amaç ise halk nazarın da DP ve mensuplarının itibarını zedelemektir. Bu komisyonlardan biride Sakarya'da kurulmuştur. 13 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan "Askeri Valiliğin Tahkik Komisyonu hakkındaki tebliği yolsuzluklar komisyona ihbar edilecek" başlıklı haberde Sakarya Askeri Valisi Tümgeneral Mete Yurdakul'un, DP dönemindeki mali ve iktisadi alandaki yolsuzlukları tahkik etmek maksadıyla şehirde 2 No'lu Tahkikat Komisyonunu kurduğunu belirten tebliği yer almıştır. Komisyon üyelerinin isimlerinin ve çalışmalarının aktarıldığı haber şöyledir.

1-Mali, iktisadi ve ekonomik alandaki yolsuzlukları tahkik etmek üzere vilayetimizde 2 No'lu tahkik komisyonu teşkil edilmiştir.

2-Komisyon üyeleri; İş Bankası Müdürü Tarık Özbek, Ziraat Bankası 2. Müdürü İbrahim İltan, Serbest ticaret mensubu Sabri Sakallıoğlu, Üsteğmen Abdurrahman Akkoyun

3-Sabık iktidar mensupları ve onun adamlarının, idarecilerinin mali, iktisadi ve ekonomik alandaki yolsuzluklarını tahkik etmek üzere 13 Haziran 1960 Pazartesi gününden itibaren bu heyet, Ticaret Odasında faaliyete geçmiş bulunacaklardır. Vatandaşlarımızdan mağdur olanlar ve bu tür yolsuzluklara dair bilgisi olan ve elinde vesika bulunduranların sözü geçen komisyona müracaatları rica olunur.

Mete Yurdakul, Tümgeneral (Adapazarı Akşam Haberleri, 13 Haziran 1960: 1).

23 Haziran 1960 tarihli Sakarya Postası gazetesinde yer alan “Tahkik Komisyonu” başlıklı haberde ise Sakarya’da DP döneminde yapılan yolsuzlukları tahkik etmek için kurulan komisyonun yolsuzlukları aydınlatmada ağır ilerlediğine dair endişenin halka yansıdığını ifade edilmiştir.

Sabık iktidarın sapık idaresinde her söz ve mevki sahibi cüreti nispetinde bir şeyler becerdiği her geçen gün bu işleri tetkikle vazifeli heyetler tarafından biraz daha aydınlatılmaktadır. Vilayetimizde ki heyetler Ticaret Odası, Özel İdare, Belediye ve Orman İdaresi gibi amme hizmetleri gören dairelerde bu nevi tetkikler yapmaktadırlar. Senelerce vatandaş kulaklarını tırmalayan söylentiler bu heyetlerin esaslı olarak incelemeler yaparak hazırlayacakları raporlarla aydınlanacağına kani ve emin olarak büyük bir hassasiyetle beklemektedir. Fakat günler geçtiği halde vilayetimizde ki bu heyetin sesi duyulmadığı için bir endişenin ifadesi vatandaş yüzünden okunmaktadır (Sakarya Postası, 23 Haziran 1960: 1).

30 Haziran 1960 tarihli Sakarya Postası gazetesi ise manşetinde “Tahkik heyetinin dikkatine” şeklinde bir başlığa yer vermiştir. Gazete, DP dönemimdeki yolsuzlukları tahkik etmek için kurulan komisyonun, şehirde bazı dernek ve teşekküllerin usulsüzlük yaptığına dair kendilerine gelen şikâyetleri değerlendirmesini talep etmiştir. Gazetenin haberde yer verdiği bu şikâyetlerin başında ise Sakarya’da Bakkal Derneğinin adil olmayan tavizler dolayısıyla idare heyetindeki bazı bakkalların servet sahibi olduğunu, yine kahvecilik yapıp zor ekmek parası kazananların şimdilerde şahsi arabalarının dahi olduğunu, bu derneklerin hiç gereği yokken DP Milletvekillerine ziyafet verdiği ve paralarını dernek hesabından ödediklerini, diğer taraftan büyük yardımların yapıldığı Tozlu Camii Derneğinin imamı varken lüzumsuz yere ikinci bir imam tayini yapması, bazı imam lojmanlarının imamlıkla alakası olmayanlara tahsis edilmesi gibi şikâyetler yer almıştır. “Bunları söylemeyi vatan borcu biliriz” diyen gazete, kendince duruma dikkat çekmiştir (Sakarya Postası, 30 Haziran 1960: 1).

Darbe yönetiminin bir diğer uygulaması ise 27 Mayıs darbesini önemini ve gerekliliğini halka anlatmak maksadıyla Öğretmenlerden oluşan Milli Birliği Kuvvetlendirme ve İnkılâpları Yayma Komisyonu’nun kurulması olmuştur. Köy ve kasabaları gezen komisyon, yurdun her köşesindeki insanlara 27 Mayıs darbesini ve darbeyi gerçekleştirenleri anlatmayı amaçlamıştır. Ancak asıl amaç ise halkın tamamında darbe yönetimine karşı bir sempati uyandırmak ve DP’nin ise memleket yönetiminde nasıl bir ihanet içerisinde olduğunu gösterme çabası olmuştur. Bu doğrultuda 7 Temmuz 1960 tarihli Hamle gazetesinde yer alan habere bakıldığında

Sakarya’da 27 Mayıs inkılâbının sebep ve önemini anlatmak maksadıyla öğretmenlerin köy ve kasabaları gezdiği belirtilmiştir. Haberin detayları şöyledir.

Şehrimiz Öğretmenleri 27 Mayıs devriminin sebep ve önemini belirtmek üzere dört ekip halinde merkez köylere dünden itibaren çıkmış bulunmaktadır. Dün bu hususta öğretmenler derneğinde ilköğretim müfettişi İbrahim Öztürk Başkanlığında bir toplantı yapılmış ve milli devrimin köylümüze açıklanmasında şu esaslar üzerinde durulması konuşulmuştur.

1-Köylüye, Türk tarihi boyunca hürriyet ve devrimleri anlatmak.

2-27 Mayıs 1960’da yapılan devrimin önemini izah etmek.

3-Hak, hukuk ve vatandaşların görev ve yetkilerini açıklamak.

4-Milli birliğin kökleşmesi için gerekli uyarmaları yapmak.

5-Geçmiş idarenin memleket bünyesindeki sarsıntılarını izah etmek ve gerekli olayları resimlerle teberrüz ettirmek.

6-Milli Birlik Komitesi tarafından yayınlanan tebliğlerin ve beyanların halka duyurulmasını sağlamak.

7-Anayasa profesörlerinin yayınladığı beyanları halka duyurmak.

Not: Köylünün gündüzleri iş başında olması düşünülerek, faaliyet saat 17.00’den sonra başlayacak. Konuşmalar bir miting ve konferans mahiyetinde olmayıp, samimi birer hasbıhal halinde yapılacaktır (Hamle, 7 Temmuz 1960:1).

8 Temmuz 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetesinde yer alan “Milli Birliği kuvvetlendirmek, İnkılâpları yaymak için ekipler kaza, nahiye ve köyleri dolaşarak konferans veriyor” başlıklı haberde ise Öğretmenlerden oluşan İnkılâp komisyonunun Sakarya genelinde yaptığı çalışmalara yer verilmiştir.

Sakarya Vilayetinde Öğretmenler tarafından kurulan Milli Birliği Kuvvetlendirme ve İnkılâpları Yayma Komitesi büyük bir hızla çalışmalara ve irşatlara başlamıştır. Vilayetimiz dâhilinde öğretmenler tarafından meydana getirilen inkılâp komiteleri köylere dağılmışlardır. Köylülere 27 Mayıs inkılâbının önemini ve değerini açıklamaya başlamışlardır.

Geyve ilçemizde 64 köy gezilmiş, köylülere gazete, dergi götürülmüş, karşılıklı konuşma yapılmıştır. Karasu’da Caferiye Kocaali mıntıkası bucak ve köylerinde inkılâp toplantıları yapılmış, halka açıklamalarda bulunulmuştur. Sapanca ilçesinde 05.07.1960 gününden itibaren inkılâp komitesi çalışmalara başlamış ve ilk olarak Kırkpınar köyünde halka gazete, dergi dağıtılmış, inkılâplarla ilgili halka izahatta bulunulmuştur. Akyazı ilçemizde de 45 köy gezilmiştir. Merkez kazasında ise 8 komite teşekkül etmiş ve faaliyete geçmiş bulunmaktadır. Sakarya vilayeti öğretmenleri her yerde olduğu gibi Türk Öğretmenine büyük görevler düştüğünü idrak ederek, köy, köy kasaba, kasaba inkılâbı yayma kararındadır. Bu görev büyük bir aşkla sarılmışlardır. Vilayetimizdeki inkılâp çalışmaları aynı süratle devam edecektir. Maarif Müdürü Şevket Erdem’in Başkanlığında kurulan İnkılâbı Yayma Komitesi her kazada bir, merkezde dört ekip halinde çalışmaktadır. Ayrıca Teknik Ziraat Müdürlüğü’nün de elemanları bir ekip kurmuşlardır. Bu ekipler, arasında anlaşarak her gün saat 17.00’dan sonra il, köy ve kasabalarda halkı tenvir etmektedir. Bugüne kadar Yılandağ, Fevziye, Karasu, Söğütli, Sapanca’da filmler gösterilmiş konuşmalar yapılmıştır. İkinci Süvari Tümeninden bir ekip, dağ köylerini tarayarak çalışmasını Zonguldak mıntıkasına kadar uzatacaktır (Sakarya Ekspres, 8 Temmuz 1960: 1-2).

2.1.3. Darbe Sonrası Sakarya Basınının Tavrı

27 Mayıs darbesi sonrası tüm yurttaki olduğu gibi Sakarya basınının yayın politikasında da köklü bir değişim olmuştur. Darbe öncesi DP iktidarını öven yayınlar yapan gazeteler darbe sonrası bir anda yayın politikalarını değiştirip darbeyi ve darbecileri överken, DP ve mensupların aleyhinde haberler yayınlamaya başlamışlardır. Öyle ki darbe öncesi DP'ni yayın organı niteliğindeki Demokrat Sakarya gazetesi bile ağız değiştirip DP aleyhinde yayın yapmaya başlamıştır. Gazeteciler ise darbeden ve darbecilerden yana olduğunu göstermek için darbenin Sakarya'daki temsilcileri Askeri Vali, Belediye Başkanı ve Emniyet Müdürünü Makamlarında ziyaret etmişlerdir. Ayrıca darbenin baş aktörü Orgeneral Cemal Gürsel'de bağlılık telgrafı çekmişlerdir. Bu durum basın üzerinde nasıl bir korku ikliminin oluştuğunun göstergesi niteliğindedir. Bu duruma örnek olarak 2 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetesinin manşetinde "Sakarya gazetecileri İnkılâbın Sakarya'daki temsilcileri Vali, Belediye Reisi ve Emniyet Müdürünü ziyaret ettiler" başlıklı haber yer almıştır. Haberin detayları şöyledir.

Dün saat 10.30'da Sakarya Gazeteciler Cemiyeti İdare heyeti azaları ve bazı gazeteciler, Garnizon Kumandanı ve Sakarya Valisi Mete Yurdakul'u makamında ziyaret etmişlerdir. Ziyarete samimi hasbıhallerde bulunulmuş ve Yurdakul vatandaşa eşit muamelenin başlıca vazifelerinden olduğunu beyan etmiştir. Gazeteciler, ziyaretlerine devamla Belediyeye gitmişler ve riyaset makamında Cevat Özsunay ile tanışmışlardır. Özsunay, Adapazar'lı olduğunu beyan etmiş ve hemşerilerime hizmette bütün imkânlarla çalışacağım demiştir. Reis Yarbay Doktor Cevat Özsunay, yeni vazifesinde belediyenin halka daha faydalı olma hususunda daha çok çalışmak icap ettiğini bildirmiştir. Belediyeden sonra Emniyet Müdürlüğüne giden gazeteciler, Müdür Muammer Bozkurt'un vazife ile makamda bulunmamasından dolayı Emniyet Müdürü Muavini Sezai Şengezer ile tanışmışlar ve asayişin gayet normal olduğunu müşahede etmişlerdir (Demokrat Sakarya, 2 Haziran 1960: 1).

3 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetesinin manşetinde yer alan "Sakarya Gazetecileri yeni Hükümetimizi tasvip ve tebrik ediyor" başlıklı haberde ise Sakarya Gazeteciler Cemiyetinin, 27 Mayıs sonrası kurulan Milli Birlik Komitesi hükümetini tebrik etmek ve bağlılıklarını bildirmek için MBK Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel'e çektikleri telgraf yer almıştır. Telgrafta şunlar yazmaktadır.

Sayın Orgeneral Cemal Gürsel

Devlet ve Hükümet Reisi Milli Birlik Komitesi Başkanı, Ankara

Dünya tarihinde mühim bir mevki alan şanlı inkılâp hareketinden sonra zati devletleri şahsında kıymetli ordumuzu ve Milli Birlik Hükümetimize sarsılmaz bağlıklarımızı ve içten gelen saygılarımızı arz etmekle bahtiyarız.

Sakarya Gazeteciler Cemiyeti İdare Heyeti (Demokrat Sakarya, 3 Haziran 1960: 1).

9 Haziran 1960 tarihli Demokrat Sakarya gazetesinde ise “Devlet Reisi ve Başvekil Orgeneral Cemal Gürsel’in Sakarya basımına teşekkür telgrafı” başlıklı haberde Sakarya Gazeteciler Cemiyeti İdare Heyetinin, Devlet Başkanı Cemal Gürsel’e çektikleri bağlılık telgrafına binaen Cemal Gürsel’in de Sakarya Gazeteciler Cemiyeti İdare Heyetine teşekkür niteliğinde çektiği telgrafa yer verilmiştir. Telgrafta şunlar yazmaktadır.

Sakarya Gazeteciler Cemiyeti İdare Heyetine – Adapazarı

Telgrafınızda izhar olunan samimi alaka ve güzel duygulara teşekkür eder, muhabbetle gözlerinizden öperim.

Başvekil ve Milli Müdafaa Vekili Orgeneral Cemal Gürsel (Demokrat Sakarya, 9 Haziran 1960: 1).

11 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetede yer alan “Vilayet Basın Sözcüsü Demir Abaan’a, Sakarya Gazetecileri Çark Gazinosunda bir ziyafet verdi” başlıklı haber, darbe sonrası Sakarya basınının nasıl bir politika izlediğinin göstergesi niteliğindedir. Habere göre Sakarya gazetecilerinin, darbe sonrası Vilayet Basın Sözcüsü olan Yarbay Demir Abaan’a Çark Gazinosunda bir yemek ziyafeti verdikleri ifade edilmiştir. Verilen bu ziyafetin ise fevkalade neşeli bir hava içerisinde geçtiği belirtilmiştir (Sakarya Ekspres, 11 Haziran 1960: 1).

Darbenin ilk gününden itibaren darbecilerin darbeyi meşrulaştırmak, halk nazarında DP’yi itibarsızlaştırmak için ulusal basında DP ve mensupları hakkında iftira niteliğinde birçok haber yayınlanmıştır. Benzer durum Sakarya basını içinde geçerlidir. Darbenin ilk günlerinden itibaren Sakarya gazetelerinde yer alan haberlere bakıldığında sabık ve sakıt olarak hitap edilen DP ve mensupları hakkında hırsızlıklar, yolsuzluklar, cinayetler ve akıl almaz iddialarla ilgili haberlere yer verilmiştir. Örneğin 1 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinin manşetinde yer alan “Menderes diktatörlüğünü Sakarya’da ilan edecekti” başlıklı haberde de şunlar yazmaktadır.

Menderes, eğer ihtilal olmayıp da iktidarda kalsaydı 31 Mayıs Salı günü Adapazarı’nda resmen diktatörlüğünü ilan edecekti. Bu zaman zarfında hazırlanmış bir halk hareketi ile başta

İnönü ile Ankara ve yurdun diğer köşelerinde CHP ileri gelenleri öldürülecek, bazı üst düzey general ve subaylar derhal tevkif edilecek, harp okulu talebeleri de trenle bir başka şehre naklettirilirken tren dinamitle havaya uçurularak hepsinin ölümü temin edilip, bu sabotaj ile CHP'nin bir tertibi sabotajı verilerek halk kıyımına başlanacaktı. Bu tertipler için 40 milyon TL ayrılmıştı (Adapazarı Akşam Haberleri, 1 Haziran 1960: 1).

3 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan “Sakarya katliamına dair” başlıklı dikkat çekici haberde de ise şunlar yazmaktadır.

Gözleri dönmüş bazı Demokrat Parti'lilerin, Menderes'in de tahrikiyle bütün Türkiye'de Halk partililere karşı katliama geçecekleri malumdur. Bu arada vilayetimizde de bu katliam hadisesinin olacağını iki öğretmen arkadaşım, bir DP Ocak Başkanının ihtilal den evvel kendisine beyanda bulunduğunu bizzat Başöğretmen Akşam Haberleri gazetesine gelerek ihbar etmiştir. Mezkûr Başöğretmen Emniyet Müdürlüğüne de resmen ihbar etmiştir (Adapazarı Akşam Haberleri, 3 Haziran 1960: 1).

Yine 3 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan “Dün gece şehrimizde külliyetli miktarda silah ele geçirildi” başlıklı diğer bir haberde ise Sakarya'da gece yarısı bir depoya yapılan baskın sonucu çok miktarda silahın ele geçirildiği, ele geçirilen bu silahların ise DP'lilerin yapmayı planladıkları Sakarya katliamında kullanacaklarının tahmin edildiği yazılmıştır (Adapazarı Akşam Haberleri, 3 Haziran 1960: 1). 4 Haziran 1960 tarihli Sakarya Postası gazetesinde yer alan “Sümerbank'ta da silahlar bulundu” başlıklı haberde ise Sakarya'da DP iktidarının emri ile birçok resmi dairenin silah deposu haline getirildiği tespit edilmiş ve bu yerlerde aramalar yapıldığı belirtilmiştir. Ayrıca Sümerbank Basma Sanayisi'nde yapılan aramalarda Askeriye ye ait 40 adet İngiliz piyade tüfeği, 7 sandık içerisinde 8.736 adet İngiliz mermisi, 5 sten makineli tabanca ile 3.205 sten mermi ve 2 torba içerisinde el bombası bulunduğu ifade edilmiştir (Sakarya Postası, 4 Haziran 1960: 1).

1 Haziran 1960 tarihli Sakarya Postası gazetesinde yer alan DP yöneticilerinin yolsuzlukla suçlandığı “Eski idare şeflerinin muazzam dolar stokları” başlıklı haberde ise şunlar yazmaktadır.

Bütün Paris basını Türkiye'deki büyük rejim inkulâbını bahis konusu etmekte devam ediyor. Gazeteler tefessüh etmiş olan eski idarenin yolsuzluklarına dair haberlerle doludur. Gazeteler eski idare şeflerinin muazzam dolar stoklarına sahip olduklarını ve hatta evvelki gün yakalanan eski kabine üyelerinden birinin üzerinde 65.000 dolar (650.000 Türk lirası), diğerlerinin üzerinde 20.000 dolar (200.000 Türk lirası), bir diğerinin üzerinde de 6.100 dolar (61.000 Türk lirası) bulunmuş olduğunu haber vermektedirler. Ayrıca eski idarenin korkunç yolsuzluklarını sütunlarına aksettiren, dostlarımız İngiliz, Amerikan, Batı Almanya ve Fransız gazeteleri son zamanlarda Türkiye'ye sokulmamakta idi. Bu gazeteler eski idare tarafından bayiden toplanmakta ve İstanbul'da bir yere depo edilmekte idi. Bir aydır fikir mübadelesinden

de mahrum bırakılan Türkiye'ye, dostumuz memleketlerin gazeteleri bu günden itibaren serbestçe girecektir (Sakarya Postası, 1 Haziran 1960: 1).

2 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde de yer alan “Celal Bayar’ın bankalarda 103 Milyon lirası olduğu anlaşıldı” başlıklı haberde ise Cumhurbaşkanı Celal Bayar hırsızlıkla itham edilmiştir. Haberin içeriği şöyledir.

Ankara'dan bildirildiğine göre Celal Bayar'ın muhtelif bankalarda 103 milyon lirası bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Celal Bayar'ın, Migros, Gima ve daha birçok teşekküllerde hissedar olduğu anlaşılmıştır. Celal Bayar 1950 yılında parasız bir insandı. Hatta İnönü, Reisicumhurluğu sırasında Celal Bayar'ın maddi durumu iyi olmadığı için şahsi parasından Celal Bayar'a 10 bin lira vermişti. 10 yılda Celal Bayar'ın 103 milyon nakit paraya ve gene milyonluk hisselerle sahip olması memleketin nasıl sömürüldüğünün sayısız misallerin birisidir (Adapazarı Akşam Haberleri, 2 Haziran 1960: 1).

3 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinin ikinci sayfasında “Devri sabıktan yüz kızartıcı hadiseler” başlığı ile yer alan tam sayfa yazıda başta Adnan Menderes olmak üzere Refik Koraltan, Celal Bayar ve bazı DP'liler hakkında iftira niteliğinde iddialar yer almıştır. Yazılanlar şöyledir.

Devri sabıktan yüz kızartıcı hadiseler

Yavaş yavaş, şimdi sabık olan iktidar mensuplarına kendilerini müdafaya yarayacak vesikalar ortaya çıkıyor. Araştırma yapıldıkça kiminin cebinde, kiminin kasasından, kiminin hatıra defterinin arasında tomar tomar aşk mektupları bulunuyor. Artık kendilerine bu gidişin milleti karanlığa, uçuruma götürdüğünü görmüyor muydunuz? Sualine haklı bir cevap veremediler. “göremiyorduk efendim! Göremiyorduk! Malum biz âşıktık aşkın gözü kördür.” Bu savunma dinlenirmi? Dinlenmezmi? Bilemem! Ama şimdiki kadar çok müthiş zamparalar tarafından idare edildiğimiz muhakkak. Sabıkların resmi eşlerinden başka gayri resmi sevgililerinin adedi bir değil, beş değil. Sanki mübarekler aralarında taaddüdü zevcad kanununu kabul edip tatbiki başlamışlar.

Koca reis, sabık Meclis Reisi Refik Koraltan'ı almaya gelen askerler, yaşlı hovardayı yalnız bulamamışlar. Yatak odasında sarışın bir Alman afeti kendisine masaj yapıyormuş. Esasen koca reisin bu ilk hadisesi değildi. Ağzının tadını iyi bilen Koraltan, Macar mültecileri Türkiye'ye geldikleri zaman en güzelini mürebbiye olarak himayesine almıştı. Sonra kadıncağızı sessiz sedasız sınır dışı edivermişlerdi. İri yarı vücudu, nükteli konuşması, sarı saçlarıyla Strip Teaseli Gazinoları himayesinde bulunduran sabık reis, aynı zamanda hayli sayıda tiyatro ve opera ses sanatçısının de hamisi idi. Cebinde bulunan sarı kadın saçları kim bilir hangi dansözden hatıra kalmıştı.

Kısa hovarda, ufacık, tefecik Emin Kalafat'ın hatıra defteri bu iktidar ileri geleninde az hovardalardan olmadığını gösteriyor. Baksanıza, “Bayar, Menderes ve ben sarışın afetlerle güzel bir gece geçirdik” diye yazmış. Herhalde günün birinde başına geleceğini biliyordu da bunları okur avunurum diye düşündü. Mamafih Kalafat'ın zamparalığı bütün İstanbul'da maruftu. Şehrimizde bulunduğu zaman aramak icap edince aramak icap edince polisler telefon edecek yeri iyi bilirdi. Orayı sizde hatırlarsınız. Hani Beyoğlu'nda kraliçe gibi saltanat süren bir kadın vardı. Yine hovarda devlet reislerinden Sukarno şerefine tertiplendiği seksli eğlenceye 70 bin lira hesap çıkardığı için hususi surette ve gürültülü bir şekilde bastırılmıştı. Anladınız ya işte onun hususi köşkünde. Kalafat'ın Devlet Vekilliği zamanında kâğıt tahsis işleri kadınlara gördürülürse daha çabuk halledilirdi. Piyasada iş takip eden güzel kadınlar türemişti. Yüksek nakdi hediyeler karşılığı her derdin devasını bulabilirdi. Bunların hikâyesi yüzlerce tefrika sürece kadar uzundur.

Artist düşkünü vali, cebinde aşk mektupları çıkan sabık tombul vali'de ünlü âşıklardandı. Bekârlığı dolayısıyla ilk rastladığına ilan-ı aşk ve evlenme teklif etmeyi adet edinmişti. Polis müdürlüğü zamanında film artisti Pola Moralli'ye âşıktı. Valiliğinde aynı hisleri ses sanatçısı Fahrünnisa Solmaz'a duymuştu. En son sevdiği, ünlü ses sanatçısı Mualla Mukadder idi. Fakat Mualla Mukadder arkasından alay eder "Beni Ethem ile bir pavyonda dans ederken hayal edin" diye basardı kah kayı. Yetkiner'in dansözlere de zaafı vardı. Bil hassa dışarı memleketlere çalışmaya gitmek isteyen dansözlere izni o verirdi.

Zampara, Zeki Şahin ayaküstü zamparalarındandı. Kimini tehditle, kimini her hangi bir işini görmek ücreti karşılığı Beyoğlu'nda bu işlere müsait olmasıyla meşhur bir sinemanın locasına götürürdü. Birkaç defa onu, önünde sinemanın müdürü o locaya şeref verirken görmüşüzdür. Locayı bizzat müdür açardı.

Kıskanç âşık Adnan Menderes'in, Park Otelde ki hususi dairesinde iki yataklı odasının iki yatağında da kendisinin yatmadığı muhakkak. Geceleri inen ilham perileri de yatakta yatmaz. O halde sabık Başvekilin çok kıskanç olduğunu söylerler. Hatta bu sebep den Ankara Operasında bir soprano bayanın elini öpen bir gazeteciyi polis marifetiyle dışarı attığı gazetelere geçmiş havadislerdendir. Kendi evli olduğu için günahını paylaşmak amacıyla evli kadınları tercih eden Menderes'in, bazı uzun süren aşklarından meydana gelen arzuları Mükerrerrem Sarol'un giderdiği katiyetle rivayet olunur. Hani Mükerrerrem Sarol'da dışarıdan sekreter dadı mürebbiye gibi sıfatlarla getirttiği dilberlerle hatırı sayılı zamparalardandır. Hem de öyle kıskançta değildir.

Baba ölüyor! ya Bayar'a ne dersiniz? Köşkte sık sık yapılan âlemlerle keyif ehli olduğunu bütün dünyaya ispat etmedi mi? Haftada iki defa Çankaya köşkünde çalgılar çalınmadı, seçme ses sanatçıları icray-ı sanat eylemediler mi? Bir gece 70'ini aşkın resmi hovarda ses sanatkarlarından birine ilan-ı aşk edeyim demiş. Oda da yalnızlarmış. Fakat kalbi bu kadar ateşli bir ilan- aşka dayanamamış, kriz geçirmiş. Zavallı sanatçı koskoca Cumhur reisi kıvranır görünce korkudan "baba ölüyor!" diye haykırarak kendini dışarıya zor atmış. Hadiseden sonra Bayar, sadece fasıl dinlemekle iktifa ediyormuş. Saymakla bitmeyen mücevheratın sahibi Fatih Rüştü Zorlu'yu aramak için dolaşılın evlerin sayısı sabık hariciye vekilinin ne kertede bir zampara olduğu ayan beyan açıklamaktadır.

Kılıbık vekil, bu vesileyle asık suratlı ve rahmetli sabık Dâhiliye Vekili Namık Gedik'in kılıbıklığı anlaşıldı. Onunda makamındaki kasasında yığınla aşk mektubu bulunmuştur. Bir söylentiye göre bu mektupların ortaya çıkmasıyla karısının yüzüne bakamayacak haline geleceği düşünülerek intihar etmiş. Demek milletin nefretinden çok karısından korkuyormuş. Bütün bunlar yıkıldı gitti on sene saltanatlarının en rezilcesine sürenler yabancı hatlarda çalışan pilotlara getirttikleri Bayer Fabrikasının son malumatı cinsi iktidar haplarının iktidarda kalmaya kâfi gelmeyeceğini acı bir şekilde gördüler. Baki kan bu kubbede 15 milyar borç imiş... (Adapazarı Akşam Haberleri, 3 Haziran 1960: 2).

4 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetede DP'li Sakarya Valisi Nazım Üner aleyhinde yer alan "Sakarya vali köşkünde yapılan gizli toplantılar" başlıklı haberde de şunlar yazmaktadır.

Sakarya'da 1 milyon liraya yakın bir paraya yapılan Valilik köşkünde, sabık vali Nazım Üner'in Demokrat partinin ileri gelenleri ile il kurul üyelerinin dahi alınmadığı çok gizli toplantılar yaptığı bilinmektedir. Milletın parası ile yapılan bu Valilik köşkünün ne gibi tertipler için kullanıldığını Sakarya halkı merak etmektedir (Adapazarı Akşam Haberleri, 4 Haziran 1960: 1).

8 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetede yer alan “Eski iktidar zamanında Demiryolu fabrikasında çalışmadan para alanlar varmış” başlıklı haberde ise şunlar yazmaktadır.

Gazetemize müracaat eden Demiryolu fabrikası mensuplarından bazı şahıslar, Demokrat parti iktidarı zamanında hiç çalışmadan ücret alan kimselerin bulunduğunu bildirmekte ayrıca fabrikada da eski iktidar zamanında, eski iktidar kodamanlarına bedava işler yapıldığı ve işçilerin Vali konağında sebepsiz yere çalıştırıldığını bildirmişlerdir (Adapazarı Akşam Haberleri, 8 Haziran 1960: 1).

9 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetesinde de DP'liler aleyhinde birçok haber yer almıştır. “Zimmetine 12000 lira geçiren DP'li” başlıklı haberde Karadeniz Ereğlisi Köyü DP'li Bucak Başkanı Eyüp Yaman'ın, Camii Yaptırma Derneği hesabından 12 bin lira'yı zimmetine geçirdiğinden dolayı tutuklandığını ifade edilmiştir. “Dört yerden birden maaş alan partizan” başlıklı haberde ise İzmir'in tutuklanan Buca Belediye Başkanı İsmet Uç'un babasının İzmir Belediyesi Sağlık Müdürlüğü ile Temizlik İşleri kadrosundan ve Buca Belediyesinden de her ay yüksek miktarda maaş aldığının tespit edildiği belirtilmiştir (Sakarya Ekspres, 9 Haziran 1960: 1). 13 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetede yer alan “Orman yolları tahsisatı, 2,5 milyon liranın Sinop seçimlerine harcadığı anlaşıldı” başlıklı haberde ise şunlar yazmaktadır.

Sabık iktidarın kanunsuz, usulsüz para sarfıyatı hayret verici örneklerle doludur. Aldığımız malumata göre sabık iktidar son seçimde Sinop civarındaki orman yollarının inşası bahanesiyle 2,5 milyon liralık tahsisatı Sinop seçimlerine sarf etmiştir. İşe koyulan tahkik ve hesap tetkik heyetlerinin yakında hayret verici mali skandalları açığa vuracağı belirtilmektedir (Hamle, 13 Haziran 1960: 1).

Yine 13 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetede yer alan “Ankara radyosunda usulsüzlükler” başlıklı haberde ise şunlar yazmaktadır.

Sabık iktidar zamanında bir çiftlik halinde idare edilmiş olan Ankara radyo müdürlüğünde birçok suiistimaller olduğu anlaşılmıştır. Basın yayın umum müdürlüğünde bazı kimselerin müstem namlar altında radyo masraflarından paralar çektiği tespit edilmiş bulunmaktadır. Sözü geçen usulsüz sarfiyat, basın yayın umum müdürlüğünün eski şeflerine tazmin ettirilecek ve bunlar ayrıca mahkemeye sevk ettirilecektir (Hamle, 13 Haziran 1960: 1).

13 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetesinde yer alan “Memurları şikâyet eden Belediye Reisi” başlıklı haberde Karadeniz Ereğlisi'nin tutuklanan Belediye Başkanı Kamil Erten'in, belediye binasında birçok memurunu üst düzey yetkililere şikâyet ettiğine dair dosyalarının bulunduğu belirtilmiştir (Sakarya Ekspres, 13 Haziran 1960: 1). 13 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetesinde yer alan “8

bin lira maaşlı DP Reisi istifa etti” başlıklı diğer bir haberde ise Konya’nın DP il Başkanı Dr. Muammer Çelik’in belediyeden ve diğer devlet dairelerinden 8 bin lira maaş aldığı iddia edilmiştir. Ayrıca Konya İl Başkanı Muammer Çelik’in, DP’li hükümet yetkililerin korkunç icraatlarını öğrendikten sonra DP’den istifa ettiği de belirtilmiştir (Sakarya Ekspres, 13 Haziran 1960: 1). 15 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetesinde yer alan “Gazinoya 70 bin lira borç yapan sabık” başlıklı haberde İzmir’in darbe sonrası tutuklanan Belediye Başkanı Faruk Tunca’nın, Sakarya’nın en büyük gazinolarından birini 70 bin lira dolandırdığı ifade edilmiştir. Ayrıca gazino sahibinin iddiasına göre Faruk Tunca’nın aynı gazinoya devamlı borç yaptığı ve bu borçları da belediye bütçesine yüklediği de ifade edilmiştir (Sakarya Ekspres, 15 Haziran 1960: 1). 15 Haziran 1960 tarihli Anadolu gazetesinde yer alan “Açıktan maaş alan bir şahıs yakalandı” başlıklı haberde ise İzmir’de, İzmir Belediyesinden her ay açıktan 400 lira maaş alan Mustafa İlhan ve İzmir Kara Yollarında çalışan Mehmet Saim Genç ile DP’li olduğu bilinen Naciye Arnavadaki ve Fatma Baylan isimli şahısların yakalandığı belirtilmiştir. Bursa’da ise Valilik şifre memuru Hasan Sevinçli ile İşçi Sigortaları Müdür Muavini Ömer Önadım’ın tutuklanarak Işıklar Askeri Lisesine götürüldüğü ifade edilmiştir. Nazilli’nin Hamidiye köyünden ise Mahmut Savranyıl ve Ahmet Akkaş isimindeki şahısların tutuklandığı belirtilmiştir. Ayrıca Tire’de Ulu Camii imamı ile Küçükkale Köyü Camii müezzininin de tutuklandığı belirtilmiştir (Anadolu, 15 Haziran 1960: 1).

16 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesinde yer alan “Sabıklar yüzlerce şirketin hissedarı” başlığının atıldığı haberde ise şunlar yazmaktadır.

Sabık ve sakıt iktidar mensuplarının yüzlerce ticari şirkete hissedar oldukları anlaşılmaktadır. Bunların tam bir listesini çıkarmak için İstanbul, Ankara, Adana ve İzmir ve diğer şehirlerimizdeki noterlerden malumat istenecektir. On yıllardan beri yapılmış olan noter mukavemetlerinin suretleri elde edildiği takdirde bütün ortaklıklar meydana çıkacaktır (Hamle, 16 Haziran 1960: 1).

16 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesinde yer alan “Halktan haksız yere kesilmekte olan paralar” başlıklı diğer bir haberde ise şunlar yazmaktadır.

Sabık iktidarın kanunsuz işlerine ayak uyduran eski PTT idarecileri ile elektrik şirketi idarecileri her aboneden ayda 10 lira telefon bakım parası ve 10 lira elektrik saati kirası almakta idi. Bu haksız ve kanunsuz vergi yakında kaldırılacaktır. Bu işin tetkiki için ilgililere direktif verilmiştir (Hamle, 16 Haziran 1960: 1).

17 Haziran 1960 tarihli Demokrat Sakarya gazetesinde ise akıl almaz bir haber yer almıştır. Habere göre eğer 27 Mayıs inkilâbı yapılmıyaydı sabık Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın, Harp Okulu öğrencilerini imha edeceği iddia edilmiştir. Haber şöyledir.

İnanılmayacak gerçeklerden biri! İşte vesikaların en alçakçısı, binlerce subayın katli olacak Celal Bayar'ın yerine gelmeyen emri

Sabık Reiscumhur Celal Bayar'ın köşkteki band'dan alınmıştır.

1600-2000 kişi memlekette mühim bir yekün tutmaz. (Harbiye kast ediliyor)

1-Okul kuşatılarak imha edilecek

2-Okul Kampa götürülecek, kampta gece gizli olarak bombalanacak, imha edilecek.

3-Kamp yolunda trenler berhava edilecek.

4-Nümayiş maksadı ile Yenişehir'e getirilecek ve yolda makineli ateşine tutulacak.

5-Herkes evlerine izinli olarak gönderilecek ve evlerinden tevkif edilerek birbirinden haberi olmadan meçhul yerlerde kurşuna dizilecek (Demokrat Sakarya, 17 Haziran 1960: 1).

14 Haziran 1960 tarihli Sakarya Postası gazetesinde “Sabık Adliye Müsteşarı Kevni Sızan'ın masasında bulunan fetva” başlıklı bir haber yer almıştır. Habere göre 27 Mayıs sonrası tutuklanan Adliye Müsteşarı Kevni Sızan'ın masasında kendi el yazısı olduğu iddia edilen bir fetvanın bulunduğu ifade edilmiştir. Fetvada ise “Hükümeti müdafaa etmek için hükümet aleyhinde yürüyüş yapan öğrencilerin üzerine ateş açmak zaruridir” şeklinde bir yazının yer aldığı belirtilmiştir. Sakarya Postası gazetesi ise bu haberi şu şekilde yorumlamıştır. “Bu notu bulan memurlar bu güne kadar ülkeyi nasıl insanların idare ettiği hakkında bir belgeyi elde etmiştir” (Sakarya Postası, 14 Haziran 1960: 1).

11 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesinde Adnan Menderes'in aleyhinde yapılan “Başvekâlet kasasında bulunan döviz ve altınlar” başlıklı haberde ise bir gece öncesi Başbakan Adnan Menderes'in odasında yapılan aramalar sonrası odada yer alan gizli kasanın içerisinde çok miktarda altın ve dövizin bulunduğu iddia edilmiştir. Ayrıca haberde aynı kasada çok dikkat çekici mektupların da ele geçirildiği belirtilmiştir (Hamle, 11 Haziran 1960: 1). 17 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan “ Menderes'i fahri hemşerilikten atan şehir” başlıklı haberde ise şunlar yazmaktadır.

Bandırma şehrimizin fahri hemşerisi bulunan sakıt iktidarın Başvekili Adnan Menderes, Belediye Meclisince fahri hemşeriliğimizden iskat edilmiş ve kendisinde bulunan şehrimizin

hemşerilik sembolü olan altın anahtarın alınmasına karar verilmiştir. Ayrıca bu altın anahtar ve hemşerilik beraatının Ankara'ya götürülüşünde yapılan 10 bin liralık masrafın, Menderese fahri hemşerilik veren sabık Belediye Meclisinin dalkavuk üyelerine mahkeme kanalı ile ödetilmesi kararlaştırılmıştır (Adapazarı Akşam Haberleri, 17 Haziran 1960: 1).

22 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan “Menderes’in İsviçre’deki villası” başlıklı haberde şunlar yazmaktadır.

Türkiye'nin sabık Başvekili Adnan Menderes'in İsviçre'de bir müddet önce 15 milyon İsviçre Frangına satın aldığı villanın baya, badana ve bahçe tanzim işleri tamamlanmıştır. Ancak bu villanın mobilya siparişini üzerine alan firma son günlerde telaşa düşmüştür. Buna sebep Menderes'in ismarlamış olduğu mobilyalara mukabil firmaya 200 bin İsviçre Frangı vermiş olması ve bakiye 200 bin İsviçre Frangının da mobilyaların tesliminde ödeneceğinin evvelce kararlaştırılmış olmasıdır. Firma mümessilleri, sözü geçen mobilyaları kralların satın alabileceği, evsafa ve çok pahalıya mal olması dolayısıyla bu mobilyaların artık hiç kimse tarafından alınmayacağı ve elde kalacağı endişesindedir (Adapazarı Akşam Haberleri, 22 Haziran 1960: 1).

Yine 22 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan “Başvekâlet kasasından çıkan yüz kızartıcı mektup ve fotoğraflar” başlıklı haberde ise şunlar yazmaktadır.

Başvekâlet kasasının açılması sırasında hazır bulunan salahiyetli şahıslardan öğrendiğimize göre kasadan, Menderes'e metreslik ettikleri muhteviyatından anlaşılan birçok kadının aşk mektupları ele geçirilmiştir. Bu kadınların arasında kocaları vekil ve DP mebusu olanlar ekseriyeti teşkil etmektedir. Bu arada Suzan Sözen'in imzalı naylon külotu ve birçokta cinsi münasebet esnasında çekilmiş fotoğraf bulunmuştur. Bu fotoğraflar arasında bazı vekil ve mebus kadınlarının da fuhuş esnasında gizli tespit edilmiş fotoğrafları bulunmuştur (Adapazarı Akşam Haberleri, 22 Haziran 1960: 1).

18 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan “Bayar, Zorlu, Koraltan, Ağaoğlu ortaklığı” başlıklı haberde ismi geçen DP'lilerin vergi kaçırdıkları iddia edilmiştir. Haberin içeriği şöyledir.

Celal Bayar, Refik Koraltan, Samet Ağaoğlu Fatin Rüştü Zorlu ve Kâğıt Fabrikaları Genel Müdürü Enver Atafırat'ın ortak oldukları “Roket” adındaki şirket, Maliyeye gelir vergisi vermemek için zarar ettiklerini ileri sürerek kapattırılmıştır. Hâlbuki adı geçen şirketin bu defa Sanayi Nakliyat T.A.Ş adında yeni bir ortaklık kurarak, memlekete gümrüğe vergi vermeden 126 adet kamyon soktuğu anlaşılmıştır. Bu kamyonların bir kısmına Milli Birlik Komitesince el konulmuştur (Adapazarı Akşam Haberleri, 18 Haziran 1960: 1).

Yine 18 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan “DP'li sabık mebus asker olmamak için dişlerini çektirmiş” başlıklı haberde ise şunlar yazmaktadır.

Diyarbakır'ın Menderes'i diye adlandırılan ve türlü siyaset entrikaları ile gerek kendine gerekse etrafındakilere büyük menfaatler sağlayan sabık DP mebuslarından Nuri Onur'un her

gün yeni bir suiistimali ortaya çıkarılmaktadır. Belediyenin ve diğer dairelerin bütün yağlı taahhüt ve ihalelerini oğullarına verdirtip şantajla istediği zenginden DP'ye teberru olan Nuri Onur askere gitmemek için dişlerini çektirmiş. Maliyeye olan borcunu ödememek içinde bütün apartman ve dükkânlarını iki karısı ile oğullarının üzerine devretmiş. Eskiden bahçıvanlıkla geçinen Nuri Onur'un Defterdar tarafından yapılan tahkikatta şimdilik bina vergi borcu 980 bin lira olarak tespit edilmiş ve bütün menkul ve gayrimenkullerine el konulmuştur (Adapazarı Akşam Haberleri, 18 Haziran 1960: 1).

20 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan “Atatürk Köşkü depo yapılmış” başlıklı haberde ise yine DP'liler hedef alınmıştır. Haberde yazılanlara göre Bursa Çelik Palas Otelinin hesaplarını tetkik eden komisyon, otelin yanındaki Atatürk Köşkünün depo haline getirildiğini, içerisine ise demir ile çimento doldurulduğunu tespit etmiştir. Atatürk'ün yattığı oda ve karyola harap halde ve toz toprak içerisinde bulunmuştur. Ayrıca Atatürk'e ait eşyalar Çelik Palasa nakledilmiş ve değeri 500 bin lirayı aşan halılar otelde kullanılarak harap bir hale sokulmuştur. Atatürk'e ait bazı eşyaların ise ne olduğunun bilinmediği ifade edilmiştir (Adapazarı Akşam Haberleri, 20 Haziran 1960: 1).

21 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesinde yer alan “Sabık ve Sakıtların büyük arsa spekülâtörlüğü” başlıklı haberde ise şunlar yazmaktadır.

Haber verildiğine göre sabık ve sakıt iktidar mensupları, Ankara, İstanbul ve İzmir'de şehirlerin en müstesna yerlerinde yüz binlerce metrekaare arsa almış ve bunların bir kısmını fahiş fiyatlarla resmi makamlara ve müesseselere satmışlardır. Gerek bu şehirlerde gerekse diğer illerimizde tapu dairelerinin bu alışverişlere ait kayıtları çıkarılması için gereken talimat verilmiştir (Hamle, 21 Haziran 1960: 1).

28 Haziran 1960 tarihli Sakarya Postası gazetesinde yer alan “Türk gençliğinin göğsü inkılâbın kalkanıdır” başlıklı haberde Milli Türk Talebe Birliği başkanlığının yayınladığı bir tebliğe göre Milli inkılâp bayramımızın gölgelendirmek, yeni huzura kavuşan memleketimizde aziz milletimizle gençliğin sükûnunu bozmak için yapılan korkunç eylemlerin şuurlu Türk gençlerinin göğsünde parçalanacağı ifade edilmiştir. Haberden de anlaşılacağı üzere darbe sonrası DP'ye destek verenler korkunç eylemler yapanlar olarak tanımlanmışlardır (Sakarya Postası, 28 Haziran 1960: 1).

Sakarya gazetelerinde bulunan bu haberlerin yanı sıra gazetelerde yer alan köşe yazılarında da 27 Mayıs'ı öven, DP dönemini ve mensuplarını hedef alan birçok yazı yer almıştır. Örneğin 1 Haziran 1960 tarihli gazetede yer alan “Şanlı Türk Ordusuna”

başlıklı 27 Mayıs darbesini gerçekleştirenlere iltifat niteliğindeki köşe yazısında şunlar yazmaktadır.

Evet, sen şanlısın Türk Ordusu. Senin tarihin var, senin mazin var işte bu şanlı destanlara altın kalemlerden bir yenisini daha ilave ettin. Bu yaptığın büyük ve asil kahramanlığı bütün ağaçlar kalem, denizler mürekkep olsa yazmakla bitiremez. Artık Türk milleti zalimlerden kurtuldu. Artık Türk milleti zulümden, hürriyetsizlikten kurtuldu. İnsanlar gibi yaşayacak. Artık basın kalemini işletecek ve hakikatler daima dile gelecek. Tekziplere, neşir yasaklarına paydos. Merhum Mehmet Akif ne güzel belirtmiş:

“Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.

Hangi çılgın bana zincir vuracakmış şaşarım.

Kükremiş sel gibi bendimi çiğner aşarım

Yırtarım dağları, enginlere sığmam taşarım”

Şanlı Türk Ordusu seni hürmetle selamlarız (Sakarya Postası, 1 Haziran 1960: 1).

Hamle gazetesinin sahibi Cihat Yazgıç'ın, 2 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesinde yer alan “27 Mayıs Bayramı” başlıklı köşe yazısının da ise şunlar yazmaktadır.

Takvim sayfaları arasına bir yeni mutlu bayram günü ilave eden Şanlı Türk Ordusu, generalinle, subayınla, erinle sen bin yaşa. Bütün manasıyla 1960'ın 27 Mayıs tarihi Türk milletinin, hürriyet ve inkılâplar bayramı olarak, gelecek nesillere iman, kuvvet, cesaret ve ahlak aşılacaktır. Bu büyük inkılâp ve kurtuluş hareketi birkaç yüz melunun mevkiinden indirmekle kalmayacak, kanunlarıyla, icraatıyla, ticareti, zanaatı, ziraatı ve endüstrisi ile bu milleti muasır medeniyet seviyesine ulaştırma gayesinin başlangıcı olacaktır. İçimizde alev alev yanan inkılâp hareketinin sönmesine asla ve asla rıza göstermeyeceğiz artık. Her hareket ve icraatımızın hedefi milletin bünyesindeki yüzlerce ve binlerce yarayı tedavi edecek çareler aramak olacaktır. Cenabı Allahın kendilerini vasıta kılarak, vatani kurtarmak fırsatını verdiği namuslu insanlara bütün kalbinle, vicdanıyla ve insanlığıyla, insan ve imanlı bu asil hareket, Cenabı Allaktan Türk milletine layık gördüğü bu lutf-ü ilahiyesidir (Hamle, 2 Haziran 1960: 1).

4 Haziran 1960 tarihli Anadolu gazetesinde yer alan “ İşte ihtilal” başlıklı köşe yazısında ise darbecilerin övüldüğü şu satırlar yer almıştır.

Türk ordusu, vatani felakete sürüklemekte olan bir avuç muhterisin işte karşısındadır. Bu direnişin ve dikilişin benzerini hiçbir milletin tarihinde göremezsiniz. Hiçbir odur bir müdahalede bu kadar güler yüzlü olmamıştır. Ne istediğini bilen ve ancak inandığını isteyen büyük bir milletin ordusu olmak kolay değildir. Kolay değil her tarafına genç Türk çocuklarının kanları sıçramış bir zalimler topluluğunu ellerini hiç kirletmeden alaşağı etmek. Tarihte her darbe bir isim almış, her ihtilale bir sıfat yüklenmiştir. Türk ordusunun bu müdahalesine ise bir tek isim verilebilir. Gülen ihtilal! Türk çocukları gözyaşlarınızı siliniz artık. ızdıraplarınız dinsin. Ve siz ey Türk anaları, bağrınıza bastığınız taşı çekip atınız. Bakınız pencerenizden askerler geçiyor (Anadolu, 4 Haziran 1960: 2).

4 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesinde ise “Asil bir hareket” başlıklı köşe yazısında Cihat Yazgıç, Atatürk üzerinden 27 Mayıs'ı ve Ordu'yu övmüştür. Bu inkılâp

harekine karşı duranların ise başlarının ezilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Köşe yazısı şöyledir.

Artık hiçbir şeyden korkunuz kalmasın. 27 Mayıs 1960 gecesinde şanlı ordunun yaktığı hürriyet meşalesi bundan yıllarca evvel Atatürk'ün yakıp Türk gençliğine ve milletine emanet ettiği meşaledir. Bundan böyle bu ateş hiçbir zaman küllenmeyecek, Türk milletinin ve Türk vatanının bekasına kadar yanacaktır. Namusumuzu, canımızı ve malımızı ellerine tevdi ettiğimiz şanlı Türk Ordusunun muhterem idarecileri; milletten aldığınız bu güven ve itimat reylerinin mesuliyet ağırlığı ile yaratmak istediğiniz eserinizi baltalamağa gayret sarf edeceklerinin hiç tereddüt etmeden başlarını eziniz (Hamle, 4 Haziran 1960: 1).

13 Haziran 1960 tarihli Sakarya Ekspres gazetede yer alan “Boşuna geçen on sene” başlıklı Şevket Yılmaz’a ait köşe yazısında ise DP’liler aleyhinde şunlar yazmaktadır.

Boşuna geçen on sene

Görünen köy kılavuz istemez diye bir söz vardır. Bizim sakıt idarecilerin işledikleri korkunç günahlara bakılırsa, kılavuza tahammül edemedikleri gibi köyü dahi görmekten korkmuşlardır. Bütün işleri güçleri millet kesesinden çektikleri paralarla daimi surette belden aşağı uğraşmakla vakit geçirmişlerdir. İnsanın bir Müslüman Türk vatandaşı olarak bu yapılanlardan yere gireceği geliyor. Her birisi 60-80 yaşları arasında olan bu adamların kanlarında en ufak miktarda dahi olsun Türk kanı taşımadıklarından, her vatandaşın haklı olarak şüpheye düşmemesi için hiçbir sebep göremiyoruz. Hayvani keyifler uğruna heder olan ve muattal hale getirilen milli servetimize mi acıyalım, yoksa boşuna akan on senemize mi? Mazisi henüz on seneyi dolduran bazı devletlerin, vatanları için yaptıkları insanca çalışmaları sayesinde dünya piyasasında mühim mevkiele aldıklarını gördükçe üzüntümüz büsbütün artmaktadır. Bu güzel vatana işlenen hıyanet sebebiyle, adaletin kendilerine vereceği cevap inşallah numune olacaktır. Bundan böylede her idareci abdestsiz, temizliksiz Eyüp Sultanları, bilmem hangi dedelerin kabirlerini ziyaret edip, bunların şefaati altında çeşitli melanetler işleme neticesinde hem milletin hem de mevtaların gazabına uğramaktan kurtulamayacağını bilecektir (Sakarya Ekspres, 13 Haziran 1960: 1).

13 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinin baş sayfasında yer alan “İşte Hürriyet” isimli köşe yazısında ise şunlar yazmaktadır.

Ne yazık ki oldu. Diktatörler kardeşlerimizi, evlatlarımızı uşaklarına vurdurdular. 28 Nisanda kararın hürriyet havası şehit kanlarıyla vatan toprağını suladı. Ne mübarek kanlanmış ki yılların yapamadığını günlerde yaptı. Türk milletinin, milletimin sabır bardağını taşıran son damlalar, yavrularımızın şehit kanları hürriyet filizini çok çabuk yeşerttiniz. 27 Mayıs’ta doğan güneş, hürriyet çiçeğinin yurdunun üstünde açıldığını gösterirken şehit kanlarının boşa akmadığını görerek teselli bulduk (Adapazarı Akşam Haberleri, 13 Haziran 1960: 1).

15 Haziran 1960 tarihli Hamle gazetesinde yer alan “Mutlu günümüz” başlıklı köşe yazısında ise şunlar yazmaktadır.

*Vatani kaplamışken bir karanlık, bir korku
Hızır gibi yetişti kahraman şanlı ordu
Atatürk'ün göklerden görüldü sanki ruhu*

*Sevinelim, sevinmek hakkımızdır yurttaşlar
Çektiğimiz acılar tükendi, bitti artık
Kalktı ruhun üstünden o kopkoyu karanlık
Gönül ferah, gök ferah, hava ne kadar ılık
Sevinmek hakkımızdır. Sevinelim yurttaşlar
Kar yağmıştı milletçe güvenilen dağlara
Bir anda oluverdik gülerken bahtı kara
Yakışır mıydı zulüm böyle mutlu iyara?
Nasıl sevinmeyelim. Nasıl nasıl yurttaşlar
Bir kılıçtır ki ordu çekilir her düşmana
Çıkarır gözlerini kim kıyarsa vatana
Kurtulduk felaketten çok şükür yaratana
Nasıl sevinmeyelim nasıl yurttaşlar
27 Mayıs'ın unutulmaz sabahı
Dindi yurdun milletçe yüreklerdeki ahı
Neydi tanrım çekilen, neydi kimin günah
Sevinmek hakkımızdır sevinelim yurttaşlar
Umutla bağlanalım doğan nurlu yarına
Hürriyet ayakbastı vatan topraklarına
Bastı bugün orduyu millet yanık bağına
Nasıl sevinmeyelim, nasıl bugün yurttaşlar (Hamle, 15 Haziran 1960: 1)*

14 Haziran 1960 tarihli Sakarya Postası gazetesinin baş sayfasında yer alan “Devr-i Sabıkların ardından” başlıklı kafiyeli köşe yazısında ise şunlar yazmaktadır.

*Devr-i Sabıkların ardından
Gidiyor...
Gidiyor, rast gelmez bir daha tarih eşine
Gidiyor, on yılın feryadını takmış peşine
Gidiyor, sonsuz olan kudreti sığmaz akla
Gidiyor, doğruların susmasına uğraşmakla
Gidiyor, izleri üzerinde birikmiş yaşlar
Gidiyor, ondan olanlardaki ah! lar vah! lar
Gidiyor, devrin o en kötü diktatörü
Gidiyor, Beyazıt meydanının gladyatörü
Gidiyor, belki de kaçmak hevesiyle
Gidiyor, tarihi inkâr edişiyse
Gidiyor, hep gidiyorlar, gidiyorlar
Gidiyor, hepsi bin zulme başlar*

*Gidiyor, doğmayacak artık zulme güneşler
Gidiyor, gelmeyecek millete bi baht günler
Gidiyor, hep kara günler geri dönmüş gidiyor
Gidiyor, hakkı boğanlar, gözü dönmüş gidiyor
Gidiyor, kurşun atanlar, jop'la vuranlar gidiyor
Gidiyor, vur! Diye coşmuş gence vuranlar gidiyor
Gidiyor, devrin o en korkulu diktatörü gidiyor
Gidiyor, Beyazıt meydanının gladyatörü gidiyor (Sakarya Postası, 14 Haziran 1960: 1).*

14 Haziran 1960 tarihli Demokrat Sakarya gazetesinde yer alan “DP’yi pisliklerden temizleyip kurtarmalı” başlıklı köşe yazısında ise şunlar yazmaktadır.

İktidarı 10 yıldır ellerinde tutmuş olan DP’li idarecileri yalnız memleketi değil, çok temiz ideallerle kurulmuş siyasi partileri de uçuruma sürüklediler. Memleket kurtuldu. Şimdi Demokrat Parti’yi de kurtarmak gerektiğine inanıyoruz. İdareciler suiistimallerine, hırsızlıklarına, tertiplerine, fesatlarına DP Mebusları ocaklara, bucaklara kadar bütün teşkilatları alet ettiler. Ve birçok DP üyesi gayrimeşru fiillere şahsi menfaatlerini düşünerek katıldılar. Bunu unutamayız. Bunlardan milletçe hesap sorma hakkından vazgeçemeyiz. Bununla beraber bir zümrenin günahlarına bütün bir siyasi teşekkülün feda edilmemesi gerektiğine inanıyoruz (Demokrat Sakarya, 14 Haziran 1960: 1-2).

14 Haziran 1960 tarihli Sakarya Postası gazetesinde yer alan “Partizan idareye paydos” başlıklı köşe yazısında şunlar yazmaktadır.

Bir gün eski Sakarya Milletvekillerinden biriyle memleket meselelerini münakaşa ediyor, cemiyetin eşitsizlik ve kanunların tek taraflı tatbikinden şikâyetçi olduğumu kendisine savunuyordum. Bana demokrasinin bir nevi taviz rejimi olduğunu, elbette ki iktidar ocak başkanının bazı imtiyazları olacağını söylüyordu. Bu partizan idare memlekette iktisadi yıkıntılardan ziyade millet ve memleket için büyük bir felaket teşkil eden ahlak çöküntülerinin gelecek iktidarlar içerisinde telafisi pek güç musibet tohumları atmıştır. İşte bu münevverleri en çok korkutan durumda buydu. Fakat bir avuç muhterisin elinden itibar ve şerefini kurtaran silahlı kuvvetlerimiz, birçok mukaddesatımızı da kurtarmakla kalmayıp, partizan idareye son vermiştir. Kanun karşısında her vatandaşa aynı hakka sahip ve onun himayesinde olacaktır. Bunun aksini düşünen menfaat ve teminle bir zümreye istinat etmek gafletini gösterecek her idareye yeter denileceğini son hareketiyle ispat etmiştir. (Sakarya Postası, 14 Haziran 1960: 1).

20 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan “Sabık Peygamberliği kabul eder mi?” başlıklı köşe yazısının da ise Adnan Menderes’in 29 Kasım 1955’teki meclis konuşmasına istinaden şu yazı kaleme alınmıştır.

Düşük iktidarın parti grubu Soysuzlaşmadan evvel, sabık ve sakıt Menderes’e bir ara kafa tutar gibi olmuştu. Komitacının çırağı, birkaç arkadaşını yem olarak attıktan sonra bir nutuk sıktı ve dedi ki: “Siz isterseniz Hilafeti bile getirebilirsiniz” kuş beyinli grup mensupları bu laflardan kendilerini hakikaten böyle kudretli sandılar. Demek ki Hilafeti bile getirebilirlerdi. Bak kendilerinin bile bilmedikleri ne müthiş kuvvetleri vardı. Mamefih kudretlerinden bir şey kaybetmiş değiller. İsterlerse yine dilediklerini yapabilirler. Nasıl mı? Gayet basit. Şimdi o grup azalarıyla, başkanlarıyla hep bir arada bir ada’da bulunmaktadırlar. Grup başkanı ve

vekillerinden birisinin riyaseti altında olağanüstü bir toplantı yaparak şöyle bir karar alabilirler: “Parti grubumuz Adnan Menderes’in halifeliğini kabul ve tasvip etmiştir.” Fakat bir şık var. Acaba Menderes peygamberlikten halifelige iner mi? (Adapazarı Akşam Haberleri, 20 Haziran 1960: 1).

22 Haziran 1960 tarihli Adapazarı Akşam Haberleri gazetesinde yer alan “DP’nin hali” başlıklı köşe yazısı da dikkat çekicidir. Hasan Balcıoğlu’nun kaleme aldığı yazıda DP ve on yıllık iktidar dönemini ağır bir dille eleştirilmiştir.

DP’nin hali

27 Mayıs’tan bu yana DP’nin geleceği hakkında türlü söylentiler oluyor. Hiçbir partiye bağlantılı olmadığımız için hadiseleri objektif bir gözle tetkik imkânına sahibiz. DP’nin kuruluş yılları bütün aydınlarımızı sevindirmiştir. Çok partili bir idare sistemin memleketimize tatbik şekli bize daha geniş hürriyet getirecek, devletçilik sistemi tarihe karışacak, tüccar ve esnaf çalıştığı nispette kazanmak imkânını bulacak. Cemiyetimiz tam manası ile adalet nizamına kavuşacağı için bayram yapıyorduk. 1950’de CHP seçimi kaybetmiş, DP büyük bir çoğunlukla iktidara gelmişti. Sevinçlerinden otobüs üstünde, meydanlarda göbek atanlar vardı. DP’nin on yıllık icraatının bizlere maddi ve manevi ne kadar karanlık ve ıstıraplı günler yaşattığını nasıl anlatabayım? Dünkü garsonun DP ajanı olarak etrafına nasıl korku saldığı, havadan binler, yüz binler kazandığının misali çoktur. 27 Mayıs’tan sonra o eski kahramanlar kuzu postuna bürünmüş birer aciz mahlûk olarak sempati toplamaya çalışıyorlar. Bu şahsiyetsiz mahlûklar DP’nin beş yıldır yapamadığı genel kurul toplantısını sabık bey efendiye yaptıramadılar, ses çıkartamadılar. Yukarıdan gelen emri aynen kabul ve tatbik ettik. Cemiyetler kanuna göre kurulan her teşekkül iki yılda en az bir defa genel kurul kongresi yapmak mecburiyetindedir. Yapmadığı takdirde o teşekkül kapanmış olur. Kanunun bu açık ifadesi karşısında DP dört sene evvel kanun nazarında meşruluk sıfatını kaybetmiştir. DP’nin siyasi hayatı boyunca dini siyasete alet etmiş, anayasayı çiğnemiştir. Sabık iktidar DP olarak binlerce aydının tenkili için karar vermiştir. Maltepe Belediye Reisinin evinde 500 polis elbisesi ve 500 polis tabancasının bulunması DP’nin ne kadar kötü niyet sahibi olduğunun canlı delilidir. DP’ye mensup her şahıs bulunduğu her mevki salahiyeti nispetinde kabahatlidir, suçludur demeye dilimiz varmıyor. Bu kabahatin sebeplerini münakaşa etmeyelim. İşte bu üç sebepten ötürü DP kapatılmalıdır. DP mensubu nice idealist kimseler tanyoruz. Bu temiz insanların yeni isim altında bir parti kurmalarını çok arzu ederiz. DP adı yaşadıkça biz refakat ve sefiller devrimini hatırlayacağız. Bugün millet vicdanında kara bir leke olan DP’yi temize çıkarmaya imkân yoktur. Bir kaç yüz soysuzun ihtirasının günahlarını binlere çektirmeğe hakkımız yoktur. Hadiseler ne göstereceğini bilemeyiz. Şimdilik gelen günleri bekleyin ama aklıselim DP’yi hemen kapatıp yeni bir parti kurulmasını emrediyor (Adapazarı Akşam Haberleri, 22 Haziran 1960: 1).

SONUÇ

Sakarya yerel gazetelerinin büyük inkılâp hareketi olarak isimlendirdiği 27 Mayıs 1960 darbesi, Türk toplumunun uzun bir aradan sonra tecrübe ettiği demokrasi sınavının talihsiz bir sonucudur. 27 Mayıs darbesi şunu göstermektedir ki bu dönemde basının toplum üzerindeki etkisi oldukça önemlidir. Dönemin en önemli iletişim kaynağının gazeteler olduğu var sayılırsa bu gazetelerin yer aldıkları konum ve tavır hayati bir değere sahiptir. Bu duruma örnek olarak 27 Mayıs darbesinden önce demokratik ve çok partili hayatı destekleyen gazetelerin, darbe sonrası baskı ve korku ikliminde yayın politikalarını değiştirip darbeden yana tavır almaları ve bu süreci yönlendirmeleri basının etkisini göstermektedir. Darbe sonrası basında meydana gelen korku iklimine dayalı yayın politikası ise sivil ve askeri idare arasındaki en bariz farkı ortaya çıkarmıştır. 27 Mayıs öncesi demokratik yollarla iktidar olanların 27 Mayıs darbesi ile derdest edilmesi, bir gün önce kahraman olanların bir gün sonra vatan haini ilan edilmeleri ve bu durum karşısında ise halkın sessizliği, basının ise ilkesizliği milli irade ve demokrasi tecrübesizliğinin bir neticesi olarak ortaya çıkmıştır. 27 Mayıs 1960 darbesinin ülkede ve Sakarya'da ortaya çıkardığı sonuçlar şunu göstermektedir ki siyasi bir takım problemlerin çözümünün demokrasi dışı yöntemlerde aramak, demokrasi ile bağdaşmayan ve telafisi mümkün olmayan daha büyük problemlere sebep olmaktadır. Özellikle 27 Mayıs darbesi ve sonrasında ortaya çıkan sürece bakıldığında vatani müdafaa etmekle vazifeli olan ordunun ülkedeki bir takım ekonomik, siyasi ve toplumsal gelişmeler karşısında kendisine vazife çıkarması ve demokratik çözüme fırsat vermeden çeşitli bahanelerle ülke yönetimini ele geçirmesi Türkiye'de demokrasi, milli irade ve hukukun işlevselliğini azaltmıştır. 27 Mayıs darbesini sadece Sakarya ili üzerinden değerlendirdiğimizde dahi askeri vesayetin halk üzerinde nasıl bir korku iklimi oluşturduğu ve milli iradenin nasıl yok sayıldığı o dönemin basınına yansıyan haberlerden de anlaşılmıştır. Örneğin 27 Mayıs darbesinin bir bayram olarak ilan edilmesi ve halkın kutlamalara davet edilmesi, halktan caddelerin ve evlerinin bayraklarla donatılmasının istenmesi, halktan DP'li veya DP'ye kayıtlı kişilerin ihbar edilmesinin istenmesi, askeri valilik tarafından gazetelerde devamlı olarak halka talimat veren bildirilerin yayınlanması bu duruma örnek olmuştur. 27 Mayıs darbesini ortaya çıkaran en temel nedenlerden olan radikal partililik ve ideolojik kamplaşma, CHP ve

DP'yi siyasi rekabetten çok bir hınç alma politikasına yönlendirmiştir. Özellikle Din, Laiklik ve Atatürk üzerinden ortaya çıkan bu kamplaşma, orduyu tahrik eden en önemli unsur olmuştur. DP ve CHP'nin Din ve Atatürk argümanlarını oy için siyasetin odak noktası haline getirmesi, Türkiye'nin sonraki sürecinde dahi darbelerin en önemli sebebi olarak kabul edilmesine neden olmuştur. Demokratik devlette toplumsal değerlerin rant malzemesi haline getirilmesi aslında yine en çok demokrasiye zarar veren bir unsur olmuştur. Tüm bu değerlendirmelerin sonucu 27 Mayıs darbesi üzerinden bize şunu göstermektedir ki bir devletin yönetim biçimi her ne kadar demokrasi ve hukukun üstünlüğüne dayalı olsa da hoşgörü ve sağduyu anlayışına sahip olmayan ideolojik bakış açılı insan faktörü, sorunların çözümünü ortak akıl ve çoğulculukta görmeyip cebir ve şiddeti yöntem olarak kabul ettiği müddetçe, o toplumun veya devletin tam manası ile demokratik, ekonomik, sosyal, kültürel, hukuksal, inançsal, eğitimsel vb. alanlarda bir gelişme kaydetmesi beklenemez. 27 Mayıs öncesi ülkemizin tarihi ve 27 Mayıs sonrası günümüze kadar olan süreç bu tespitin bir yansıması olarak karşımızda durmaktadır.

KAYNAKÇA

- Adapazarı Akşam Haberleri** (30 Mayıs 1960). *Bir Bolu Mebusu Tevkif Edildi.* s.1.
- Adapazarı Akşam Haberleri** (30 Mayıs 1960). *30 Bin Dolar İle Yakalandı.* s.1.
- Adapazarı Akşam Haberleri** (30 Mayıs 1960). *Pakistan Türkiye'deki Yeni Rejimi Resmen Tanımıştır.* s.1.
- Adapazarı Akşam Haberleri** (31 Mayıs 1960). *Sakarya'da Askeriyenin Teslim Aldığı Mülki Makamlar.* s.1.
- Adapazarı Akşam Haberleri** (31 Mayıs 1960). *Nazım Üner Ankara'ya Götürüldü.* s.1.
- Adapazarı Akşam Haberleri** (31 Mayıs 1960). *Sakarya Halkı General Mete Yurdakul'dan Çok Memnun.* s.1.
- Adapazarı Akşam Haberleri** (1 Haziran 1960). *Menderes Diktatörlüğünü Sakarya'da İlan Edecekti.* s.1.
- Adapazarı Akşam Haberleri** (2 Haziran 1960). *Celal Bayar'ın Bankalarda 103 Milyon Lirası Olduğu Anlaşıldı.* s.1.
- Adapazarı Akşam Haberleri** (2 Haziran 1960). *Hamdi Başak ve Baha Ün Ankara'ya Götürüldü.* s.1.
- Adapazarı Akşam Haberleri** (2 Haziran 1960). *Cumartesi Günü Şehrimizde Miting Yapılacak.* s.1.
- Adapazarı Akşam Haberleri** (3 Haziran 1960). *Dün Gece Şehrimizde Külliyatlı Miktarda Silah Ele Geçirildi.* s.1.
- Adapazarı Akşam Haberleri** (3 Haziran 1960). *Sakarya Katliamına Dair.* s.1.
- Adapazarı Akşam Haberleri** (3 Haziran 1960). *Bütün Muhtarların Mühürleri Alınıyor.* s.1.
- Adapazarı Akşam Haberleri** (3 Haziran 1960). *Devri Sabıktan Yüz Kızartıcı Hadiseler.* s.2.
- Adapazarı Akşam Haberleri** (4 Haziran 1960). *Sakarya'da nezaret altına alınanların isimlerini basın bürosu açıkladı.* s.1.

Adapazarı Akşam Haberleri (4 Haziran 1960). *Türk Ordusunun Yaptığı Bu Muazzam Dünya Çapındaki İhtilal Kutlanacak.* s.1.

Adapazarı Akşam Haberleri (4 Haziran 1960). *Sakarya Vali Köşkünde Yapılan Gizli Toplantılar.* s.1.

Adapazarı Akşam Haberleri (4 Haziran 1960). *Yeni Hükümetimizi 41 Devlet Tanıdı.* s.1.

Adapazarı Akşam Haberleri (8 Haziran 1960). *Eski iktidar Zamanında Demiryolu Fabrikasında Çalışmadan Para Alanlar Varmış.* s.1.

Adapazarı Akşam Haberleri (8 Haziran 1960). *Bugün Akyazı'da Miting Yapılıyor.* s.1.

Adapazarı Akşam Haberleri (9 Haziran 1960). *Şehrimizde Birçok Müessesenin Hesaplarına El Konuldu.* s.1.

Adapazarı Akşam Haberleri (9 Haziran 1960). *Vali Konağı Tahliye Edildi.* s.1.

Adapazarı Akşam Haberleri (9 Haziran 1960). *Sakarya'ya Sivil Vali Tayin Edildi.* s.1.

Adapazarı Akşam Haberleri (10 Haziran 1960). *Mili Savunma Vekili Org. Fahri Özdilek Şehrimizde.* s.1.

Adapazarı Akşam Haberleri (13 Haziran 1960). *Sakarya'da 20 Kişi Nezaret Altında.* s.1

Adapazarı Akşam Haberleri (13 Haziran 1960). *İşte Hürriyet.* s.1.

Adapazarı Akşam Haberleri (14 Haziran 1960). *Adapazarı Askeri Belediye Reisi Yarbay Cevat Özsunay Dün Bir Basın Toplantısı Yaptı.* s.1.

Adapazarı Akşam Haberleri (16 Haziran 1960). *Sakarya'nın Yeni Valisi Dün Şehrimize Geldi.* s.1.

Adapazarı Akşam Haberleri (17 Haziran 1960). *Menderes'i Fahri Hemşerilikten Atan Şehir.* s.1.

Adapazarı Akşam Haberleri (18 Haziran 1960). *Reşide Bayar Kimseyle Görüşmüyor.* s.1.

Adapazarı Akşam Haberleri (18 Haziran 1960). *Bayar, Zorlu, Koraltan, Ağaoğlu Ortaklığı.* s.1.

Adapazarı Akşam Haberleri (18 Haziran 1960). *DP'li Sabık Mebus Asker Olmamak İçin Dişlerini Çektirmiş.* s.1.

Adapazarı Akşam Haberleri (20 Haziran 1960). *Sakarya CHP Heyeti Devlet Başkanı Cemal Gürsel ve İsmet İnönü'yü Ziyaret Etti.* s.1.

Adapazarı Akşam Haberleri (20 Haziran 1960). *Atatürk Köşkü Depo Yapılmış.* s.1.

Adapazarı Akşam Haberleri (20 Haziran 1960). *Genel Seçimler Sonbahar da Yapılacak.* s.1.

Adapazarı Akşam Haberleri (20 Haziran 1960). *Sabık Peygamberliğini Kabul Eder mi?* s.1.

Adapazarı Akşam Haberleri (22 Haziran 1960). *Teessür Yaratan bir Manzara Sakarya'da Hazineye Yardımlar Pek Hafif Gidiyor.* s.1.

Adapazarı Akşam Haberleri (22 Haziran 1960). *Menderes'in İsviçre'deki Villası.* s.1.

Adapazarı Akşam Haberleri (22 Haziran 1960). *Başvekâlet Kasasından Çıkan Yüz Kızartıcı Mektup ve Fotoğraflar.* s.1.

Adapazarı Akşam Haberleri (22 Haziran 1960). *DP'nin Hali.* s.1.

Akşam Gazetesi (27 Mayıs 1960). *İkinci Cumhuriyet Kuruluyor.* s.1.

Anadolu Gazetesi (30 Mayıs 1960). *Gazetecilerin telgrafı.* s.1.

Anadolu (30 Mayıs 1960). *Kabine kuruldu bütün yurttta ve şehrimizde normal hayat devam ediyor.* s.1.

Anadolu (1 Haziran 1960). *Kabine İlk Toplantısında Antidemokratik Kanunların Lağvına Karar Verdi.* s.1.

Anadolu (3 Haziran 1960). *Çarşı ve Mahallelerin Bayraklarla Donatıldığı Sakarya'da Yapılan Şenliğin Tam Tafsilatı.* s.1-2.

Anadolu (4 Haziran 1960). *İşte ihtilal.* s.2.

Anadolu (9 Haziran 1960). *Ordu Örnek Bir Yardım Yaptı.* s.1.

Anadolu (14 Haziran 1960). *Milli Koruma Kanunu Lağvoldu.* s.1.

Anadolu (15 Haziran 1960). *Açıktan Maaş Alan Bir Şahıs Yakalandı.* s.1.

- Anadolu** (18 Haziran 1960). *Bağışlarda Bir Çanakkale Şehidinin Saati*. s.1.
- Anadolu** (24 Haziran 1960). *Orduya Küfrettiğinden Adaletle Verildi*. s.1.
- Anadolu** (24 Haziran 1960). *Yurdun Dört Bir Yanında Ucuzlatma Kampanyası Devam Etmektedir*. s.1.
- Afyoncu, E.** (2018), *Herkes İçin Kısa Osmanlı Tarihi (1302-1922): Yedi Tepe Yayın Evi: İstanbul*.
- Aktaş, A.** (2008), *Kültürel Renkleriyle Sakarya*, Adapazarı Merkez Belediyesi Kültür Yayınları: Adapazarı.
- Akgün, R.** (2015), *Türkiye’de Demokratikleşme Süreci ve 27 Mayıs Bağlamında Medya-Siyaset İlişkisi (1950-1965) Dönemi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Akıncı, A, Usta, S.** (2016), Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçişte Etkili Olan Dış Faktörlerin Değerlendirilmesi, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi*, 21(1), 275-288.
- Ankara Başbakanlık Devlet Basımevi,** (1960) *Ak Devrim*, Ankara: Ankara Başbakanlık Devlet Basımevi.
- Aydemir, Ş. S.** (1976), *İhtilalin mantığı ve 27 Mayıs İhtilali*, Remzi Kitapevi: İstanbul.
- Aydemir, Ş. S.** (2011), *İkinci Adam (1938-1950)*, Remzi Kitapevi: İstanbul.
- Alpan, S., & Eröz, M.** (1968), *Adapazarı Tarihçesi ve Sakarya Coğrafyası*, Fakülteler Matbaası: İstanbul.
- Balcı, H.** (1953), *Ada Karyesinden Sakarya Vilayetine*, Çeltüt Matbaası: İstanbul.
- Bulut, S.** (2009), “Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960) Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu”, *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 2(4), 125-145.
- Cumhuriyet Gazetesi** (28 Mayıs 1960). *Meclis Fesh Edildi Yeni Anayasa ve Demokratik Müesseselerin Kurulma Hazırlığına Başlandı*. s.1.
- Demokratlar Kulübü Yayınları** (1996), *27 Mayıs Askeri Darbesinde Gerçeği Savunan Yazarlar ve Yazıları*, Ankara: Demokratlar Kulübü Yayınları.

Demokrat Sakarya Gazetesi (31 Mayıs 1960). *Sakarya Garnizon Kumandanlığı ve Askeri Valilik Karargâhının 8 ve 9 Numaralı Tebliği*. s.1.

Demokrat Sakarya (2 Haziran 1960). *Gazeteciler İnkılâbın Sakarya'daki Temsilcileri Vali, Belediye Reisi ve Emniyet Müdürünü Ziyaret Etiler*. s.1.

Demokrat Sakarya (3 Haziran 1960). *Sakarya Gazeteciler Cemiyeti Yeni Hükümetimizi Tasvip ve Tebrik ediyor*. s.1.

Demokrat Sakarya (3 Haziran 1960). *Yarın Şehrimizde Gençlik, İnkılâp Hareketi Dolayısıyla Orduya Şükran Tezahüratında Bulunacak*. s.1.

Demokrat Sakarya (9 Haziran 1960). *Devlet Reisi ve Başvekil Orgeneral Cemal Gürsel'in Sakarya Basınına Teşekkür Telgrafı*. s.1.

Demokrat Sakarya (9 Haziran 1960). *Vilayetimizin Yeni Valisi Eşref Erkut*. s.1.

Demokrat Sakarya (14 Haziran 1960). *DP'yi Pisliklerden Temizleyip Kurtarmalı*. s.1-2.

Demokrat Sakarya (16 Haziran 1960). *Milli İnkılâp Hareketine Esnaf Sattığı Maddeleri Ucuzlatmak Suretiyle Katılıyor*. s.1-2.

Demokrat Sakarya (17 Haziran 1960). *Sakarya Valisi Sayın Eşref Erkut Geldi*. s.1.

Demokrat Sakarya (17 Haziran 1960). *Binlerce Subayın Katili Olacak Celal Bayar'ın Yerine Gelmeyen Emri*. s.1.

Demokrat Sakarya (24 Haziran 1960). *Bağışa Koşun*. s.1.

Demokrat Sakarya (24 Haziran 1960). *Adapazarı Askeri Belediye Reisliğinden Bildirilmiştir*. s.1.

Dokuyan, S. (2013), *1945-1950 Yılları Arasında Türkiye (İç Politika-Dış Politika)*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık: İstanbul.

Fındıkoğlu, F. Z. (1968), *Adapazarı'nın Şehirleşmesi ve Sosyolojik Problemleri*, Fakülteler Matbaası: İstanbul.

Hamle Gazetesi (28 Mayıs 1960). *Kahraman Ordumuz Dünden İtibaren Sakarya'da da İdareyi Ele Aldı*. s.1-2.

Hamle (28 Mayıs 1960). *Milli Birlik Komitesinin Amacı Seçime Gitmek*. s.1.

Hamle (30 Mayıs 1960). *Bütün Memlekette Huzur ve Sevinç İçerisinde İş Başı Yapıldı.* s.1.

Hamle (30 Mayıs 1960). *Orgeneral Cemal Gürsel'in Basın Toplantısı.* s.1.

Hamle (31 Mayıs1960). *Şanlı Ordumuzun Bahşettiği Hürriyetten Sonra Bütün Yurtta Olduğu Gibi Sakarya 'da da sükûnet ve huzur hüküm sürüyor.* s.1.

Hamle (31 Mayıs 1960). *Cemal Gürsel'e Tebrik Telgrafi Yağıyor.* s.1.

Hamle (1 Haziran 1960). *Büyük Bayram Devam Ediyor.* s.1.

Hamle (1 Haziran 1960). *Türkiye'deki İnkılâp ve Batı Almanya Basını.* s.1.

Hamle (2 Haziran 1960). *Kahraman Ordumuzun Memleketin İdaresini Ele Aldıktan Sonra Sakarya'da Mülki Makamlarda Vazifelendirilen Şanlı Ordu Mensuplarımız.* s.1.

Hamle (2 Haziran 1960). *27 Mayıs Bayramı.* s.1.

Hamle (9 Haziran 1960). *İki Bayramda Sevinçle Kutlandı.* s.1.

Hamle (10 Haziran 1960). *Milli Savunma Vekili Org. Fahri Özdilek Bugün Şehrimize Gelecek.* s.1.

Hamle (11 Haziran 1960). *Başvekâlet Kasasında Bulunan Döviz ve Altınlar.* s.1.

Hamle (13 Haziran 1960) *Ankara Radyosunda Usulsüzlükler.* s.1.

Hamle (14 Haziran 1960). *Gürsel Halktan Polisleri Sevip Saymasını İstedi.* s.1.

Hamle (16 Haziran 1960). *Sabıklar Yüzlerce Şirketin Hissedarı.* s.1.

Hamle (16Haziran 1960). *Halktan Haksız Yere Kesilmekte Olan Paralar.* s.1.

Hamle (17 Haziran 1960). *Adapazarı Belediye Reisi Dr. Cevat Özsunay Esnafla Yaptığı Toplantıda Ucuzluk İşini Görüştü.* s.1.

Hamle (18 Haziran 1960). *Sabıkların Mahkemesinin Yassıada'da Yapılması Her Bakımdan Uygun Görülüyor.* s.1.

Hamle (19 Haziran 1960). *Nazlı Tlabar Çiklet İstedi.* s.1.

Hamle (20 Haziran 1960). *Yüksek Adalet Divanı Bugün İlan Edilecek.* s.1.

Hamle (21 Haziran 1960). *Hazineye Bağışlar Şehrimizde Hızla Devam Ediyor.* s.1.

- Hamle** (21 Haziran 1960). *Sabık ve Sakıtların Büyük Arsa Spekülatörlüğü*. s.1.
- Hamle** (22 Haziran 1960). *Sakarya Valisi Eşref Erkut'un Basın Toplantısı*. s.1-2.
- Hamle** (27 Haziran 1960). *Vilayet Basın Sözcüsü Demir Abaan'ın Milli İnkılâp Hareketi Hakkında Konferansları Takdir Topluyor*. s.1.
- Hamle** (28 Haziran 1960). *İnkılâp DP'ye Karşı Değildir*. s.1.
- Hamle** (28 Haziran 1960). *Tarihi Hakikatlerin Tahrif Edildiği Okul Kitapları*. s.1.
- Hamle** (1 Temmuz 1960). *Sabık Vali Nazım Üner Hakkında Yapılan İhbar*. s.1.
- Hamle** (7 Temmuz 1960). *Şehrimizin Öğretmenleri 27 Mayıs Devriminin Sebep ve Önemini Belirtmek Üzere Köylere Çıkmış Bulunmaktadır*. s.1.
- Hürriyet Gazetesi** (27 Mayıs 1960). *Türk Ordusu Vazife Başında*. s.1.
- Havadis Gazetesi** (27 Mayıs 1960). *Silahlı Kuvvetler Muvakkat İdareyi Ele Aldı*. s.1
- Karpat, K.**(2010), *Türk Demokrasi Tarihi*, Timaş Yayınları: İstanbul.
- Karlı, M.** (2008), *İkinci Dünya Savaşı Sonrası Türkiye'de Çok Partili Yaşama Geçişteki Dış Etkenler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Kaya, E.** (2008), *Türk Basınında 27 Mayıs İhtilali (1960-1961)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma Enstitüsü, İstanbul.
- Metinsoy, M.** (2017), *İkinci Dünya Savaşında Türkiye Gündelik Yaşamda Devlet ve Toplum*, İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul.
- Milli Birlik Komitesi 27 Mayıs İnkılâbını Yayma Komisyonu** (1961), *Türk Basınında 27 Mayıs*, Ankara: Milli Birlik Komitesi 27 Mayıs İnkılâbını Yayma Komisyonu.
- Oktan A. E.** (2019), "27 Mayıs Döneminde İktidar ve Yerel Basın İlişkileri: Demokrat Türkiye Gazetesi", *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 62-86.
- Olgun, K.** (2011), "Türkiye'de Cumhuriyetin İlanından 1950'ye Genel Seçim Uygulamaları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 27(79), 1-36.
- Sakin, S.** (2015), *Türkiye'nin Demokrasi Serüveni (1920-1980)*, Ekspres Baskı: Kayseri.

Sakarya Ekspres Gazetesi (28 Mayıs 1960). *Başvekil İstifa Etti Bayar İse Henüz İstifa Etmedi.* s.1.

Sakarya Ekspres (31 Mayıs 1960). *Günaydın Sayın Sakaryalılar.* s.1.

Sakarya Ekspres (1 Haziran 1960). *Güvenilir Ellere Geçen Türkiye İdaresine Bütün Hür Devletler Her Türlü Müzaherete Amadedir.* s.1.

Sakarya Ekspres (2 Haziran 1960). *Dört Günden Beri Ankara'da Mahalli Gazetelere ve İstanbul Gazetelerine Rağbet Gösteriliyor.* s.1.

Sakarya Ekspres (2 Haziran 1960). *Ortadoğu'da Türk Parası İki Gün İçerisinde Yükseldi.* s.1.

Sakarya Ekspres (3 Haziran 1960). *Demir Abaan Ezcümle Şöyle Demiştir.* s.1.

Sakarya Ekspres (4 Haziran 1960). *Muhafaza Altına Alınanların Listesi.* s.1.

Sakarya Ekspres (9 Haziran 1960). *Zimmetine 1200 Lira Geçiren DP'li.* s.1.

Sakarya Ekspres (10 Haziran 1960). *Askeri Valilik Sözcülüğünden Bildirilmiştir.* s.1.

Sakarya Ekspres (10 Haziran 1960). *Heyecandan Öldü.* s.1.

Sakarya Ekspres (11 Haziran 1960). *Silah Teslim Müddeti Uzatıldı.* s.1.

Sakarya Ekspres (11 Haziran 1960). *Vilayet Basın Sözcüsü Demir Abaan'a Sakarya Gazetecileri Çark Gazinosunda Ziyafet Verdi.* s.1.

Sakarya Ekspres (13 Haziran 1960). *Memurları Şikâyet Eden Belediye Reisi.* s.1.

Sakarya Ekspres (13 Haziran 1960). *8 Bin Lira Maaşlı DP Reisi İstifa Etti.* s.1.

Sakarya Ekspres (13 Haziran 1960). *Boşuna Geçen On Sene.* s.1.

Sakarya Ekspres (15 Haziran 1960). *Gazinoya 70 Bin Lira Borç Yapan Sabık.* s.1.

Sakarya Ekspres (16 Haziran 1960). *Bağışa İşçilerde Katıldı.* s.1.

Sakarya Ekspres (16 Haziran 1960). *Celal Bayar Sakal Bıraktı.* s.1.

Sakarya Ekspres (20 Haziran 1960). *Şehrimizde Hazineye Teberrular Devam Ediyor.* s.1-2.

Sakarya Ekspres (20 Haziran 1960). *Cemal Gürsel Kupasında Fenerbahçe Adapazarı Karmasını 5-2 yendi.* s.1.

Sakarya Ekspres (21 Haziran 1960). *Sakarya Vilayeti Hazineye Yardım Toplama Komitesinden Tebliğ Edilmiştir.* s.1.

Sakarya Ekspres (22 Haziran 1960). *Polis Müfettişlerinden Hamdi Arıcan Sakarya Emniyet Müdürlüğüne Tayin Edilmiştir.* s.1.

Sakarya Ekspres (22 Haziran 1960). *İsmet İnönü'nün İnkılâp Hareketi İle İlgili Tamimi.* s.1.

Sakarya Ekspres (24 Haziran 1960). *Milli Birlik Komitesi Üyeleri Bugün Yemin Ediyor.* s.1.

Sakarya Ekspres (24 Haziran 1960). *Korgeneral Hayati Ataker Jandarma Genel Kumandanı Oldu.* s.1.

Sakarya Ekspres (25 Haziran 1960). *Büyük Bayram Hepimize Kutlu ve Mutlu Olsun.* s.1.

Sakarya Ekspres (6 Temmuz 1960). *Sakarya Türk Kadınları Birliğinin Yerinde Buluşu.* s.1.

Sakarya Ekspres (8 Temmuz 1960). *İnkılâpları Yayımak İçin Ekipler Kaza, Nahiye ve Köyleri Dolaşarak Konferans Veriyor.* s.1-2.

Sakarya Postası Gazetesi (30 Mayıs 1960). *Anayasa Yeniden Hazırlanacak Bu İşe Sıddık Sami Riyasetinde Bir Ekip Vazifelendirildi.* s.1.

Sakarya Postası (30 Mayıs 1960). *İnönü Sağ ve Sıhhattedir.* s.1.

Sakarya Postası (1 Haziran 1960). *Eski İdare Şeflerinin Muazzam Dolar Stokları.* s.1.

Sakarya Postası (1 Haziran 1960). *Şanlı Türk Ordusuna.* s.1.

Sakarya Postası (3 Haziran 1960). *Dün Vilayette Yapılan Basın Toplantısı.* s.1.

Sakarya Postası (3 Haziran 1960). *Kore Hükümeti Türkiye'deki İnkılâp Hareketini Övdü.* s.1.

Sakarya Postası (4 Haziran 1960). *Mahkûmlar Umumi Af İstiyor.* s.1.

Sakarya Postası (4 Haziran 1960). *Sümerbank'ta da Silahlar Bulundu.* s.1.

Sakarya Postası (12 Haziran 1960). *Sayın Belediye Başkanına Açık Mektup.* s.1.

Sakarya Postası (14 Haziran 1960). *Sabık Adliye Müsteşarı Kevni Sızan'ın Masasında Bulunan Fetva*. s.1.

Sakarya Postası (14 Haziran 1960). *Devri-i Sabıkların Ardından*. s.1.

Sakarya Postası (14 Haziran 1960). *Partizan İdareye Paydos*. s.1.

Sakarya Postası (15 Haziran 1960). *Her Türü Ateşli Silahların müddeti Yarın Bitiyor*. s.1.

Sakarya Postası (15 Haziran 1960). *Yedek Subaylar Vaktinde Evvel Terhis Olacaklar*. s.1.

Sakarya Postası (17 Haziran 1960). *Sakarya Esnaf Bazında Yapılan İndirimler*. s.1.

Sakarya Postası (19 Haziran 1960). *Gazetemiz Sahibi Sakarya Valisini Ziyaret Etti*. s.1.

Sakarya Postası (19 Haziran 1960). *Partizan Memurların İşine Son Veriliyor*. s.1.

Sakarya Postası (21 Haziran 1960). *Valimiz Eşref Erkut Aziz Atatürk'ün Heykelinin Dikilmesi İçin Teşebbüse Geçileceğini Söylüyor*. s.1.

Sakarya Postası (23 Haziran 1960). *Tahkik Komisyonu*. s.1.

Sakarya Postası (28 Haziran 1960). *Türk Gençliğinin Göğsü İnkılâbın Kalkanıdır*. s.1.

Sakarya Postası (30 Haziran 1960). *Tahkik Heyetinin Dikkatine*. s.1.

Sakarya Postası (30 Haziran 1960). *TBMM Bütçesinde Tasarruf Yapıldı*. s.1.

Sakarya Postası (1 Temmuz 1960). *Okul Kitaplarındaki Miras Yediliğe Paydos*. s.1.

Sakarya Postası (1 Temmuz 1960). *Gürsel'in Demeci Millete Huzur Verdi*. s.1.

Sakarya Postası (4 Temmuz 1960). *Teslim Olmayan Sabıklar Vatan Haini Sayılacak*. s.1.

Sakarya Postası (6 Temmuz 1960). *Yıllardan Beri Özlenen Eşit Muamele*. s.1.

Sakarya Postası (7 Temmuz 1960). *Yeni Anayasaya Dair Bazı Esaslar*. s.1.

Sakarya Postası (12 Temmuz 1960). *Sakitler Hakkında Tahkikat Başladı*. s.1.

Sakarya Postası (12 Temmuz 1960). *27 Mayıs Sigarası Çıkıyor*. s.1.

Şahin, E. (2005), *Sakarya Basın Tarihi (1919-2004)*, Sakarya Gazeteciler Cemiyeti Yayını: İstanbul .

Şahin, E. (2005), *Kronolojik Adapazarı-Sakarya Tarihi (1923-2004)*, Sakarya Üniversitesi Rektörlük Basımevi: Sakarya.

Şahin, E., & Tunç, B. (2015), “Demokrat Parti’nin Kuruluş Süreci ve DP-CHP Siyasi Mücadelesi (1945-1947)”, *Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 31-69.

Turan, M. (2004), “ Tarih”, Fahri Tuna, Sedat Akçakoyunluoğlu (Ed.); *Yedi Renk Yedi İklim Sakarya*, Promat Basım Yayın San. Tic. A.Ş: İstanbul, ss.18.

Tütengil, C. O. (1968), *Sakarya Basını*, Sakarya Sosyal Araştırmalar Merkezi Fakülteler Matbaası: İstanbul.

Ulus Gazetesi (28 Mayıs 1960). *Türk Silahlı Kuvvetleri Bütün Memlekette İdareyi Ele Aldı.* s.1.

Yalçın, O. (1952), *Adapazarı*, Özyürek Yayınevi: İstanbul.

Yazıcı, H. A. (2014), *Yerel Basının Özellikleri ve Sorunları: Sakarya Basını Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yılmaz, H. (2007), “ Çağdaş Kaynak ve Belgeler Işığında Sakarya’nın Fethi ve Fethin Bilinmeyen Tarihi” [Bildiri], M.Y Ertaş, M.B Aydın, A. Bilgin (Ed.); *Geçmişten Günümüze Sakarya Tarih/Kültür/Toplum Uluslar arası Sakarya Sempozyumu Bildiriler*, 23-25 Kasım, Sakarya Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Sakarya Kitaplığı: Sakarya, ss.76.

Yücel, M. S. (2006), *Türkiye’nin Siyasal Partileri (1859-2005)*, Alfa Yayınları: İstanbul.

EKLER

EK 1: Hamle Gazetesinin 28 Mayıs 1960 Cumartesi gününe ait manşeti ve Sakarya Askeri Valiliğın yayınladığı tebliğler.

HAMLE
Günlük Siyasi Gazete
Sahibi : Suat Fikri Ciriti
Yazı İşlerini Fikri İdare
Eden Mesul Müdür
Avukat Adem Küpü

HAMLE

Günlük Siyasi Gazete

IDAREHANE
Uzunçayırı Kayumcular
Sokak No. 9 Adapazarı
Tel : 1481
Dizgi ve Baskı
Neşir Gâhîi Mithaas
Adapazarı

Yıl : 1 Sayı : 9628 Mayıs 1960 CumartesiPhoti 10 Kuruş

Kahraman Ordumuz dünden İtibaren Sakarya'da da idareyi ele aldı Sakarya Askeri vali ve belediye Reisliğine Tümgeneral Mete Yurdakul Tayin oldu

Bu gün üç tebliğ Yayınlandı

Düden İtibaren memleketin hoz yerinde ol
duğu gibi Sakarya Vilâyeti nde de
idareyi Şanlı Ordu mensuplarımız ele almışlar
dır. Bu münasebetle bütün şhis şanlı bayrakla
nızla donatılmış vatandaşlar büyük bir sevinç
leinde bayram yapmaktadırlar. Bu münasebetle
Sakarya Vilâyeti Askeri Vali ve Belediye Reis
liğine tayin olunan Sayın Tümgen kumandanımız
Tümgeneral METE YURDAKUL bu gün aşağı
daki tebliğleri neşretmiştir.

Sakarya Garnizon Kumandanlığının Tebliği
1 - 1. 2. ve 3. numaralı tebliğlerimizde Sa
yın Sakarya halkının büyük bir olgunluk ve an
layışla riayet etmeleri memnuniyet yaratmıştır
2 - Emir ve tebliğlere riayet edildikçe
yasakların azaltılacağına muhterem halkımız
tarafından bilimesinle eica edezim.
METE YURDAKUL
Tümgen.
Sakarya As. Valisi

Sakarya Karnizon Kumandanlığının tebliği
1 - 28. Mayıs - 1960 Cumartesi günü sabah
saat 9 dan itibaren bütün devlet memurları va
zifelerine başlamak üzere dairelerine gelecekler
dir.
2 - 1 ve 2 No : lu tebliğlerde bildirildiği
veçhiyle Sakarya Vilâyeti dahilinde mevcut has
tahana ve sağlık müesseseleri normal mesailerle
ne devam edeceklerdir.
3 - Bütüm bakkallar, manifatur, tuhafi-

ye, kasap ve emsali ticari müesseseleri normal
satışlarına ve çalışmalarına başlayacaklardır.
4 - Sakarya Vilâyeti dahilinde mevcut bil
umum resmi ve hususi bankalar iktaci bir te
bliğe kadar mesayile devam etmeyecektir.
5 - Muhterem Sakarya halkına ve ilgili
memur ve amirlere tebliğ olunur.
METE YURDAKUL
Tümgeneral
Garnizon Kumandanı
ve Sakarya Askeri
Valisi

Sakarya Garnizon Kumandanlığının Tebliği
1 - 28 - Mayıs - 1960 Cumartesi gününden
İtibaren Sakarya Vilâyeti hudutları dahilinde
mevcut bütümle siyasi teşekküller ve partilerin
her türlü siyasi faaliyetleri yasak edilmiştir.
2 - Haagi partiye mensup olursa olsun ve
resmi sıfatı ne olursa olsun hiç bir şahıs parti
faaliyetleri hakkında konuşması basın toplantısı
yapması sözle veya yazı ile beyanatta bulunma
sı topluluklar halinde halkı celbedip konuşma
yapması yasaktır.
3 - Haagi partiye mensup olursa olsun bü
tün vatandaşlara kanun nazarında eşit hakka sa
hip buldukları ve aynı muameleye tabi olduk
ları muhterem halkımız tarafından bilinmesi icā
beden en tabii bir haktır. Bütün Sakaryalıları
yukarıda beyan edilen siyasi faaliyetler dışında
Devamı 2 nci Sayfada

**Milli Bir
lik Komi
tesinin
amaçları
Seçime
gitmek :**
27 Mayıs gününden
İtibaren Türk Silâhlı
Kuvvetleri, Milleti seçi
me götüreceğ bir Kuru
cu Meclis kurmak mak
sadiyle, Muvakkat idā
reya el koymuş bulun
maktadır. Kardeş kavga
sına meydan vermemek
Partileri içine düştük
leri uzlaşmaz durumdā
kurtarmak En kısa za
manda âdil ve serbest
seçimleş yaptırmak.

Kaynak: Hamle Gazetesi, 28 Mayıs 1960

EK 2: Adapazarı Akşam Haberleri Gazetesinin 31 Mayıs 1960 Salı günkü manşeti ve gazetede yer alan diğer haberler.

ADAPAZARI

Akşam Haberleri

31 MAYIS 1960 ★ YIL:9 — SAYI:2670
SALI — Fiatt: 10 Kuruş

Fikirler, cebir ve şiddetle, top ve tüfekte asla öldürülemez.

ATATÜRK

Selâmi Dinçer halâ yakalanamadı

S. Dinçer'in Sakaryada saklandığı tahmin ediliyor

Sakarya Mebusu, Meclis Tablik Komisyonu üyesi ve Anayasa aykırı kanunlar müdircisi ve Nazım Üner'in en samimi dostu Selâmi Dinçer bütün aramalara rağmen Ankarada ele geçirilememiştir.

Selâmi Dinçer'in Sakaryada saklandığı tahmin edilmektedir.

SAKARYADA ASKERİYENİN TESLİM ALDIĞI MÜLKİ MAKAMLAR

Sakaryada aşağıdaki makamlarda askeri şahıslar görev almışlardır.

Sakarya Valiliği — Tüm General Mete Yurdakul.
Belediye Reisi — Tabii Yarbay Cevat Özsunay.
Emniyet Müdürlüğü — Yarbay Muammer Koral.
Kazalarda: Akyazı Kaymakamlığına, Askerlik Şubesi başkanı Yarbay Tahsin Kaya, Sapanca Kaymakamlığına, Askerlik Şb. başkanı Albay Ethem Süer, Hendek Kaymakamlığına, garnizon Komutanı Albay Ali Kıratlı, Geyve Kaymakamlığına, As Şb. başkanı Albay Şahin Şirin, Karasu Kaymakamlığına, kaza jandarma Kumandanı Yzb. Hüseyin Erdal vazifelenirilmişlerdir.

Vatandaşları ikâz ediyoruz! Lütfen Bayrak Asınız!

Diktâ rejiminin yıkılışı münasebetiyle bütün yurdta görülmemiş bir bayram sevinci ve heyecanı hüküm sürmektedir. Köylerden şehirlere her yer bayraklarla donatıldığı halde şehrimizde bayrak asılmamış bir çok hane ve dükkana tesadüf edilmektedir. Bu ihmâle son verilmesi temenni olunur.

Silâhlar toplanıyor

Bütün yurdta vesikâli vesikasız bütün tabancalar toplattılmaktadır. Elinde evinde silâhı olan kimseler 4 Hazirana kadar silâhını zabıtaya teslim etmez ise cezalandırılmaktadır.

Nazım Üner bu gün Ankaraya götürüldü

Sabak Sakarya Valisi Nazım Üner Milli Birlik Komitesinin emri münabince bu gün Ankaraya götürülmüştür.

Sakaryahalkı General Mete Yurdakul'dan ÇOK MEMNUN

Sakarya halkı, askeri Vali general Mete Yurdakul'un vilayeti idare tarzından ve Sayın generalin mülki taksimatta görevlendirdiği subaylardan son derece memnundur.

Nazım Üner'in bağlılık telgrafı

Sabak Sakarya Valisi Nazım Üner Ankaraya yeni hükümete ve kabinede vazife alan şahıslara bağlılık telgrafı çekmiştir.

D. Partiyeye son derece bağlı olan Nazım Üner'in 180 derecelik dönüşü şehrimizde hayret uyandırmamıştır.

Baraj maçları şehrimizde OYNANACAK

Millî lig baraj maçları Adapazarı'nda yapılmaktadır. dün bu münasebetle Futbol Federasyonundan Bursa'ya giden bir telgrafla durum bildirilmiştir. Adapazarı'ndaki baraj maçları 4 Haziran ile 9 Haziran arasında olacaktır. Yalnız maçlar 7 gün devam edecek ve geriye kalan iki günde ise İstanbul Mahalli ligin geri kalmış maçları yapılacaktır.

Daha evvel tesbit edilen fiküsterde herhangi bir değişiklik yapılmayacak maçlar otomatikman geriye gidecektir.

Günaydın sayın Sakaryalılar!

Ben Sakarya Valisi Tümgeneral Mete Yurdakul, Dahiliye Vekâletinin 29-Mayıs-1960 gün ve 3 sayılı şifre emrine göre Valilik görevine fiilen başlamış bulunmaktayım. Görev ve mesuliyetlerimin şumul ve önemini müdrükim. Ancak vazifelerimin ifasında mühterem Sakaryalılarım bana her zaman ve her yerde yardım ve müzaheretle bulunacaklarından da eminim. Hoppinizi muhabbet ve hürmetle selamlarım

METE YURDAKUL
Tümgeneral
Sakarya Garnizon Kumandanı ve Askeri Vali

Kaynak: Adapazarı Akşam Haberleri Gazetesi, 31 Mayıs 1960

EK 3: Sakarya Ekspres Gazetesinin 31 Mayıs 1960 Salı günü manşetinde Sakarya Askeri Valisi Tümgeneral Mete Yurdakul'un yayımlanan tebliğleri.

Kaynak: Sakarya Ekspres Gazetesi, 31 Mayıs 1960

EK 4: Anadolu Gazetesinin 10 Haziran 1960 Cuma gününe ait manşeti.

Gece saat 22 de: Şehitlerimize Arifiyede yapılan çok hazin bir törenle binlerce Sakaryalılargöz yaşları içerisinde son ihtiram vazifesini yaptılar

Anadolu
Günlük siyasi gazete

Hayatta
En Hakiki
Mürşid
İlimdir
K. Atatürk

Sayı : 1261 10 HAZİRAN 1960 CUMA FİATİ 10 KURUŞ

Şerefli Türk Ordusunun bütün Subayları birer sene kıdem alacaklar

Mer'iyette bulunan 7140 sayılı Kanun mer'iyetten kaldırılarak, Teğmen dahil - Orgenerala kadar ve bütün askeri memurlar birer sene kıdem alacakları öğrenilmiştir

Başvekil ve Milli Müdafa Vekilimiz Orgeneral Cemal Gürsel'in Sakarya basınına gönderdiği T E L G R A F

İnkilâp hareketinin önderi Devlet ve Hükümet Reisi, Milli Müdafa Vekili Sayın Orgeneral Cemal Gürsel'e bağlılık telgrafı çeken Sakarya gazeteciler Cemiyeti İdare Heyetine Sayın Orgeneralimiz şu cevabı telgrafı göndermiştir.

Sakarya gazeteciler Cemiyeti İdare heyetine Ad. pazarı

Telgrafınızda izhar olunan samimi alâka ve güzel duygulara teşekkür eder muhabbetle gözlerinizden öperim.

Başvekil ve Milli Müdafa Vekili Orgeneral Cemal Gürsel

Hendek Ziraat Bankası Müdürlüğüne Kudret Özder tayin edildi

Vilâyetimize bağlı Hendek Kazası Ziraat Bankası Müdürü Şevket Baydar'ın İstanbul Vilâyeti Eyüp kazası Ziraat Bankası Müdürlüğüne tayin edilmesi üzerine münhal kalan yerine bu kere Bursa Vilâyeti Mustafa Kemalpaşa Kazası Ziraat Bankası Müdürü Kudret Özder tayin edilmiştir.

Heriki İdarecimize de yeni görevlerinde başarılar dileriz.

Askeri Vali Tümgeneral Mete Yurdakul Karasu ve Akyazıda yapılan inkilâp bayramında büyük tezahüratla karşılandı

1 - 6 Haziran 1960 günü Askeri Vali Tümgeneral Mete Yurdakul KARASU İlçesinin yaptıkları kutlama töreni davetine katılmıştır. Diğer ilçelerin de katıldıkları bu bayram ve tören kutlama, şimdiye kadar KARASU da mislinde rastlanmadık bir halk topluluğu karşısında muhteşem kadeşlik gösterilerine vesile teşkil etmiştir. Halk geçmişi unularak birbirine sarmış dolmuş ve dilekler not almış, Vali plaj yolunu hâmen yaptırılmayı vadedmiştir.

2 - Dönüşte yer yer yolu kesilen vali köylülerle bayramlaşmış, söğütlü bucağında kısa bir müddet kaldıktan sonra vilâyete dönmüş tür.

Bayramın ikinci gününde halkın sevinç ve huzuru içinde idrak edilmiştir.

3 - 8 Haziran 1960 günü AKYAZI'lıların yapmış oldukları coşkulu kutlama törenine Sakarya ve Bolu Valileri ve SAKARYA belediye reisi, İSTANBUL Üniversitesi ve gençlik teşkilatı temsilcileri katılmış, günün mana ve önemi belirten hatiplerle ve bandonun çaldığı milli marşlarla müstesna bir gün yaşanarak milli birlik ruhu aksettirilmiştir.

Kaynak: Anadolu Gazetesi, 10 Haziran 1960

EK 5: Demokrat Sakarya Gazetesinin 3 Haziran 1960 Cuma gününkü manşetinde yer alan Askeri Valiliğin 11, 12, 13 numaralı tebliğleri ve gazetede yer alan diğer haberler.

Kaynak: Demokrat Sakarya Gazetesi, 3 Haziran 1960

EK 6: Sakarya Postası Gazetesinin 4 Haziran 1960 Cumartesi günkü manşetinde 27 Mayıs sonrası Sakarya'da tutuklanan DP'lilerin isimlerinin yer aldığı haber.

ŞİBİ
1960 YILI 17
MÜBAYRAK YÖRÜKÜ
SAKARYA İLİ ULUKAYA
Muhafaza İlçe Başkanlığı
Muhafaza No: 2-2
D. P. A. P. A. P. I
TELEFON: 1105
M. B. ve M. B. K. I
M. B. K. I
M. B. K. I

SAKARYA

POSTASI

GÜNLÜK SİYASİ GAZETE

HEP BU
VATAN
İÇİN

Yıl 5 1386

Flatı 10 Kurus

4 Haziran 1960 Cumartesi

Sakarya Vilâyetinde Muhâfaza Altına ALINANLAR

Sakarya Vilâyetinde muhafaza altına alınmaları aşağıda bildiriyoruz.

Seyit Ali Kalbuk Hendekte keresteci, Ahmet Yildırım Hendekte Rençper DP kayıtlı, İshak İskenderoğlu Karasu İlçe Başkanı, Fethi Tok Hendek Kurtuluş muharriri DP kayıtlı, İbrahim Gürsoy Çaykaralı Sarıgözü, Ziya Uçankar-

deşler Kırtasiyecisi - muharrir ve DP kayıtlı, Necdet Güven Avukat, Adapazarı Belediye Reisi, DP İl İdare Kurulu azası, H. Kurumu Başkanı, İdmanyardu K. B. B. L., Na'if Sel Sinemacı, Parti İl Başkanı Belediye Meclis Azası, Sait Çalçkan Müttehhit İl-Kurul Azası, İbrahim Arabul-Kundura

DP İl, Kemal Turna İnşaatçı DP İl, Remzi Türközü Akyazılı Rençper, Hikmet Onaylı Adapazarı İnhisarlar Baş Bayii, Bucak Başkanı, Ahmet Özdl Ak-

Mahkûmlar umumiyetinde mi af istiyorlar

Sultansahmet Cezaevinde yatan mahkmlar adına Kore Gazisi Şemsettin Tezcanlı tarafından Devlet ve Hükümet Başkanı Cemal Grsel'e bir telgraf çekilmiş, "Umumi Af, çıkarılması istenmiştir. Telgrafta memleket hriyet bayramı yaparken, cezaevinde bulunan mahkmların bundan mahrum kaldıkları belirtilmektedir. Telgraf, "İlerde yapılacak hr seçimlere katılmamız için, hayat ve hriyetlerimizi bağıslamanızı rica ederiz," sözleriyle sona ermektedir.

Askeri Vali Mete Yurdakul Sakaryalıların bayramını kutlar

Halkımızın ve gençliğimizin birleşme birlik hareketine karşı Asil davranışına Sakarya As. Valisi Tmg. Mete Yurdakul bir defa daha candan takdir ve teşekkürlerle anmaktadır. Sarf edilen üstün gayretlerin duraklamadan devamını diler.

Askeri Vali olarak vatan dağlar arasında hiçbir fark gözetmeksizin Mübarek Kurban Bayramlarını Vilâyet, Ordu ve kendi adınan seçkin temenniler ile kutlar cmlenle sağılık, shat ve selâmet dilerim.

İLAN

1- Adapazarı transit anbarından Akçakoca, Akıyazi, Bolu, Çiftli, Düzce, Hendek, Gerede, Gynk, Karsu, Mengen, Mdra, Seben ve skb Marelnde serk ve bu idarelerden getirilecek azaltır (2710) ton inhisarlar mallarının nakliyat işi, (15) gün müddetle açık eksiltmeye konulmuştur.

2- Bunun muhammen bedeli 113474:00 lira olup muvakkat teminat akçesi 8510 lira 55 kuruştur.

3- El siltme 16/6/1960 Perşembe günü saat 14 de Adapazarı inhisarlar mdrlgnde teşekkül edilecek komisyon huzurunda yapılacaktır.

4- Bu işe ait şartname Adapazarı mdrlg ile Kcaeli ve İstanbul Başmdrlklerinde, Düzce ve Bolu idarelerinde mevcuttur.

5- İca e thaleyi yapıp yapmamakta serbesttir.

6- Taliplerin muayyen gün ve saatte muvakkat teminat akçeleri ve nakliyat işlerini yapacaklarına dair belgelerle birlikte Adapazarı mdrlgnde bulunmaları hn olunur.

1 - 4 - 10

Smerbankta da silahlar bulundu

İzmir - Şehrimizde sabık iktidarın emri ile silah depoları haline getirilen birçok resmi dairenin bulunduğuunun tesbit edilmesi üzerine, evvelsi gece bazı yerlerde arama yapılmıştır. Sümerbank Basma Sana

Kaynak: Sakarya Postası Gazetesi, 4 Haziran 1960

103

EK 7: Hamle Gazetesinin 31 Mayıs 1960 Salı gününe ait manşeti ve gazetede yer alan diğer haberler.

97

HAMLE
Günlük Siyasi Gazete
Sahibi : Suat Fikri Giriti
Yazı İşlerini Fikri İdare
Eden Mesul Müdür
Acukat Adem Küpçü

HAMLE
Günlük Siyasi Gazete

İDAREHANE
Uzuncağı Kayıncılar
Sokak No. 9 Adapazarı
Tel : 1481
Dergi ve Basım
Neşir Gütü Matbaası
Adapazarı

Yıl : 1 Sayı : 98 31 Mayıs 1960 Salı Fiyat 10 Kuruş

Şanlı ordumuzun Bahşettiği Hürriyetten sonra Bütün yurttaki gibi Sakaryada da sükûnet ve huzur hüküm sürüyor

Vatandaşların Bayram sevinci devam ediyor Şehir halen Bayraklarla Donatılmıştır

Bandolar şehri do'uşarak marşlar çalmaktadır Aziz Atanın Portresini ve şanlı bayraklarımızı taşıyan Gençler dün şehrimizde bir yürüyüş yaptı

Sakarya Yüksek Tahsil Gençliği Bu gün bir miting tertip ediyor

Şehrimiz Askeri Belediye reisliğine Yarbay Doktor Cevat Özsunay getirildi

Sakarya Askeri valisi Tümgeneral Mete Yurdakul dahiliye bakanlığının direktifi gereğince görevine başlaması müna-sebetiyle Sakaryalılara hitaben şu Tebliği Yayınladı

Türk Silâhlı Kuvvat lerinin Memleket İdare sini eline alması delay siyle Şehrimiz Askeri Belediye Başkanlığına getirilen Tümen Baş Hekimi Yarbay Doktor Cevat Özsunay görevi ne başlamıştır. Bu yerinde iayın kendisini Yakinen tanıyan ve se ven bütün Sakaryalılar tarafından memnuniyet le karşılanmıştır.

Cemal Gürsele tebrik telgrafları yağıyor

Ankara (T.T.) Milli Birlik Komitesi Başkan ı ve Silâhlı Ordular Başkumandanı Cemal Gürsel'e Memleket di şından ve içinden tebrik telgrafları yağmak ta devam ediyor. Ame rika, Batı Almanya ve Fransa'daki vatandaşla rımızın çoktikleri telg raflar binleri aşmakta dır. Memleket içinden iki gün içinde gelen telgrafların sayısı ise henüz tesbit edilememiş tir.

Günaydın Sayın Sakaryalılar

Ben yeni Sakarya Valisi Tümgeneral Mete Yurdakul, Dahiliye Vekâletinin 29 . Mayıs - 1960 gün ve 3 sayılı şif re emrine göre Valilik görevine fiilen başlamış bulunmaktayım. Görev ve mesuliyetlerimin şumul ve önemini müdrükim. Ancak vazifelerimin ifasında muhterem Sakaryalıların bana her zaman ve her yerde yardım ve müzaheretle bulunacaklarından da eminim.

Hepinizi muhabbet ve hüsmetle selâm'arım.

METE YURDAKUL Tümgeneral
Sakarya Garnizon Kumandanı ve Askeri Valisi

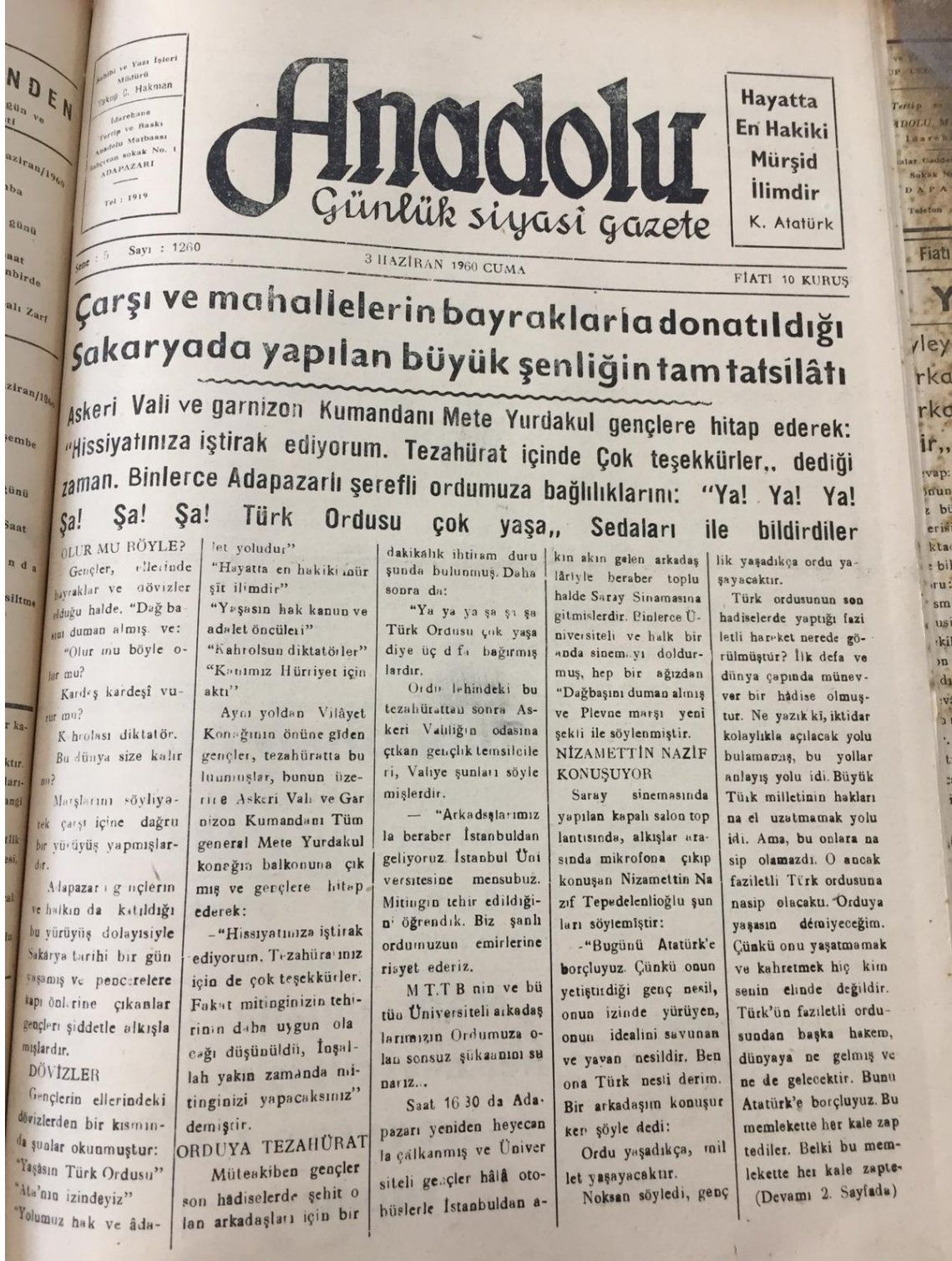
Kaynak: Hamle Gazetesi, 31 Mayıs 1960

EK 8: Sakarya Ekspres Gazetesinin 9 Haziran 1960 Çarşamba günkü manşeti ve gazetede diğer haberler.

Kaynak: Sakarya Ekspres Gazetesi, 9 Haziran 1960

EK 9: Anadolu Gazetesinin 3 Haziran 1960 Cuma günkü manşetinde Sakarya'da kutlanan 27 Mayıs'ın bayramının tam tafsilatı.

Kaynak: Anadolu Gazetesi, 3 Haziran 1960

EK 10: Adapazarı Akşam Haberi Gazetesinin 1 Haziran 1960 Çarşamba gününe manşeti ve gazetede yer alan diğer haberler.

1 HAZİRAN 1960 ★ YIL:9 — SAYI:2671
ÇARŞAMBA Fiatt: 10 Kuruş

Fikirler, cebir ve şiddetle, top ve tüfekle asla öldürülemez.

ATATÜRK

ADAPAZARI

Akşam Haberleri

İdarehane: Uzunçarşı Birinci Aralık No:13
Tel: 1209 — 1684 P. K. : 43
Dizgi ve Baskı Akşam Haberleri Matbaası

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü
SELAMI SAVAŞ * GÜNLÜK SİYASİ GAZETE *

ESİR

«Senin için çarpışıyordum ey hürriyet, ve ayağımı, kolum zincire bağıtım... Ey aydınlık, içimde senin hasretin var, ve kös tebekler gibi yerin altında yaşıyorum.... Kurtuluş saati ne zaman çalacak? Ye niden serbest havayı içeceğim ve, ey parlak gün ışığı, yüzüme vuracağın bah-tiyar saat ne zaman çalacak?»

Canlı insanların büyük tabutunda, zindanda esir, Allah bilir kaçınıcı defa, böyle inliyordu.. O kadar eski bir esirdil Yoksa, acaba, mezarın kardeşinin içi-ne gireli ancak kısa birkaç gün mü ol-muştu? Esaret acısı büyük sanatkâr: her saati asırlar kadar uzatıyor.

Hayır, günler değil, o buraya atılalı yıllar geçti... alınına karanlık isimlerini kazıyan uzun, ıstıraplı yıllar geçti..

Zavalılı esir, başını kelepçesi ile çek-tan parçalamış olacaktı; lâkin, biricik ar-kadaşı, ümit, kalkan elini tutuyordu....

Yeniden hürriyete kavuşmak ümidil! Ömrümün yarısı burada geçse de, ge-riye kalan yarısını tatlı hürriyet içinde geçirirdi.

Onun için bekliyordu; onun için, ke-lepçesiyle başını parça parça etmiyordu. Bekliyor, bekliyordu. Ve tenbel senelerin sayısı başının üstünde birikiyordu.

Nihayet, bu karga sürüsünün arkasın dan güzel, beyaz bir güvercin geldi. «Bu, zindanda son günün!» kıymetli haberinin müjdecisi geldi.

İşte, açılıyor, zindanın kapısı açılıyor. Ellinden kelepçeyi çıkarıyorlar... Esir hay kırıyor ve yere yıkılıyor... Bir daha kalk mamak üzere...

Sevincinden kalbi durdu.

Menderes, Diktatörlüğünü Sakaryada ilân edecekti

*****

O güne kadar da korkunç tertiplerle Harbiye talebeleri ve C.H.P. ileri gelenleri ortadan kaldırılacaktı.

Menderes eğer ihtilâl olmayıp da iktidarda kal-saydı 31 Mayıs Salı günü Adapazarında Diktatörlüğü nü resmen ilân edecekti	Bu zaman zarfında hazırlanmış bir halk hare- keti ile başta İnönü ile Ankara ve yurdun diğer köşelerinde C.H.P. ileri	gelenleri öldürülecek, bazı general ve üst subaylar derhal tevkif edilecek, Harp Okulu talebeleri de trenle bir başka şehre nak ledilerken tren dinamitle havaya uçurularak, hepsi- nin ölümü temin edilip bu sabotaja C.H.P. nin bir tertibi süsü verilerek anı halk kıyamına baş- lanacaktı. Bu tertipler için 40 milyon lira ayrıl- mıştı.
---	---	---

Nazif sel ve Necdet Güven tevkif edildiler

Demokrat parti il Baş-kanı Nazif Sel ve D.P. Vilâyet azası, sabık Bele diye Reisi Necdet güven bu gün saat 11 sıraların- da tevkif edilmişlerdir.	görlen lüzum üzerine tev- kif edilmiştir.
---	---

Aydınlılar ; Kahrolsun Menderes diye nümâyış YAPTILAR

Aydın — Dün Men- deresin memleketi olan şehrimizde yapılan nüm- ayişte Türk ordusu için	sevgi tezahüratı yapıldı; Adnan Menderes için de Kahrolsun diktatör Men- deres diye bağırılmıştır.
---	--

Şehrimizde men fur dedikodular

Şehrimizde bazı şahs- lar bozguncu dedikodular çıkararak halkın huzurunu bozmaya teşebbüs etmekte diler

Vatandaşların bu gibi maksatlı şayialar karşısın da müteyakkız olup bu menfur harekete tevessül edenleri en yakın karako- la ihbar etmelerinin lüzu- muna işaret ederiz.

Vilâyet jandarma K. rahatsız

Vilâyetimizde çok sevi- le kıymetli jandarma Alay Kumandanı yarbay Sayın Sabit Günay bir müddet-	tir rahatsız bulunmakta- dir. Sayın Sabit Günay'a acil şifalar dileriz.
--	---

Askeri Valinin isabetli bir kararı

Öğrendiğimize göre As-keri Vali Sayın Mete Yur- dakul vilâyet dahilindeki Nahiyeye Müdürlerinin gore- vini askeri şahıslara ver- miştir.	Partizanlıkta liderlik yapan Söğütlü ve Pamuk ova nahiyeye Müdürlerinin böylece hareketsiz hâle ge- ticilmesi halk tarafından şükran ile karşılanmıştır.
--	--

Kaynak: Adapazarı Akşam Haberleri Gazetesi, 1 Haziran 1960

EK 12: Sakarya Postası Gazetesinin 30 Mayıs 1960 Pazartesi günkü baş sayfası.

Sahibesi
EMNİYET MİZ
Müdürlüğü Müdürü
ABDULKADİR ULUKAYA
Mevkii: Bankalar Caddesi
Sakarya Ki. No. 2-2
ADAPAZARI
TELEFON : 1106
Dışişleri ve Bankalar
VEZİFİ MATBAASI

SAKARYA

POSTASI

GÜNLÜK SİYASİ GAZETE

HEP BU
VATAN
İÇİN

Yıl : 5   Sayı : 1381

Fiyatı 10 Kuruş

30 Mayıs 1960   Pazartesi

Sakarya Garnizon Kumandanı ve Askeri Valiliğinin 8 Numaralı tebliği

1- Sakaryalılar, geceli gündüzlü büyük bir sükün içinde günlük işleri ile meşgul bulunmaktadır.

2- Halk ile Emniyet ve asayiş personeli arasında tam bir anlayış devam etmektedir.

3- Bu örnek durumu yaratan Sayın vatandaşlarımız ve kendilerinin mal ve can emniyetleri için fiaslı-sız çalışan görevlilere memnuniyet ve teşekkürlerimi tekrarlarım.

4- Aşağıdaki hususların Muhterem SAKARYALI-LARA bir kere daha hatırlatmayı uygun buldum.

a) Bütün vatandaşlar istisnasız olarak ve eşit haklarla kanunların, nizamların ve mevzuatın garantisi altındadırlar, herhangi bir zümrenin kanun dışı baskısına maruz bırakılmayacaklardır.

b) Muzur propagandalarından, aşırı heyecan ve tezahürattan, politika oyunlarından sakınmalısınız.

c) Emniyet ve asayiş görevlilerine yardımcı bulunmak ve bunların işlerini kolaylaştırmak kendi menfaatleri icabıdır.

d) Muzur hareketleri beklenen kimselerin her türlü hareketleri, yazışmalar ve muhaberatı sıkı ve geniş bir istihbarat şebekemiz tarafından daimi surette kontrol ve murakaba altında olacaktır.

Sayın Halkımıza tebliğ olunur.

METE YURDAKUL
Tümgeneral
Sakarya Garnizon Kumandanı
ve Askeri Vali

Kıbrıs meselesini Makarios ile halletmek mümkün değil

Lefkoşa (t.t.) — Kıbrıs meselesi tam bir çıkmaza girmiş bulunmaktadır. Bu meseleyi Makarios'la halletmenin asla mümkün olmayacağı da anlaşılmiş bulunmaktadır.

Buradaki yetkililerin beyan ettiğine göre Kıbrıs meselesi yakında Türkiye Başvekili Adnan Menderes'in Atina'ya yapacağı ziyaret sırasında Yunan Hükümeti ile görüşülecek ve elde edilecek neticeden İngiltereye malûmat verilecektir.

Ada'da Makarios'a karşı antipati gittikçe derinleşmiştir.

İnönü sağ ve sıhhattedir

Ankara — Türkiye Radyoları dün şu tebliği yayınlamıştır:

“Muhterem Vatandaşlarımız, halk arasında dolaşan bazı şayielerle ilgili olarak, İsmet İnönü'nün öldüğü rivayet edilmektedir. İsmet İnönü sağ ve sıhhattedir. Bu konuda çıkan bütün şayieler asılsızdır.”

Anayasa yeniden hazırlanacak

Bu işe Sıddık Sami riyasetinde bir heyet vazifelendirildi

Dün Millî Birlik Komitesi Başkanı ve Silahlı Kuvvetler Kumandanlığı tarafından Üniversite profesörlerinden müteşekkil bir jüri ve hukuk heyeti yeni bir anayasa hazırlamak üzere vazifelendirilmiştir. Bu heyet riyasetine İstanbul Üniversitesi Rektörü Ordinaryüs Profesör Sıddık Sami Onar tayin edilmiştir. Bu karar büyük memnuniyet yaratmıştır. Heyet en kısa bir zamanda yeni ve mükemmel bir anayasa hazırlayacaktır.

Gazete kapatma kararları iptal edildi

Örfî İdare Kumandanlığı ve Silahlı Kuvvetler Kumandanlığı tarafından iptal edilmiştir. Bu gazetelerin intişarına başlanmıştır.

İ L Â N

Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu Genel Müdürlüğünden

DIŞBUDAK KALAS ALINACAK

- 1- Kurumumuz ihtiyacı için 50 M3 Dışbudak kalas satın alınacaktır.
- 2- Buna ait şartname Ankara'da Kurumumuz Alım Müdürlüğünden, İstanbul'da Bankalar Cad. 75-77 numarada İstanbul Şubesi Müdürlüğümüzden temin edileceği gibi müracaat edeceklere posta ile gönderilir.
- 3- İsteklilerin tekliflerini kapalı zarf içinde 3 Haziran 1960 Cuma günü saat 15 e kadar Kurumumuz Alım Müdürlüğünde bulunmak üzere göndermeleri.
- 4- Postada vakit olacak gecikmeler kabul edilmez.
- 5- Kurumumuz işbu malzemeyi kısmen veya tamamen alıp almamakta veya siparişli dilediğine vermekte tamamen serbesttir.

14 - 21 - 29 / 5

Kaynak: Sakarya Postası Gazetesi, 30 Mayıs 1960